

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**3-6 YAŞ GRUBU OTİZMLİ VE NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN
ÇOCUKLARIN SÖZCÜK DAĞARCIĞI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZİ YAZAN

Pınar KAYA

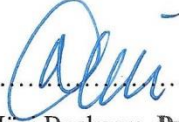
DANIŞMAN

Prof. Dr. Bekir Aydın LEVENT

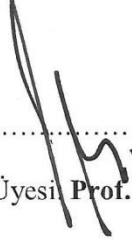
MERSİN, EYLÜL, 2016

T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

201410002 numaralı öğrencimiz olan **Pınar KAYA** tarafından hazırlanan “ **3-6 Yaş Grubu Otizmi Ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Sözcük Dağarcığı Düzeylerinin İncelenmesi**” başlıklı bu tez çalışması jürilerimiz tarafından **oy birliği** ile **PSİKOLOJİ** Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Üniv. İçi – 1.Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: **Prof. Dr. Bekir Aydın LEVENT**

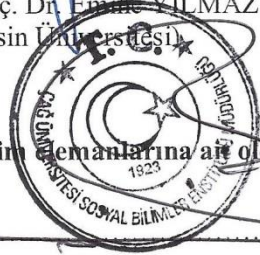

Üniv. İçi - Jüri Üyesi: **Prof. Dr.Şükrü Uğuz**

Üniv. Dışı - Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Emine **YILMAZ BOLAT**
(Mersin Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

26 / 09 / 2016

Yrd. Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF SAYFASI

Eşime ve öğrencilerime ithafen...

TEŞEKKÜR

Bu araştırmada; 3-6 Yaş Grubu Otizmlı ve Normal Gelişim Gösteren ocukların Sözcük Dağarcığı Düzeylerinin İncelenmesi araştırılmıştır.

Yüksek Lisans dönemi boyunca desteğini benden esirgemeyen, bilgi ve tecrübeleri ile bana yol gösteren ve her zaman yanımda olan saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Bekir Aydın Levent'e teşekkür ediyorum.

Bana gerekli moral ve motivasyonu sağlayan, yardımlarını hiçbir zaman benden esirgemeyen, uygulamaların sırasında izin konusunda kolaylık sağlayan, Anabilim Dalı Başkanım Hocam Prof. Dr. şükrü Uğuz'a soru sormaktan çekinmediğim yardımsever çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Tezimin istatistiki işlemlerinde bana yardımcı olan Prof. Dr. Gülşah Seydaoğlu'na teşekkür ederim.

Tez jüri savunmamda desteğini benden esirgemeyen çok değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Emine Yılmaz Bolat'a çok teşekkür ederim.

Ayrıca uygulamalarımda bana yardımcı olan ğretmen arkadaşlarıma, uygulamalara katılan rencilere teşekkür ederim.

Tez çalışmam da motivasyonumu sağlayan değerli eşim Ahmet Dşl'ye çok teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca varlıklarını hep yanımda hissettiğim, sabır ve hoşgörü ile beni destekleyen canım Annem, Babam ve Kardeşlerime çok teşekkür ederim.

ÖZET

3- 6 YAŞ GRUBU OTİZMLİ VE NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUKLARIN SÖZCÜK DAĞARCIĞI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Pınar KAYA

Psikoloji Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bekir Aydın LEVENT

Eylül 2016, 123 Sayfa

Bu araştırmada, 3-6 yaş grubu otizmlili ve normal gelişim gösteren çocukların sözcük dağarcığı düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada; “3-6 Yaş Grubu Otizmlili ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Sözcük Dağarcığı Düzeylerinin İncelenmesi” ile ilgili belirlemelerde bulunulabilmesi amacıyla, “Tarama Modeli” çerçevesinde “Betimsel Yöntem” kullanılmış ve veri toplama tekniği olarak “Anket Tekniği” uygulanmıştır.

Bu araştırmanın evrenini, 2015-2016 Eğitim öğretim yılında Adana İl sınırlarında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Özel eğitim merkezine devam eden, 3-6 yaş grubu otizm tanısı almış ve normal gelişim gösteren 3-6 yaş grubu çocuklar ile anne-babaları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Adana İli Seyhan ve Yüreğir İlçelerinde ikamet eden 38 kız ve 32 erkek olmak üzere 70 çocuk ile onların anne babaları oluşturmaktadır. Bu çocukların 36’sı otizmlili olup, Turuncu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon merkezinden kişisel gelişimlerine yönelik yardım almaktadırlar. Çocukların 34’sü ise, Adana İli Yüreğir İlçesi’nde Solaklı İlkokulunda okul öncesi eğitim alan ve burada yaşayan ailelerin çocukları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu, rastgele örneklem seçimi ile Seyhan ve Yüreğir ilçelerinden seçilmiştir.

Araştırmaya katılan kişilerin demografik özellikleri hakkında bilgi elde etmek için araştırmacı tarafından literatür doğrultusunda oluşturulan “ Kişisel Bilgi Formu “ ve örnekleme alınan çocukların sözcük dağarcığını belirlemek üzere “ Peabody Resim Kelime” Testi uygulanmıştır.

Veriler SPSS 20.0 programına girilerek analiz edilmiştir. Verilerin analizinde; Frekans Analizi, Bağımsız Gruplarda t – Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi

kullanılmıştır. Çalışmada bağımsız değişkenlere verilen yanıtların dağılımına ilişkin frekans analizi yapılmıştır. Ayrıca bağımsız değişkenler ile bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Gruplar arasında fark olup olmadığını belirlemek için ikili değişkenlerde ‘t’, ikiden fazla değişkenleri belirlemek için ise ‘F’ testi uygulanmıştır.

Elde edilen bulgulara göre; normal gelişim gösteren bireyler ile otizmlili bireylerin ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunduğu belirlenmiştir. Normal gelişim gösteren bireylerin ortalamaları, otizmlili bireylerin ortalamasından anlamlı derecede büyüktür.

Cinsiyete göre veriler incelendiğinde, normal gelişim gösteren bireylerde kız ve erkek çocukların puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmamaktadır. Otizmlili bireylerde kız ve erkek çocukların puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olup ($p<0,05$), kızların ortalamaları erkeklerin ortalamasından anlamlı derecede daha büyüktür.

Takvim yaşına göre veriler incelendiğinde, Normal gelişim gösteren bireylerde 3-4 yaş grubu çocuklar ile 5,1 – 6 yaş grubu kişilerin puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olup, 5,1 – 6 yaş grubu kişilerin ortalaması anlamlı derecede daha yüksektir. Otizmlili bireylerde yaş gruplarına göre veriler incelendiğinde, puanlar anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p<0,05$). 5,1 – 6 yaş grubu kişilerin ortalaması, 4,1 – 5 yaş kişilerin ortalamasından anlamlı derecede daha fazladır. 3-4 yaş grubunda 1 kişi olduğu için değerlendirilememiştir.

Alıcı dil yaşına göre veriler incelendiğinde, normal gelişim gösteren bireylerde alıcı dil yaş gruplarına göre puanlar anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. 6,1 – 7 alıcı dil yaş grubu kişilerin puan ortalaması, 5,1 – 6 alıcı dil yaş grubu kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir. 4,1 – 5 yaş grubunda 1 kişi olduğundan dolayı diğer gruplarla karşılaştırılamamıştır. Otizmlili çocuklarda ise , 2-3 alıcı dil yaş grubu ile 3,1 – 4 alıcı dil yaş grubu kişilerin ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmakta olup, 3,1 – 4 alıcı dil yaş grubu kişilerin ortalaması anlamlı derecede daha büyüktür.

Anahtar Kelimeler:3-6 Yaş Grubu, Otizm, Normal Gelişim Gösteren Çocuklar, Peabody Kelime Testi, Sözcük Dağarcığı.

ABSTRACT

RESEARCH OF THE LEVELS OF VOCABULARY IN 3-6 AGE GROUP CHILDREN WITH AUTISM VERSUS NORMALLY GROWING CHILDREN

Pınar KAYA

Psychology Post Graduate Thesis

Thesis Advisor: Prof. Dr. Bekir Aydın LEVENT

September 2016, 123 Pages

In this study, the purpose is to examine the vocabulary levels of 3-6 age group children with autism versus normally growing children. In the study; to have identifications about "the vocabulary levels of 3-6 age group children with autism versus normally growing children", as part of "Survey Model" ; " descriptive method", and as a data gathering method "survey method" is carried out.

The population of this study consists of 3-6 age group children with autism that study in a special education and rehabilitation center of ministry of national education in Adana in 2015-2016 and normally growing children of the same age group and their families. The sample of of the study consists of 70 children (38 girls and 32 boys) and their parents that dwell in Adana -Seyhan and Yüreğir districts-. 36 of these children are with autism and getting aid towards their personal development from Turuncu special education and rehabilitation center. The rest 34 samples are the children of the families that study in Adana/ Yüreğir district Solaklı primary school pre-education, and dwell here. The sample group are chosen by random sample choose method from Seyhan and Yüreğir districts.

To get information about demographical features of the people that take place in the study, a "Personal Information Form" is created by the researcher in accordance with the literature. And to determine the vocabulary level of the children "Peabody Image-Vocabulary test" is implemented.

The data is analyzed by using SPSS 20.0 program. In analysis of the data, Frequency analysis, in independent groups T-test and one-way analysis of variance is used. In the study, analysis of frequency that is related to the distribution of answers that given to the independent variables is implemented. Also, the relationship between dependent and independent variables is analyzed. To determine whether there is

difference between groups or not, in binary variables "T-test", to determine the variables that more than two "F-test" is implemented.

According to the obtained findings; it is revealed that there is a meaningful difference between the averages of normally growing individuals and individuals with autism. The difference between the averages of normally growing individuals and individuals with autism is meaningfully higher.

When the data is examined according to the sex, in normally growing individuals, there is a big amount of difference in the score averages between boys and girls. In the individuals with autism there is a significant difference between the score averages of boys and girls ($p < 0,05$), girls' averages are significantly higher than boys'.

When the data is analyzed according to chronological age, in normally growing individuals, there are significant differences between the score averages of 3-4 age group individuals and the point average of 5,1-6 age group individuals; the point averages of 5,1-6 age group of children is considerably higher than the other ones. , When the data are analyzed according to age groups in individuals with autism, the points differ significantly ($p < 0,05$). The point average of 5,1-6 age group individuals is higher than the point average of 4,1-5 age group individuals. 3-4 age group can't be analyzed because of being just one person in that group.

When the data is analyzed according to receptive language age, in normally growing individuals, scores differ greatly according to receptive language age groups. The point average of 6,1-7 age group of individuals is greatly higher than the point average of 5,1-6 age group of individuals. 4,1-5 age group can't be analyzed because of being just one person in that group. In children with autism, there are differences between the point average of 2-3 receptive language age group and the point average of 3,1-4 receptive language age group individuals is higher than the other one.

Key words: 3-6 Age Group, Autism, Normally Growing Children, Peabody Image-Vocabulary Test, Vocabulary.

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1. Katılımcıların Gelişim Durumlarına Göre Dağılımı	64
Tablo 4.2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	65
Tablo 4.3. Katılımcıların Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	65
Tablo 4.4. Katılımcıların Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	66
Tablo 4.5. Katılımcıların Anne Yaş Grubu Dağılımı	67
Tablo 4.6. Katılımcıların Baba Yaş Grubu Dağılımı	68
Tablo 4.7. Katılımcıların Takvim Yaş Grubu Dağılımı	68
Tablo 4.8. Katılımcıların Alıcı Dil Yaş Grubu Dağılımı	69
Tablo 4.9. Katılımcıların Kardeş Sayısı Dağılımı	70
Tablo 4.10. Katılımcıların Doğum Sırası Dağılımı	71
Tablo 4.11. Katılımcıların Oturulan Yer Dağılımı	72
Tablo 4.12. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Cinsiyete Göre Değişimi .	73
Tablo 4.13. Otizmlili Bireylerde Puanların Cinsiyete Göre Değişimi	73
Tablo 4.14. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Anne Yaş Gruplarına Göre Değişimi	73
Tablo 4.15. Otizmlili Bireylerde Puanların Anne Yaş Gruplarına Göre Değişimi	74
Tablo 4.16. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Baba Yaş Gruplarına Göre Değişimi	74
Tablo 4.17. Otizmlili Bireylerde Puanların Baba Yaş Gruplarına Göre Değişimi	75
Tablo 4.18. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Anne Eğitim Düzeyine Göre Değişimi	75
Tablo 4.19. Otizmlili Bireylerde Puanların Anne Eğitim Göre Değişimi	76
Tablo 4.20. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Baba Eğitim Göre Değişimi	76
Tablo 4.21. Otizmlili Bireylerde Puanların Baba Eğitim Göre Değişimi	77
Tablo 4.22. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Kardeş Sayısına Göre Puan Değişimi	77
Tablo 4.23. Otizmlili Bireylerde Kardeş Sayısına Göre Puan Değişimi	78
Tablo 4.24. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Doğum Sırasına Göre Değişimi	78
Tablo 4.25. Otizmlili Bireylerde Puanların Doğum Sırasına Göre Değişimi	79
Tablo 4.26. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Yaşanılan Yere Göre Değişimi	79
Tablo 4.27. Otizmlili Bireylerde Puanların Yaşanılan Yere Göre Değişimi	79
Tablo 4.28. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Takvim Yaşına Göre Değişimi	80
Tablo 4.29. Otizmlili Bireylerde Puanların Takvim Yaşına Göre Değişimi	80
Tablo 4.30. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Alıcı Dil Yaşına Göre Değişimi	81
Tablo 4.31. Otizmlili Bireylerde Puanların Alıcı Dil Yaşına Göre Değişimi	81
Tablo 4.32. Otizmlili ve Normal Gelişim Gösteren Bireylerin Puan Karşılaştırması	82

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 4.1. Katılımcıların Gelişim Durumlarına Göre Dağılımı	64
Grafik 4.2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	65
Grafik 4.3. Katılımcıların Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	66
Grafik 4.4. Katılımcıların Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	67
Grafik 4.5. Katılımcıların Anne Yaş Grubu Dağılımı	67
Grafik 4.6. Katılımcıların Baba Yaş Grubu Dağılımı.....	68
Grafik 4.7. Katılımcıların Takvim Yaş Grubu Dağılımı	69
Grafik 4.8. Katılımcıların Alıcı Dil Yaş Grubu Dağılımı.....	70
Grafik 4.9. Katılımcıların Kardeş Sayısı Dağılımı	71
Grafik 4.10. Katılımcıların Doğum Sırası Dağılımı	71
Grafik 4.11. Katılımcıların Oturulan Yer Dağılımı	72

KISALTMALAR LİSTESİ

- BTKÖ** : Bracken Temel Kavram Ölçeği
FTSO : Farklı Sözcüklerin Toplam Sözcüğe Oranı
GEMS : Great Exploration in Math and Science
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
OMEP : Türkiye Okul Öncesi Eğitimini Geliştirme Derneği
OSU : Ortalama Sözcü Uzunluğu
T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

İÇİNDEKİLER

KAPAK	I
ONAY SAYFASI	II
İTHAF SAYFASI	III
TEŞEKKÜR	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VII
TABLolar LİSTESİ	IX
GRAFİKLER LİSTESİ	X
KISALTMALAR LİSTESİ	XI
İÇİNDEKİLER	XII

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	2
1.3.1. Varsayımlar.....	2
1.3.2. Sınırlılıklar.....	3
1.4. Araştırma Problemi.....	3
1.4.1. Problem Cümlesi.....	3
1.4.2. Araştırmanın Hipotezleri.....	3
1.5. Araştırmanın Alt Problemleri.....	4
1.6. Tanımlar.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL / KURAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. İletişim, Dil, Konuşma ve Dil Gelişimi Kavramları.....	6
2.1.1. İletişim, Dil ve Konuşma Kavramlarının Tanımı.....	6
2.1.2. Dil Gelişimi Kavramının Tanımı ve Önemi.....	11
2.1.3. Dilin Bileşenleri.....	12
2.1.3.1. Ses Bilgisi.....	12
2.1.3.2. Biçim Bilgisi.....	13

2.1.3.3. Söz Dizimi	13
2.1.3.4. Anlam Bilgisi	14
2.1.3.5. Kullanım Bilgisi.....	14
2.1.4. Dil Gelişimini Etkileyen Faktörler	15
2.1.5. 0–12 Yaş Çocuklarında Dilin Kullanılması	18
2.1.5.1. Konuşma Öncesi Dönem	19
2.1.5.1.1. Yeni Doğan Dönemi (Ağlama Dönemi) (0-2 Ay Arası Dönem).....	19
2.1.5.1.2. Gıgıldama Dönemi (2-4 Ay Arası Dönem).....	20
2.1.5.1.3. Mırıldanma Dönemi (4-6 Ay Arası Dönem).....	21
2.1.5.1.4. Mırıldanmanın Tekrarı Dönemi (7-9 Ay Arası Dönem).....	21
2.1.5.1.5. Başkalarının Seslerini Taklit Dönemi (9-11 Ay Arası Dönem).....	22
2.1.5.2. Konuşma Dönemi	22
2.1.5.2.1. Ses – Sözcük Dönemi (11-13 Ay Arası Dönem)	22
2.1.5.2.2. Tek Sözcük Dönemi (14-18 Ay Arası Dönem).....	23
2.1.5.2.3. İki Sözcüklü İfadeler Dönemi (18-24 Ay Arası Dönem).....	24
2.1.5.2.4. Üç ve Daha Fazla Sözcüklü İfadeler Dönemi (2-3 Yaş Arası Dönem).....	24
2.1.5.2.5. Gramer Kurallarına Uygun Konuşma Dönemi (3-6 Yaş Arası Dönem).....	25
2.1.6. Konuşma ve Dil Gelişimi Bozuklukları	25
2.1.6.1. Ses Bozuklukları	25
2.1.6.2. Ekleme (Söyleyiş) Bozuklukları	27
2.1.6.3. Ritim Bozuklukları (Kekemelik)	28
2.1.6.4. Gecikmiş Dil ve Afazi (Söz Yitimi)	29
2.2. 3-6 Yaş Grubu Normal Gelişim Gösteren Çocukların Dil Özellikleri ve Sözcük Dağarcığı Düzeyleri	29
2.2.1. 3-6 Yaş Grubu Normal Gelişim Gösteren Çocukların Dil Özellikleri	30
2.2.2. 3-6 Yaş Grubu Normal Gelişim Gösteren Çocukların Biçimbilgisi/Ortalama Sözce Uzunluğu Özellikleri.....	31
2.2.3. 3-6 Yaş Grubu Normal Gelişim Gösteren Çocukların Sözcük Dağarcığı Düzeyleri	33
2.3. 3-6 Yaş Grubu Otizmli Çocukların Dil Özellikleri ve Sözcük Dağarcığı Düzeyleri	41

2.3.1. Otizm ve Özellikleri	41
2.3.2. Otizmlilerde Dil Gelişimi	42
2.3.3. 3-6 Yaş Grubu Otizmlı Çocukların Dil Özellikleri	44
2.3.4. 3-6 Yaş Grubu Otizmlı Çocukların Biçim Bilgisi / Ortalama Sözce Uzunluğu	48
2.3.5. 3-6 Yaş Grubu Otizmlı Çocukların Sözcük Dağarcığı Düzeyleri	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM	59
3.1. Araştırma Modeli/Araştırma Deseni	59
3.2. Araştırma Evren ve Örneklem	59
3.3. Veri Toplama Araçları	60
3.4. Verilerin toplanması.....	61
3.5. Verilerin Analizi.....	62
3.5.1. Uygulama	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR	64
4.1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgilerin Dağılımı.....	64
4.1.1. Katılımcıların Gelişim Durumlarına Göre Dağılımı	64
4.1.2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	65
4.1.3. Katılımcıların Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	65
4.1.4. Katılımcıların Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	66
4.1.5. Katılımcıların Anne Yaş Grubu Dağılımı	67
4.1.6. Katılımcıların Baba Yaş Grubu Dağılımı.....	68
4.1.7. Katılımcıların Takvim Yaş Grubu Dağılımı.....	68
4.1.8. Katılımcıların Alıcı Dil Yaş Grubu Dağılımı	69
4.1.9. Katılımcıların Kardeş Sayısı Dağılımı	70
4.1.10. Katılımcıların Doğum Sırası Dağılımı	71
4.1.11. Katılımcıların Oturulan Yer Dağılımı	72
4.2. Otizmlı ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Değişkenlere Göre Puan Karşılaştırmaları.....	72
4.2.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Otizmlı ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları	72

4.2.2. Anne Yaşı Değişkenine Göre Otizmliler ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları	73
4.2.3. Baba Yaşı Değişkenine Göre Otizmliler ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları	74
4.2.4. Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Otizmliler ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları	75
4.2.5. Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Otizmliler ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları	76
4.2.6. Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Otizmliler ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları	77
4.2.7. Doğum Sırası Değişkenine Göre Otizmliler ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları	78
4.2.8. Oturulan Yer Değişkenine Göre Otizmliler ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları	79
4.2.9. Takvim Yaşı Değişkenine Göre Otizmliler ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları	80
4.2.10. Alıcı Dil Yaşı Değişkenine Göre Otizmliler ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları	81
4.3. Otizmliler ve Normal Gelişim Gösteren Bireylerin Puan Karşılaştırması	82
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	83
5.1. Sonuçlar.....	83
5.2. Öneriler	86
6. KAYNAKÇA	87
7. ÖZGEÇMİŞ	103
8. EKLER	106
8.1. Ek-1: Peabody Resim Kelime Testi	106
8.2. Ek 2: Kişisel Bilgi Formu	107
8.3. Ek-3: Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu	108

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

İletişim becerileri, konuşulan konuya hâkim olunmasını ve tanıdık kişilerle bilindik konular üzerinde konuşulabilmesini olanaklı kılmaktadır. İletişim becerileri sayesinde çocuklar, yüz yüze iletişim kurma becerilerini geliştirebilmekte ve zaman içerisinde sadece yakın çevreleri ile değil, sosyal çevrelerinde yer alan tüm bireylerle iletişim kurabilecek düzeye gelebilmektedirler (Heilmann vd., 2010: 154-166).

Dil ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi, birçok başka faktörden etkilenecek şekilde gelişmektedir. Bu doğrultuda doğuştan getirilen ve bireysel farklılıklara endeksli faktörler kadar, fiziksel ve sosyal çevreye ilişkin faktörler de dil gelişimini etkileyebilmekte ve bireylerin dili kullanma düzeylerini belirleyebilmektedir. Doğuştan getirilen özelliklerin dil gelişimini destekleyecek nitelikte olması ya da bireyin dili kullanma becerisi edinmesine katkı sağlayabilecek bir fiziksel ve sosyal çevrenin içerisinde bulunması, dil gelişiminin olumlu yönde olmasını olanaklı kılmaktadır.

Normal gelişim gösteren çocuklarda dil gelişimi, bireylerin sahip oldukları zihinsel yetenekler ile direkt bağlantılı gerçekleşmektedir. Zira dil yeteneği ya da dili kullanma becerisi ile zekâ düzeyi arasında pozitif bir korelasyon bulunmaktadır (Karacan, 2000/a: 155-160). Bu bağlamda konu ile ilgili araştırmalar doğrultusunda; 2 yaşına dek çocukların çıkardıkları sesler ile zekâ düzeyleri arasında bir ilişki olmadığı belirlenmiş olmakla birlikte, özellikle 2 yaşından sonra dil gelişiminin zekâ düzeyine bağlı olarak gerçekleştiği bulgulanmıştır (Loukusa ve Leinonen, 2008: 55-69).

Otizimli çocuklar ise, dili bir iletişim aracı olarak kullanabilme becerilerinde ciddi eksiklikler vardır. Genellikle tek başlarına yapabilecekleri işlerle uğraşırlar ve diğer çocukların oyunlarına katılmazlar. Cansız nesnelere geliştirdikleri bağlanma, insanlara geliştirdikleri bağlanmadan daha belirgindir. Dil gelişimindeki gecikme, otizimli çocukların ailelerinin genellikle ilk dikkatini çeken belirtidir. Otizmin tanısında, bu hastalıkta görülen dil ve iletişim alanındaki bozuklukların belirlenmesi yararlı olur. Çocuklarda dil gelişim düzeylerinin erken yaşlarda değerlendirilmesi uygun olabilir. Otizimli çocukların, normal gelişim gösteren akranlarına oranla daha sınırlı kendiliğinden taklit davranışı gösterdikleri bilinmektedir (Lord vd., 2004: 936-955).

Konu ile ilgili araştırmalar doğrultusunda da; otistik bozukluğu olan çocukların taklit becerilerinde, normal gelişim gösteren çocuklara göre (Charman vd., 1997; Dawson vd., 1999; Rogers vd., 2003; Stone vd., 1997) ve gelişimsel yaşlarına göre eşleştirilmiş gelişim geriliği olan çocuklara göre daha sınırlı taklit becerilerine sahip oldukları bulunmuştur (Dawson vd., 1999; Rogers vd., 2003; Stone vd., 1997). Otizmliler çocuklarda görülen motor taklit problemlerinin de, sosyal ilişki kurma ve bu sosyal ilişkiler içinde öğrenme sürecinde başlıca engellerden biri olduğu düşünülmektedir (Dawson ve Galbert, 1986: 237).

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, “3-6 Yaş Grubu Otizmliler ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Sözcük Dağarcığı Düzeylerinin İncelenmesi” bağlamında; iletişim, dil, konuşma ve dil gelişimi kavramlarının tanımlanması, otizmliler ve normal gelişim gösteren çocukların dil gelişimlerinin temel özelliklerinin belirlenmesi ve araştırmanın örnekleminde yer alan katılımcılar doğrultusunda 3-6 yaş grubu otizmliler ve normal gelişim gösteren çocukların sözcük dağarcığı düzeylerinin farklı değişkenler bağlamında incelenmesi olarak belirlenmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırmanın; konusu doğrultusunda ve iletişim, dil, konuşma ve dil gelişimi kavramlarının tanımlanması, otizmliler ve normal gelişim gösteren çocukların dil gelişimlerinin temel özelliklerinin belirlenmesi ve araştırmanın örnekleminde yer alan katılımcılar doğrultusunda 3-6 yaş grubu otizmliler ve normal gelişim gösteren çocukların sözcük dağarcığı düzeylerinin farklı değişkenler bağlamında incelenmesi ve elde edilecek görüşler bağlamında konu ile ilgili önerilerde bulunulması ile birlikte, yapılacak diğer çalışmalara katkı sağlanması ve kaynak oluşturması bakımından önemli olacağı düşünülmektedir.

1.3.1. Varsayımlar

1. Bu araştırmada kişilerin kişisel bilgi formunu ve ölçekleri samimi bir şekilde doldurdukları varsayılacaktır.

2. Uygulanan yöntem, oluşturulan örneklem gruplarının ölçekler araştırmanın amacını gerçekleştirebilecek özelliğe sahip olduğu varsayılacaktır.

1.3.2. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma yalnızca anketteki sorularla sınırlıdır.

2. Araştırma verileri yalnızca 2015-2016 eğitim öğretim yılı Adana İl merkezinde Seyhan ve Yüreğir ilçelerinde eğitim kurumlarında bulunan 3-6 yaş grubu otizmlili ve normal gelişim gösteren çocuklar ve bu çocukların aileleri ile sınırlıdır.

1.4. Araştırma Problemi

1.4.1. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi; “3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren ve otizmlili çocukların sözcük dağarcığı düzeyleri arasında fark var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir.

1.4.2. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma kapsamında söz konusu edilen değişkenler bağlamında doğruluğu denetlenecek olan hipotezler de aşağıda verildiği gibi belirlenmiştir;

- **H₁:** Farklı cinsiyetlerdeki 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren ve otizmlili çocukların sözcük dağarcığı düzeyleri bağlamında Peabody Resim Kelime Testi puanları arasında anlamlı bir fark vardır.
- **H₂:** Annelerinin eğitim durumları farklı olan 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren ve otizmlili çocukların sözcük dağarcığı düzeyleri bağlamında Peabody Resim Kelime Testi puanları arasında anlamlı bir fark vardır.
- **H₃:** Babalarının eğitim durumları farklı olan 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren ve otizmlili çocukların sözcük dağarcığı düzeyleri bağlamında Peabody Resim Kelime Testi puanları arasında anlamlı bir fark vardır.
- **H₄:** Farklı kardeş sayısına sahip 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren ve otizmlili çocukların sözcük dağarcığı düzeyleri bağlamında Peabody Resim Kelime Testi puanları arasında anlamlı bir fark vardır.
- **H₅:** Farklı doğum sırasına sahip 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren ve otizmlili çocukların sözcük dağarcığı düzeyleri bağlamında Peabody Resim Kelime Testi puanları arasında anlamlı bir fark vardır.
- **H₆:** Farklı yerlerde oturan 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren ve otizmlili çocukların sözcük dağarcığı düzeyleri bağlamında Peabody Resim Kelime Testi puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

1.5. Araştırmanın Alt Problemleri

Problem cümlesi doğrultusunda araştırmanın alt problemleri aşağıda verildiği gibi belirlenmiştir;

1. **Araştırma kapsamında yer alan 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların sözcük dağarcığı düzeyleri bağlamında Peabody Resim Kelime Testi puanları;**
  - a) Cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - b) Anne eğitim durumu değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - c) Baba eğitim durumu değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - d) Kardeş sayısı değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - e) Doğum sırası değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - f) Oturulan yer değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
2. **Araştırma kapsamında yer alan 3-6 yaş grubu otizmliler çocukların sözcük dağarcığı düzeyleri bağlamında Peabody Resim Kelime Testi puanları;**
  - a) Cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - b) Anne eğitim durumu değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - c) Baba eğitim durumu değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - d) Kardeş sayısı değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - e) Doğum sırası değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - f) Oturulan yer değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
3. **Araştırma kapsamında yer alan 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren ve otizmliler çocukların sözcük dağarcığı düzeyleri bağlamında Peabody Resim Kelime Testi puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?**

1.6. Tanımlar

İletişim: Bireylerarası ilişkileri olası kılan ve bu ilişkiler çerçevesinde bilgi ve düşünce alışverişinin gerçekleştirilmesini sağlayan bir süreçtir (Kılıç, 2008: 160).

Sözel İletişim: Sesleri, sözcükleri, tümcecikleri ve tümceleri (cümleleri) içeren iletişim türüdür (Ege, 2006: 23).

Dilüstü (Metalinguistik) İletişim: Hece farkındalığını, sözcük farkındalığını ve ses farkındalığını içeren iletişim türüdür (Ege, 2006: 23).

Dilötesi (Paralinguistic) İletişim: Bütünsel iletişim anlamında vurguları, duraklamaları, ritimleri ve ezgiyi (entonasyonu) ve bütünsel olmayan iletişim anlamında sesin tizliğini ve konuşma biçimini içeren iletişim türüdür (Ege, 2006: 23).

Dilbilimsel Olmayan (Nonlinguistic) İletişim: Değişen öğeler anlamında baş gövde ve el kol hareketlerini ve sabit öğeler anlamında uzaklığı ve görünüşü (giyim, postür vb.) iletişim türüdür (Ege, 2006: 23).

Dil: Rastgele seçilmiş olunmasına karşın gelenekselleşen, anlamların paylaşılabilmesi adına toplumun geneli tarafından paylaşılan ve kullanımları belirli kurallara endeksli olan semboller sistemi olarak tanımlanabilmektedir (Günhan ve Evra, 2004: 43).

Konuşma: Sözel dildeki ses birimlerinin ilgili organların kullanılması doğrultusunda işitilebilir hale getirilmesidir (Slobin, 2008: 3-22).

Respirasyon (Solunum): Konuşmanın gerçekleşebilmesi için gerekli olan hava kaynağını ya da enerjiyi temin etme sürecini ifade etmektedir (Özsoy, 2004: 135).

Fonasyon (Gırtlakta Ses Üretimi): Ciğerlerdeki havanın gırtlaktaki ses tellerinden geçerken yarattığı titreşim ile konuşma için ses kaynağı yaratılmasını ifade etmektedir (Özsoy, 2004: 135).

Artikülasyon (Sesletim – Dildeki Seslerin Üretimi): Artikülâtörün farklı biçimlerde şekillendirilerek dildeki sesleri üretmesi olarak tanımlanabilmektedir (Özsoy, 2004: 135).

Dil Gelişimi: Seslerin, kelimelerin, sayıların ve sembollerin kazanılmasını, saklanmasını ve dilin kurallarına uygun olarak kullanılmasını içeren süreç olarak tanımlanabilmektedir (Nas, 2003: 290).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL / KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İletişim, Dil, Konuşma ve Dil Gelişimi Kavramları

İletişim, dil ve konuşma kavramları çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılan kavramlar olmakla birlikte, özde bu üç kavramın birbirinden farklı anlamlara sahip olması söz konusudur. Bu doğrultuda öncelikli olarak bu kavramlara yönelik tanımlamalar ve ayrıntılı belirlemeler üzerinde durulacaktır.

2.1.1. İletişim, Dil ve Konuşma Kavramlarının Tanımı

İletişim kavramı, dil ve konuşma kavramlarına göre daha kapsamlı bir kavramdır ve bu doğrultuda dil ve konuşma kavramlarının, iletişim kavramı üst başlığı çerçevesinde değerlendirildiği söylenebilir. Bireylerarası ilişkileri olası kılan ve bu ilişkiler çerçevesinde bilgi ve düşünce alışverişinin gerçekleştirilmesini sağlayan bir süreç olarak tanımlanabilen iletişim kavramı, temel birtakım unsurlar doğrultusunda şekillendirilmektedir (Kılıç, 2008: 160).

İletişimin olanaklı hale gelmesini sağlayan temel unsurlar aşağıda verildiği gibi ifade edilebilmektedir (Karrass vd., 2006: 402-423).

1. İletilecek mesaj;
2. Mesajı iletecek kişi;
3. Mesajın iletilmesini sağlayan ortak bir iletişim aracı ve
4. Mesajı anlamlandırılmasını sağlayan ve alıcı konumundaki kişi.

Söz konusu edilen bu dört temel unsur doğrultusunda şekillenen ve öncelikli olarak mesajı iletecek olan kişinin zihninde canlandırılan iletişim süreci, iletilmek istenilen mesajın kodlanması ya da mesajın, hangi iletişim aracı kullanılacaksa, o iletişim aracının kuralları ile iletilbilir hale getirilmesini içermektedir. Bu süreçte eğer iletişim aracı olarak sözel dil kullanılacaksa; mesajın düşünce, ses ve sözel dil kuralları ile kodlanması adına hareket edilmektedir (Konrot, 2003: 263-289).

İletişim sürecinde mesajın iletilmesi için kullanılacak araçların farklı kurallar içermesi dolayısıyla, bu süreçte mutlaka her araca özgü kuralların gözetilmesi gerekecektir. Belirtildiği üzere, eğer iletişim sürecinde sözel dil kullanılacaksa sözel dil kurallarına ya da işaret dili kullanılacaksa işaret dili kurallarına göre kodlama yapılmalıdır.

Mesajı iletecek olan kişinin zihninde canlandırılan ve kodlanan mesaj alıcı konumundaki kişiye iletilir. İletişim sürecinin başarı ile tamamlanabilmesi için, bu sürece konu edilen mesaj ve/veya mesajların alıcıya sağlıklı bir şekilde aktarılmış ya da kodlanan mesajın alıcı tarafından çözümlenmiş olması gerekmektedir (Tuna, 2012: 34).

Zira mesaj iletici tarafından ne denli doğru kodlanmış olunursa olunsun, eğer alıcı tarafından çözümlenememişse iletişimin gerçekleşmesi olası olmayacaktır. Bu nedenle de sağlıklı bir iletişim süreci için, hem ileticinin hem de alıcının iletişim kodu, içeriği ve bağlamı ile ilgili ortak bilgi ve donanıma sahip olmalarına özen gösterilmelidir.

İletişim süreci, sesler ve sözler haricinde; konuşulan dili destekleyen ve kimi zaman anlamını da değiştirebilen “dilötesi (paralinguistic)”, “dil bilimsel olmayan (nonlinguistic)” ve “dil üstü (metalinguistik)” öğeler de içermektedir. “İletişim Sistemleri” bağlamında ele alınan ve sözel iletişim ve sözel olmayan iletişim kapsamında değerlendirilen bu öğeler ve birbirleriyle ilişkisi ile ilgili belirlemeler Tablo 2.1.’de yer almaktadır.

Tablo 2.1. İletişim Sistemleri

SÖZEL İLETİŞİM	Sesler Sözcükler Tümcecikler Tümceler (Cümleler)
DİL ÜSTÜ (METALİNGÜİSTİK) İLETİŞİM	Hece Farkındalığı Sözcük Farkındalığı Ses Farkındalığı
DİLÖTESİ (PARALİNGÜİSTİK) İLETİŞİM – BÜRÜNSEL	Vurgular Duraklamalar Ritim Ezgi (Entonasyon) vb.
DİLÖTESİ (PARALİNGÜİSTİK) İLETİŞİM – BÜRÜNSEL OLMAYAN	Sesin Tizliği Konuşma Biçimi vb.
DİLBİLİMSEL OLMAYAN (NONLİNGÜİSTİK) İLETİŞİM – DEĞİŞEN ÖĞELER	Baş Gövde ve El Kol Hareketleri
DİLBİLİMSEL OLMAYAN (NONLİNGÜİSTİK) İLETİŞİM – SABİT ÖĞELER	Uzaklık ve Görünüş (Giyim, Postür vb.)

Kaynak: Ege, 2006

Tablo 2.1. kapsamında söz konusu edildiği gibi, iletişim farklı öğeler kapsamında ve farklı biçimlerde olabilmektedir. Bununla birlikte sözel iletişim ya da iletişim sürecinde sözel dil kullanılması, en yaygın iletişim biçimi olarak değerlendirilmektedir. Dil kavramının karmaşık bir yapı içermesi dolayısıyla, iletişim kavramının daha net olarak ortaya konulabilmesi açısından dilin tanımlanması önem taşımaktadır.

Dil; rastgele seçilmiş olunmasına karşın gelenekselleşen, anlamların paylaşılabilmesi adına toplumun geneli tarafından paylaşılan ve kullanımları belirli kurallara endeksli olan semboller sistemi olarak tanımlanabilmektedir (Günhan ve Evra, 2004: 43). Bu bağlamda dil, sözel dil ya da işaret dili şeklinde farklı biçimlerde kullanılmakta ve her biçime göre dilin temelinde yer alan kavramlar değişmektedir. Örneğin; sözel dilde kavramlar işitilebilecek şekilde ifade edilmekteyken, işaret dilinde görülebilecek biçime getirilmekte ve o temelde alıcıya iletilmektedir.

Dilin temelinde yer alan semboller, varlığın herhangi bir özelliğini içermediği gibi, varlıkla bir benzerlik de göstermemektedirler. Bu bağlamda dili kullananlar tarafından rastgele seçilen kodlar niteliğindeki semboller, dile yerleştirildikten sonra kolay kolay değiştirilememekte ve bir anlamda da kullanımını gelenekselleşmekte ya da nesilden nesile çok fazla değişikliğe uğramadan aktarılmaktadır (Şentürk, 2006: 29). Bu durum, bir iletişim aracı olması ve bireylerin birbirlerini anlayabilmelerini sağlaması temelinde dilin oluşmasını ya da şekillendirilmesini sağlamaktadır.

Dil, üretken bir nitelik göstermektedir. Dilin üretken olması ile kast edilen ise; dili öğrenenlerin o dile ilişkin kurallar bilgisine sahip olmak doğrultusunda, o zamana dek üretilmemiş sözcük ya da cümleleri üretebilir potansiyele erişmeleridir (Topbaş, 2005: 61). Zira bir dilin öğrenilmesi sürecinde dile ilişkin tek tek cümlelerin değil, genel anlamda kuralların öğrenilmesi söz konusudur ve bu kurallar dile ilişkin sembollerin nasıl kullanılabileceğinin öğrenilmesini içermektedir. Bu süreç de neticesinde, dilin öğrenilmesi ile sonsuz sayıda cümle türetebilecek niteliğe ulaşılabilmesini ifade etmektedir.

Dil; düşüncelerin işaretlerle, jest ve mimiklerle, resim ve şekillerle ya da diğer yöntemlerle aktarılmasını içerebilmektedir. Bununla birlikte iletişim sürecinde bireylerin en yaygın olarak kullandıkları yöntem, dilin kurallarının kullanılması doğrultusunda oluşturulan ve dil yapılarının sözel olarak ifade edilmesini içeren sözel dildir. Sözel dildeki ses birimlerinin ilgili organların kullanılması doğrultusunda işitilebilir hale getirilmesi işi ise “konuşma” olarak adlandırılmaktadır (Slobin, 2008: 3-22).

Konuşma, aşağıda verilen üç temel işlev doğrultusunda gerçekleşmektedir (Özsoy, 2004: 135);

1) Respirasyon (Solunum)

Respirasyon (solunum), konuşmanın gerçekleşebilmesi için gerekli olan hava kaynağını ya da enerjiyi temin etme sürecini ifade etmektedir. Solunum ile ciğerler vasıtasıyla alınan hava kullanılabilir hale getirilmekte ve konuşma gerçekleştirilmektedir.

2) Fonasyon (Gırtlakta Ses Üretimi)

Fonasyon (gırtlakta ses üretimi), ciğerlerdeki havanın gırtlaktaki ses tellerinden geçerken yarattığı titreşim ile konuşma için ses kaynağı yaratılmasını ifade etmektedir.

3) Artikülâsyon (Sesletim – Dildeki Seslerin Üretimi)

Artikülâtör, fonasyon ile yaratılan ses kaynağının ağız ve burun boşluğundan geçerken dil, dudaklar, dişler ve yumuşak damak gibi organların kullanılması ile farklı sesler üretilmesini ifade etmektedir. Artikülâsyon (sesletim – dildeki seslerin üretimi) ise, artikülâtörün farklı biçimlerde şekillendirilerek dildeki sesleri üretmesi olarak tanımlanabilmektedir.

Dildeki her ses farklı bir artikülâsyon biçimi ve pozisyonu ile üretilmektedir. Örneğin; “p” sesi için dudaklar kapatılmakta, dil hareketsiz bırakılmakta, ciğerlerden gelen hava dudakların arkasında kısa bir süre bekletilmekte ve ardından dudaklar açılarak hava patlayarak dışarı çıkarılmaktadır. Yine havanın önü kesilerek üretilen “t” sesi de dudakların ucu kullanılarak üretilmekte ve bu süreçte dudaklar büyük ölçüde etkisiz bırakılmaktadır (Özsoy, 2004: 135).

Dildeki sesler; üretiliş biçimlerine, ağız içerisindeki yerlerine ve ses tellerinin titreşimini gerektirip gerektirmemeleri durumuna ya da “ötümlülük” niteliklerine göre sınıflandırılmakta ve tüm bu özellikler doğrultusunda konuşma olanaklı olabilmektedir. Bu temelde konuşma; ciğerler, gırtlak, dil ve diğer ağız yapılarının hızlı ve ince ayarlanmış olarak ve eşgüdümlü bir şekilde kullanılması ile iletişim kurulmasını sağlamaktadır. Bu sürecin başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesi için de, sağlam bir iskelet, sinir ve kas sistemine sahip olunması gerekmektedir (Topbaş, 2005/a: 89).

Sözel dil haricinde dil biçimlerinden bahsedilebildiği gibi, kavramlar yerine işaretlerin ya da konuşma organları yerine jest ve mimiklerin kullanılması ile de konuşulabilmektedir. Bununla birlikte konuşma kavramı ile kast edilen daha çok sözel dilin kullanılması ile gerçekleştirilen konuşmadır. Sözel dilin kullanılması ile gerçekleştirilen konuşmada; dildeki sesbirimleri ile birlikte konuşma hızı, konuşmanın akıcılığı ve gırtlaktan çıkan sesin kalitesi etkili olmakta ve bu nitelikteki bir konuşmayı içeren iletişim süreci başarıya ulaşabilmektedir (Yüksel, 2003: 16). Bununla birlikte aşırı hızlı ya da aşırı yavaş konuşma, konuşma esnasında fazlaca duraksaması ya da tekrarlar yapılması konuşma sürecinin akıcılığını olumsuz yönde etkilemekte ve iletişim sürecinin başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olabilmektedir.

2.1.2. Dil Gelişimi Kavramının Tanımı ve Önemi

Duyguların, düşüncelerin, tutumların, inançların ve değer yargılarının aktarılmasını, algılanan ve yaşanan olaylar ile ilgili bilgilerin soru sorma, emir verme ve istekte bulunma gibi işlevler ile ortaya çıkarılmasını sağlayan bir araç olma niteliğine sahip olan dil; iletişim sürecini sesler, semboller ve sözcükler gibi temel birimleri bünyesinde barındıran insanlara özgü bir sistem olarak değerlendirilmektedir. Dilin sese dönüştürülmüş biçimi olarak nitelendirilen konuşma sayesinde de, semboller birleştirilebilmekte ve yeni semboller yaratılabilmektedir.

Her dil sesle ifade edilebilmekte ve dil gelişimine bağlı olarak sesler dilden dile değişebilmektedir. Bu bağlamda “dil gelişimi”; seslerin, kelimelerin, sayıların ve sembollerin kazanılmasını, saklanmasını ve dilin kurallarına uygun olarak kullanılmasını içeren süreç olarak tanımlanabilmektedir (Nas, 2003: 290). Dil gelişimi doğumdan itibaren başlayan ve yaşam boyu devam eden bir süreci ifade etmektedir. Birey doğası gereği dil iletişim kurma ve isteklerini, duygu ve düşüncelerini iletme ihtiyacı duyduğundan, dil gelişimi bireylerin yaşamında büyük önem taşımaktadır.

Dil gelişimi, dil ve öğrenme arasında sıkı bir ilişki olması doğrultusunda olanaklı olabilmektedir. Zira dil öğrenmeyi kolaylaştırmakta ve yeni öğrenmeler sayesinde bireylerin dili gelişmektedir. Bununla birlikte dil gelişiminde, sesin duyulmasını ve dilin kullanılmasını olanaklı kılacak ortama ihtiyaç bulunmaktadır (Sarıtaş, 2010: 40). Böyle bir ortamın varlığı sayesinde çocuklar, çevrelerindeki yetişkinlerin konuşmalarını taklit ederek dili öğrenmekte ve dil gelişimi sağlanabilmektedir.

Dil gelişiminin ilk dönemlerine ilişkin temel nitelikler evrensel özellik göstermekte ve farklı dilleri öğrenenler de, evrensel anlamda tüm çocuklarda dil gelişiminin ilk dönemlerinde benzer özellikler görülmektedir. 18 – 32 ay arası kapsayan dönemden itibaren de, bireysel farklılıklar etkili olmakla birlikte, dil gelişimine ilişkin evrensel nitelikler ortadan kalkmaktadır. Bununla birlikte dünyadaki tüm çocukların anadillerini 2 – 5 yaş arasında öğrenmeleri söz konusu olduğundan, dil gelişimi özellikle bu yaşlar arasında önem taşımaktadır (Karacan, 2000: 263-268).

Dilin aşağıda yer alan fonksiyonları içermesi bağlamında dil gelişimi bireyler için önem ifade etmektedir (Çiçek, 2002: 115-124);

- Dil arzu ve isteklerin ifade edilmesi için kullanıldığından, dil gelişimi arzu ve isteklerin daha doğru ve net bir şekilde ortaya konulabilmesini desteklemektedir.
- Dil heyecan ve duyguların ifade edilmesi için kullanıldığından, dil gelişimi heyecan ve duyguların daha doğru ve net bir şekilde ortaya konulabilmesini desteklemektedir.
- Dil olayları ve nesnelere durumunu açıklamak için kullanıldığından, dil gelişimi olayların ve nesnelere durumunun daha doğru ve net bir şekilde ortaya konulabilmesini desteklemektedir.
- Dil, iletişim sürecinin en önemli araçlarından birisi olan konuşmanın temelinde yer aldığından, dil gelişimi konuşma sürecinde kuralların daha doğru kullanılabilmesini desteklemektedir.

Sonuç olarak bireyler dil yeteneği ile dünyaya gelseler dahi, dil gelişimini olanaksız kılan bir ortamda yer alınması dilin gereği gibi öğrenilmesini engellemektedir. Bu bağlamda, konuşmanın olmadığı bir ortamda çocuğun konuşmayı öğrenmesi olası olamamakta ya da ses uyarımları alınmadığında dil gelişimi sağlanamamakta ve bireyler arasında iletişim kurulamamaktadır.

2.1.3. Dilin Bileşenleri

Dil gelişimi konusunda yapılan çalışmalar çerçevesinde dilin bileşenleri; ses bilgisi, biçim bilgisi, söz dizimi, anlam bilgisi ve kullanım bilgisi bağlamında değerlendirilebilmektedir. Çalışmanın bu aşamasında, söz konusu edilen bu bileşenler ile ilgili ayrıntılı belirlemeler ve değerlendirmeler üzerinde durulacaktır.,

2.1.3.1. Ses Bilgisi

Ses bilgisi, konuşma dilinde anlamı ayırt etmeyi sağlayan en küçük sesbirimlerinden, sesbirimlerinin bir araya gelmesi ile oluşan ses sistemlerinin nasıl kullanılacağı ile ilgili kurallara hâkim olunmasını ifade etmektedir (Dereli, 2003: 16). Çocuklar, bu kuralları öğrenmek doğrultusunda sesin akışının nasıl olması gerektiğini anlayabilmekte ve duyduğu sesleri parçalara bölerek kendi dilini oluşturmaya başlamaktadır.

Çocuklar, ses bilgisi temelinde ünlü ve ünsüz sesbirimlerinin farklı bileşimler şeklinde kullanılmasını ve bu çerçevede sözcükleri meydana getirmeyi öğrenirler. Her

dilin kendisine özgü ses sistemleri olması dolayısıyla, dillere göre farklılık gösterebilmekle birlikte, yaklaşık 2,5 yaşına kadar çocukların tüm ünlü ve ünsüz sesleri çıkarabilmeleri söz konusu olmaktadır. Bununla birlikte tüm seslerin çıkarılabilmesi 7-8 yaşlarına dek devam etmektedir (Ege, 2005: 91-105).

2.1.3.2. Biçim Bilgisi

Biçim bilgisi, sözcüklerin içyapıları ile ilgili kuralların öğrenilmesini ifade etmektedir. Sözcüklerin içyapıları ile ilgili kurallar da; dildeki kök ve ekleri, bu kök ve eklerin birleşme şekillerini ve çekim özelliklerini kapsadığından, biçim bilgisinin edinilmesi doğrultusunda dile ilişkin bu özellikler bilinebilmektedir. Aynı şekilde biçim bilgisi, dilde anlam taşıyan en küçük birimler olarak nitelendirilen biçim birimlerin ya da morfemlerin bilgisinin edinilmesini içermektedir (Ege, 2004: 115).

Morfemler, “bağımlı morfemler” ve “bağımsız morfemler” olmak üzere iki bölümde incelenebilmekte ve bu morfemler aracılığı ile bireyler dilin biçim bilgisini edinebilmektedir. Bağımsız morfemler tek başlarına kullanılabilirken, bağımlı morfemlerin ancak bir bağımsız morfem ile kullanılması gerekmektedir (Kumin, 1996: 109-115).

Örneğin; “insan” bağımsız bir morfemken, “insanlar” sözcüğündeki “lar” bağımlı bir morfemdir ve “lar” morfeminin tek başına kullanılması olası değildir. Bu bağlamda morfemlerin kullanılmasının öğrenilmesi, dilin biçim bilgisinin öğrenilmesi temelinde sözcüklerin anlamlarının anlaşılmasını ve sözcüklerin kullanılması ile kuralların edinilmesini içermektedir.

2.1.3.3. Söz Dizimi

Söz dizimi, cümlenin yapısını oluşturan öğelerin anlamlı bir şekilde birleştirilebilmesi ile ilgili kurallarının öğrenilmesini ifade etmektedir. Söz dizimi ile ilgili kurallar, çocuğun dil öğrenmesi sürecinde iki sözcük döneminde öğrenilmektedir (Topbaş ve Maviş, 2005: 115). Zira iki sözcük döneminden önce çocuk ilk ifadelerini tek sözcükten oluşturmaktadır ve bu nedenle de söz diziminin kullanılması söz konusu olmamaktadır.

Söz diziminin öğrenilmesi, çocukların ses gruplarındaki sırayı öğrenmelerini içermektedir. Bu yöndeki öğrenmeleri sayesinde çocuk, ses gruplarındaki sıraya dikkat etmemesi durumunda cümlelerin anlamlarının nasıl değiştiğini öğrenmeye

başlamaktadır (Keklik, 2009: 16). Türkçede söz dizimi kuralları cümle içerisindeki sözcüklerin yerlerini serbestçe değiştirmeye olanak tanımakla birlikte, yine de önemli anlam değişikliklerinin görülmemesi adına kişi, zaman ve hal bildiren eklerin doğru yerlerde kullanılması önem taşımaktadır.

2.1.3.4. Anlam Bilgisi

Anlam bilgisi, dildeki sözcük bileşimlerinin içeriğinin anlaşılmasını sağlayan ve sözcüklerin anlamlarını ilgilendiren kuralların öğrenilmesini ifade etmektedir. Bu bağlamda anlam bilgisi, bireylerin deneyimleri ve bilgi birikimleri doğrultusunda zenginleştirilebilmektedir (İlhan, 2005: 155-160). Anlam bilgisi dilin önemli bileşenlerinden birisi olduğundan, anlam bilgisi ne denli geniş olursa, dili kullanma becerisi de o denli artabilmektedir.

Anlam bilgisi, seslerin semboller aracılığı ile ifade edilmesi doğrultusunda nesne ve/veya olaylar ile ilişkisinin iletilmesini sağlamaktadır (Gürocağ ve Ünal, 2007: 20). Zira sesler belirli nesneye ve/veya olaya ilişkin belirli bir anlamın ifade edilmesini olanaklı kılmakta ve dilin kullanılmaya başlanması ile birlikte, belirli nesnelere ve/veya olaylar ile bireyin düşünceleri arasında anlamlı ilişkiler kurulmaktadır. Dilin anlam bilgisi yönünden zenginleştirilmesi ise, sözcük dağarcığının artırılması ile olası olabilmektedir.

2.1.3.5. Kullanım Bilgisi

Kullanım bilgisi; dilin kullanım amaçlarının ya da sosyal ilişki ve etkileşim sürecinde, farklı kişiler tarafından farklı durumlara özgü olarak nasıl farklı şekillerde kullanılabileceğinin bilinmesini ifade etmektedir. Bu temelde kullanım bilgisi; belirli bir konuda konuşabilme, konuşmayı başlatabilme, hâlihazırda konuşulan konuyu devam ettirebilme, konuşmayı sonlandırabilme, konuşmanın belirli bir zaman dilimini kapsayacak şekilde düzenlenmesini sağlayabilme, belirli bir olaya endeksli olarak konuşma sürecini sürdürebilme vb. gibi konuşma becerilerinin edinilmesini içermektedir (Aksu ve Koç, A. 2005: 39-56).

Kullanım bilgisi sayesinde bireylerin farklı sözcükleri kullanmayı öğrenmeleri, kendilerine yöneltilen soruları yanıtlamaları ve karşılardaki kişiye göre konuşmanın seviyesini ayarlayabilmeleri söz konusu olabilmektedir (Acarlar, 2004: 23-30). Bu yöndeki becerileri içermek bakımından kullanım bilgisi erken yaşlardan itibaren

edinilmekte ve çocuk, kullanım bilgisi sayesinde çevrelerindeki bireylerle diyalog kurabilmektedir.

2.1.4. Dil Gelişimini Etkileyen Faktörler

Erken konuşmaya başlayan çocukların zekâ düzeylerinin, genel olarak normal ya da normalin üzerinde olması söz konusudur ve bu doğrultuda zekâ düzeyinin yüksek olmasının dil gelişimini olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (Bargiel K ve Bargiel A, 2009: 39-52). Aynı şekilde dil gelişiminin olumlu yönde olması da, bireylerin zekâ düzeylerinde birkaç puanlık artış sağlayabilmektedir (Çavuşoğlu, 2006: 37-46). Bununla birlikte dil gelişimi; çocukların bilişsel yeteneklerinin desteklenmesini sağlamak bakımından algılama, tanıma, hatırlama, öğrenme vb. gibi bilişsel süreçlerin geliştirilmesini olanaklı kılmaktadır (Erdem, 2004: 30).

Bireylerin zekâ düzeyleri haricinde işitme düzeyleri de dil gelişimini direkt olarak etkilemektedir. Bu bağlamda işitme engeli olmayan bebeklerde 6 – 9 aylar arasında söz konusu olan ve ses oyunları döneminde görülen dil gelişiminin, işitme engeli olan bebeklerde görülmediği ve dil gelişiminin aksadığı belirlenmiştir (Tümkiye, 2008: 157). Aynı şekilde görsel algılama düzeyi de bireylerin dil gelişimini etkilediğinden, ciddi görme kaybı olan çocukların dil gelişimlerinin, bu yönde bir görme kaybına sahip olmayan çocukların dil gelişimlerine göre çok daha geç başladığı bulgulanmıştır (Nazlı, 2003: 32).

Belirtilen bu faktörler haricinde, çocukların ağır seyreden ve uzun süren hastalıklara maruz kalmalarının da dil gelişimlerini olumsuz etkilediği ve bu doğrultuda konuşmalarının 1 – 2 yıl gecikebildiği belirlenmiştir (Kürkçüoğlu, 2010: 93). Zira söz konusu edilen nitelikleri içeren hastalıklarda çocukların sosyal çevreleri ile iletişimleri ya da sözel diyalogları kısıtlanmakta ve bu durum da konuşmada gecikme yaşanmasına neden olabilmektedir.

Bireyin olgunlaşma düzeyi ve öğrenme yeterlilikleri ile ilgili bireysel farklılıkları da dil gelişimini etkilemektedir. Dil gelişiminin, dile ilişkin temel kuralları öğrenmeyi içermesi bakımından öğrenme ile ilgili yeterliliklerin düşük düzeyde olması bu süreci zorlaştırmakta ya da bu yeterliliklerin yüksek düzeyde olması süreci kolaylaştırmaktadır (Akoğlu, 2011: 22). Aynı şekilde dil gelişiminin model olarak öğrenme yolu ile gerçekleşmesi ya da çocuğun çevresinde yer alan bireyleri taklit

ederek dili öğrenmesi dolayısıyla, dil gelişimi için belirli bir olgunluk düzeyine erişilmesi de gerekmektedir (Çiğiltepe, 2005: 90).

Dil gelişimine ilişkin bireysel farklılıklar bağlamında söz konusu edilen faktörler haricinde, sosyal çevre de dil kazanımını etkilemektedir. Zira sosyal çevreden gelen uyarıcılardan yoksun olan çocukların dil gelişimleri bu durumdan olumsuz etkilenmekte ve dolayısıyla da bu çocukların dili kullanma becerileri düşük düzeyde gerçekleşmektedir (Bayhan ve Artan, 2007: 975-978). Aynı şekilde çocukların okudukları kitap sayısı, anne–babanın çocukla ilgilenme ya da iletişim kurma dereceleri, çocukların kendi aralarında oynadıkları oyunları dili desteklemeye yönelik olup olmaması vb. faktörler de dil gelişimini etkileyebilmektedir (Buyurgan, 2002: 15).

Anne–babaların çocukla etkileşim içerisinde olmalarının dil gelişimini desteklemesi dolayısıyla, ebeveynlerin erken dönemden başlayarak çocukları ile sözel iletişim kurmaya önem vermeleri gerekmektedir (Yeung vd., 2002: 1861-1879). Bu iletişim bebeğin dili öğrenmesinin ve dil gelişiminin temelini oluşturmakta ve zengin sözel uyarın sunulan bebeklerin dil gelişimleri bu durumdan olumlu yönde etkilenmektedir.

Konu ile ilgili araştırmalar doğrultusunda da, erken dönemden itibaren anne–babaları ile sözel iletişim kurmaları sağlanan bebeklerin konuşmayı öğrenmeye başladıktan sonra düzgün cümleler ile konuştukları ve bakımevlerinde büyüyen çocukların ise konuşarak değil daha çok ağlayarak kendilerini ifade etmeye çalıştıkları belirlenmiştir (Rowe, vd., 2012: 508-525).

Aynı şekilde araştırmalar çerçevesinde, bakımevlerinde büyüyen çocukların aileleri ile büyüyen çocuklara göre konuşmayı daha geç öğrendikleri bulgulanmıştır (Taşkın ve Eser, 2007: 16). Bu belirlemeler doğrultusunda görülmektedir ki, çocukların anne–babaları ya da aileleri ile kurdukları ilişkiler dil gelişimini olumlu yönde etkilemekte ve desteklemektedir.

Sahip olunan kardeş sayısı ya da geniş bir ailede büyümek de dil gelişimini etkileyen faktörler arasında değerlendirilmektedir. Bu bağlamda tek çocuk konumundaki bireylerin konuşmayı daha erken öğrendikleri ve daha düzgün cümlelerle konuştukları belirlenmiştir. Çünkü tek çocuk olunması durumunda ailenin ya da anne–babaların ilgisi direkt olarak o çocuğa yönlendirilmekte ve dolayısıyla da bu durum çocuğun dil gelişimini desteklemektedir (Koyuncu, 2009: 18). Geniş ailelerde de

çocukla ilgilenen ya da sözel iletişim kuran birey sayısının yüksek olması, dil gelişimini olumlu yönde etkileyebilmektedir (Rowe, 2000: 305-330).

Çocuğun konuşmaya teşvik edilmesi ya da iletişim kurmaya yönelik desteklenmesi de dil gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Konu ile ilgili araştırmalar doğrultusunda da; iletişim kurmaları için cesaretlendirilen çocukların, bu yönde cesaretlendirilmeyen çocuklara göre konuşmayı daha erken öğrendikleri ve düzgün cümleler ile konuşabildikleri belirlenmiştir (Pruden vd., 2011: 1417). Bununla birlikte anne-babaların ya da yetişkinlerin çocuklarla oyun oynamaları, soru-cevap alışverişinde bulunmaları ve onlara kitap okumaları da dil gelişimini desteklemekte ve dilin kurallarını öğrenmelerine katkıda bulunmaktadır (Kesikçi, 1992: 17).

Dil gelişimi ile cinsiyet arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen araştırmalar çerçevesinde de, erkek çocukların konuşmayı kız çocuklarına göre daha geç öğrendikleri belirlenmiştir. Aynı şekilde araştırmalar kapsamında; erkek çocukların konuşmayı öğrenmelerinin ardından kız çocuklarına göre daha kısa, gramer yapısı ve telaffuzları daha bozuk cümlelerle konuştukları bulgulanmıştır (Namy vd., 2000: 63-80).

Çocukların sosyo – ekonomik düzeyleri ile dil gelişimleri arasında da ilişki bulunmaktadır. Bu bağlamda yüksek sosyo – ekonomik düzeye mensup ailelerde dünyaya gelen çocukların, dil gelişimini destekleyecek uyaranlara ve ortamlara daha fazla sahip olmaları dolayısıyla daha erken konuşmayı öğrenebildikleri belirlenmiştir (Kaysılı ve Keçeli, 2006: 17).

Konu ile ilgili araştırmalar doğrultusunda; anne-babaları yüksek eğitim ve gelir düzeyine sahip olan çocukların, anne-babaları aynı derecede eğitim ve gelir düzeyine sahip olmayan çocuklara göre çok daha fazla sözcük sayısına ve ortalama cümle uzunluğuna endeksli konuştukları bulgulanmıştır (Levine vd., 2010: 1309-1319).

Sonuç olarak dil gelişimi; zekâ, zihinsel yetenekler, işitme ve görme kusuruna sahip olunması vb. gibi bireysel farklılıklar ile anne-babanın sosyo – ekonomik düzeyi, tek çocuk olunması, geniş ailede dünyaya gelinmesi, anne-babalar ile diyalog kurma derecesi vb. gibi sosyal faktörlerden etkilenecek şekilde şekillenmekte ve tüm bu faktörler çocuğun dil gelişimini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

2.1.5. 0–12 Yaş Çocuklarında Dilin Kullanılması

Çocukların dili kullanmayı öğrenmeleri, sosyal yaşamla bağlantı kurmalarını sağlaması ve diğer insanları anlayabilmelerini olanaklı kılması bağlamında en karmaşık yetenekler arasında değerlendirilmektedir. Dili kullanmayı öğrenmenin temel amaçları arasında ifade edilen bu hususlar, aynı zamanda dilin işlevlerini de içermekte ve bu işlevler sayesinde bireyler yaşamlarını idame ettirebilmektedirler.

Dilin kullanılmasını öğrenme sürecinde çocuklar, öncelikli olarak konuşma öncesi sesler çıkarmaya başlamaktadırlar. Bu şekilde duygular, düşünceler, ilgiler, istekler vb. ifade edilebilmekte ve çocuklar çevreleri ile bu şekilde iletişime geçmektedirler (Ergin, 2012). Temelleri bu dönemde atılan bu iletişim sayesinde; çocukların başkalarının söylediklerini anlayabilmeleri, sözcük dağarcığını geliştirebilmeleri, sözcükleri doğru telaffuz etmeye başlayabilmeleri, cümlelerin yapısını kavrayabilmeleri ve anlaşılır cümleler kurabilmeleri süreci başlatılmış olmaktadır (Finestack vd., 2012: 29-46).

Dilin kullanılmasını öğrenme sürecinde; çocukların iletişim kurulan bireyler göz kontağı kurmalarının ve bu kontakın sürdürülmesinin sağlanması, konuşmayı başlatmanın ve sıra ile konuşmanın öneminin aktarılması, bir konu üzerinde konuşmaya ve bu konuşmayı sürdürmeye yönelik mesajların iletilmesi, konuşmayı bitirmeye ve konuya uygun konuşmaya ilişkin anlatım becerilerinin öneminin altının çizilmesi adına hareket edilmelidir (Miolo vd., 2005: 172-188). Bu şekilde çocukların dilin kurallarını öğrenmek kadar, iletişimin konusunun ve tarzının da önemini anlayabilmeleri sağlanabilmektedir.

Yaşamlarının ilk dönemlerinde bebekler, konuşmanın temelini oluşturduğu düşünülen ağlama sesleri ile anlamsız sesler çıkarmaya başlamaktadırlar. Bu sesler, ilk hareketleri ile birlikte bebeklerin iletişim kurmalarının temelini oluşturmaktadır. İlerleyen dönemlerde de bebeklerin söylenenleri anlamaya, tek tek kullandıkları sözcüklerle kendilerini ifade etmeye, sözcükleri birleştirerek basit cümleler kurmaya ve bu temelde konuşarak iletişim kurmaya çalıştıkları görülmektedir (Kavasoğlu, 1990).

Önceki anlatımlarda da yer verildiği üzere, dilin kullanılmasını öğrenme sürecinde çocuklara sözel iletişim kurma olanakları sağlanması, dili kavrayabilmelerini ve kendilerini ifade edebilmelerini desteklemektedir. Dili kavrayabilme ve kendini ifade edebilme becerileri, temel iletişim becerileri arasında değerlendirilmektedir ve çocuklar,

bu becerileri edinmeleri doğrultusunda dilin kullanılmasını gereği gibi öğrenebilmektedirler.

Dilin kullanılabilmesine yönelik becerilerin geliştirilebilmesi için; çocuk akranlarıyla, kendilerinden büyük çocuklarla, anne-babalarıyla ve çevrelerinde yer alan diğer yetişkinlerle diyalog kurmaları desteklenmelidir. Bu sayede çocuk konuşmaları takip edebilme becerisini geliştirebilmekte, konuşmaya katılma cesaretini kendisinde bulabilmekte, konuyu destekleyen ya da çürüten düşünceler paylaşabilmekte ve giderek daha uzun konuşmalar gerçekleştirebilmektedir (Güler, 2004: 16).

Sonuç olarak dilin kazanılmasında bireyin doğuştan getirdiği bilişsel kapasiteler etkin olmasına karşın, bu kapasitelerin çevre yaşantıları ile geliştirilebilmesi söz konusudur. Çevre yaşantıları bağlamında çocuklar, konuşulanları dinleyerek konuşma öğelerinin cümle içerisindeki kullanımlarını öğrenebilmekte ve dil kullanım becerileri bu şekilde desteklenebilmektedir.

Çalışmanın bu aşamasında, dilin kullanılmasının farklı dönemler bağlamında ele alınması ile ilgili ayrıntılı belirlemelerde ve değerlendirmelerde bulunulacaktır.

2.1.5.1. Konuşma Öncesi Dönem

Dilin kullanılmasının öğrenilmesine yönelik “Konuşma Öncesi Dönem” bağlamındaki belirlemeler, aşağıda yer aldığı şekilde “Yeni Doğan Dönemi (Ağlama Dönemi) (0–2 Ay Arası Dönem)”, “Gıgıldama Dönemi (2–4 Ay Arası Dönem)”, “Mırıldanma Dönemi (4–6 Ay Arası Dönem)”, “Mırıldanmanın Tekrarı Dönemi (7–9 Ay Arası Dönem)” ve “Başkalarının Seslerini Taklit Dönemi (9–11 Ay Arası Dönem)” alt başlıklar doğrultusunda değerlendirilecektir.

2.1.5.1.1. Yeni Doğan Dönemi (Ağlama Dönemi) (0-2 Ay Arası Dönem)

0-2 ay arasını kapsayan “Yeni Doğan Dönemi” ya da “Ağlama Dönemi”, çocuğun ilk seslerini çıkarmaya başladığı dönem olarak değerlendirilmektedir. Çocuk tarafından çıkarılan bu seslerin hepsi belirli bir amaca yönelik olmasa da, büyük oranda bebeğin ihtiyaçlarının ve isteklerinin paylaşmasını sağlamaktadır (Baykoç vd., 1992: 115-161).

Bu dönemde bebeğin hareketleri genel olarak istem dışı ortaya çıkmaktadır ve dolayısıyla konuşmanın gelişiminin temelinde arama, emme ve yutma reflekslerinin yer alması söz konusudur. Genel olarak beslenme ile ilgili olan bu reflekslerin

tekrarlanması ile sesler ortaya çıkmakta ve neticesinde de bebek, konuşabilmesi için gerekli olan nefes alma ve ağız – yüz yapılarını kazanmaktadır (Aktürk, 2012: 16).

Yeni Doğan Dönemi'nin ilk 3 haftasında çıkarılan sesler; amaçsız, anlamsız, rastgele ve diğer bebeklerle farklılık göstermeyen seslerdir. İkinci 3 hafta itibariyle ise; belirli bir amaca yönelik olan, uyarıcı ile ilişkisi bulunan ve genellikle de fiziksel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik talepleri ifade eden sesler çıkarılmaya başlanmaktadır. Bu sesler ve ağlama, bu dönemde bebeğin ihtiyaç ve isteklerini iletebilmesinin tek yolu olmak bakımından önem taşımaktadır (Bartolucci vd., 1980: 39-50).

1. ayın sonu itibariyle anne, bebeğin çıkardığı seslerden yola çıkarak ne tür bir ihtiyacı olduğunu belirleyebilecek düzeye gelebilmekte ya da bebek isteklerine göre farklı sesler çıkarabilmektedir. Açlığa, kızgınlığa ya da acıya yönelik farklı sesler çıkarılabildiği için, dönem itibariyle anlam yönünden farklılık gösteren ham sözcüklerin kullanılmaya ve bebeğin başkalarının sesine tepki göstermeye başladığı söylenebilir (Dönmez vd., 2000: 115-161).

2.1.5.1.2. Gıgıldama Dönemi (2-4 Ay Arası Dönem)

2-4 ay arasını kapsayan “Gıgıldama Dönemi”, ağlama ile birlikte bebeklerin çıkardıkları basit seslerin sayısının arttığı dönemi ifade etmektedir. Dönem itibariyle bebekler tarafından çıkarılan sesler evrensel nitelik göstermektedir. Bu dönemde bebekler; sadece rahatsızlıklarını, ihtiyaçlarını, isteklerini ya da hoşnutsuzluklarını değil, mutluluklarını ya da hoşnut oldukları durumları da ifade etmeye yönelik sesler çıkarmaktadırlar (Pınar vd., 2015: 23).

2. aydan itibaren bebek, ağız kaslarının kontrolünü henüz kazanmamış olmakla birlikte, ağız hareketlerini başlatıp durdurabilmektedir. Bu hareketler sayesinde bebekler; 2. ve 3. aylardan itibaren gülme ve gıgıldama gibi sesleri çıkarabilmekte ve seslerini fark edebilmekte, çıkardığı seslerden mutluluk duymakta, ses oyunları oynamakta ve kendiliğinden sesler üretebilmektedir (Pons vd., 2003: 347-353).

Dönem itibariyle bebekler; rastgele olarak çıkardıkları “a”, “u” ve “o” ünlü seslerini uzatabilmekte ve zaman içerisinde bu seslerin sonuna “h” sesini ekleyerek “ah” ya da “uh” seslerini üretebilmektedir. Aynı şekilde bu dönemde “s”, “k” ve “g” gibi yumuşak damak ve gırtlak sesleri çıkarılabilmekle birlikte, ses üretimi hala refleksif

olarak gerçekleştirilmekte ve hem hoşnut olunan hem de hoşnut olunmayan durumlara ilişkin farklı sesler çıkarılabilmektedir (Gençay, 2007: 25).

2.1.5.1.3. Mırıldanma Dönemi (4-6 Ay Arası Dönem)

4-6 ay arasını kapsayan “Mırıldanma Dönemi”, bebeğin ses mekanizması üzerindeki kontrolünün arttığı dönemi ifade etmektedir. Dönem itibariyle dili yuvarlama ve ileri uzatma becerisi gelişim göstermekte ve bebek memnuniyetini ifade eden sesler çıkarmaya başlamaktadır. Bu dönemde ayrıca bebeğin kendi çıkardığı sesleri taklit etmesi söz konusu olabilmekte ve bebek bu sesleri daha çok yalnız olduğunda çıkarmaktadır (Ergül, 2007: 137).

Mırıldanma Dönemi’nde çıkarılan sesler refleksif olmaktan çıkmıştır ve bebek bu sesleri tamamıyla belirli bir amaca yönelik olarak çıkarmaya başlamıştır. Bu seslerin belirli bir amaca yönelik olması dolayısıyla dönemin aynı zamanda “Kendi Kendine Konuşmaya Başlama Dönemi” olarak da adlandırılması söz konusudur (Zhou ve Boehm, 2004: 261-272). Zira bu dönemde bebek ünlü ve ünsüz seslerin çeşitlerini üretebilmekte ve bunları tekrar edebilmektedir.

“Vokal jimnastik” olarak adlandırılan bu üretimler ve tekrarlar kapsamında bebek, daha çok “ma – ma – ma” ya da “ba – ba – ba” seslerini çıkarmaktadır. “b”, “p” ve “m” gibi dudak seslerinin çıkarılabilmesi ile uzun oyun sesleri, çığlıkları ve seslenmeler üretilmekte ve her geçen gün çıkarılan bu seslerin sayısı artmaktadır (Ülke ve Kürkçüoğlu, 2009: 93).

2.1.5.1.4. Mırıldanmanın Tekrarı Dönemi (7-9 Ay Arası Dönem)

7-9 ay arasını kapsayan “Mırıldanmanın Tekrarı Dönemi” ya da “Ses Oyunlarının Tekrarı Dönemi”, ses üretiminin işitme ile birleştirildiği dönemi ifade etmektedir. Bu dönemde işitilen sesler arasından seçim yapılarak bu sesler tekrar edilmektedir. Mırıldanmanın tekrar edilmediği bebeklerde; dil problemlerinin, işitme kaybının ya da zekâ geriliğinin olduğu düşünülmektedir (Uyanık ve Balat, 2009/b: 935-942).

Dönem itibariyle bebeklerin ağız hareketleri çeşitlenmekte, bebekler tarafından çıkarılan sesler zaman içerisinde hece tekrarına dönüşmekte ve bu doğrultuda dilin temel nitelikleri kazanılabilmektedir. Bu dönemde özellikle “p”, “b” ve “d” gibi dudaksı

ve dişeti patlamalı sesler üretilmekte ve ünlü ünsüz birleşmesi ile “ba – ba – ba”, “de – de – de” ya da “ma – ma – ma” seslerinin üretilmesi artmaktadır (Denk, 2000: 16).

Mırıldanmanın Tekrarı Dönemi’nde çocukla birlikte seslerin tekrar edilmesinin sağlanması ve çocuk tekrar edene dek sözcüklerin tekrar edilmesi dil gelişimini desteklemektedir. Bu durum çocukların ses mekanizmasını serbestçe hareket ettirmeyi öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır ve bebeğin ses oyunlarına ritim katmasını sağlamaktadır. Bu süreç, bebeklerin yetişkin konuşmalarını gülümseyerek ya da ses çıkararak cevap verebilmelerini olanaklı kılmaktadır (Onchwari vd., 2008: 267-273).

2.1.5.1.5. Başkalarının Seslerini Taklit Dönemi (9-11 Ay Arası Dönem)

9-11 ay arasını kapsayan “Baskalarının Seslerini Taklit Etme Dönemi”, bebeklerin çevrelerindeki bireylerin seslerini bilinçli olarak taklit etmeye başladıkları dönem ifade etmektedir (Acarlar ve Johnston, 2011: 728-738). Seslerin taklit edilmesi bebeğin dil gelişimini ve sosyal becerilerini desteklediğinden, bu dönemin dil gelişimi dönemleri içerisinde önemli bir yer tutması söz konusudur.

Yaklaşık 11. ay itibariyle bebek, sadece sesleri değil sözcükleri de taklit etmeye başlamaktadır ve ilk anlamlı sözcükler de bu dönemde görülmektedir (Artar, 1988). Çünkü Baskalarının Sesini Taklit Dönemi’ne kadar sözel uyarılara yanıt olarak çıkartılan sesler ya da heceler sayesinde konuşmanın temelleri atılmakta ve bu aşamadan itibaren de bebekler kendi dillerini öğrenmeye hazır hale gelmektedirler.

2.1.5.2. Konuşma Dönemi

Dilin kullanılmasının öğrenilmesine yönelik “Konuşma Dönemi”; “Ses – Sözcük Dönemi (11–13 Ay Arası Dönem)”, “Tek Sözcük Dönemi (14–18 Ay Arası Dönem)”, “İki Sözcüklü İfadeler Dönemi (18–24 Ay Arası Dönem)”, “Üç ve Daha Fazla Sözcüklü İfadeler Dönemi (2–3 Yaş Arası Dönem)” ve “Gramer Kurallarına Uygun Konuşma Dönemi (3-6 Yaş Arası Dönem)” alt başlıkları doğrultusunda değerlendirilecektir.

2.1.5.2.1. Ses – Sözcük Dönemi (11-13 Ay Arası Dönem)

11-13 ay arasını kapsayan “Ses – Sözcük Dönemi”, aynı zamanda “Tekrarlama Dönemi” ya da “Çeşitlenmiş Mırıldama Dönemi” olarak da adlandırılmaktadır. Dönem itibariyle bebekler sesleri bilinçli olarak taklit etmekte ve sık sık mırıldanarak

yetişkinlerin konuşmalarına benzeyen cümleler oluşturmaya çalışmaktadırlar. Ancak bu sesler, “jargon” olarak adlandırılan ve belirli bir anlamda yoksun mırıltılar şeklinde çıkartılmaktadır (Dereobalı, 1994: 74). Jargonlar, bebeklerin konuşmaları ya da sözcükleri olarak nitelendirilmektedir.

Bununla birlikte dönem itibariyle yetişkinler tarafından bebeğe yöneltilen basit sorular, bebek tarafından göstererek ya da bakarak cevaplandırılmaya çalışılmaktadır. Bu dönemde bebeklerin büyük keyif aldıkları “Cee oyunu” oynanmaya başlanabilmekte ve ayrıca ilk sözcüğün kullanılmaya başlanması söz konusu olabilmektedir (Er, 2008: 79). Bu nedenle de dönem, aynı zamanda dilin başlama noktası olarak kabul edilmektedir.

2.1.5.2.2. Tek Sözcük Dönemi (14-18 Ay Arası Dönem)

14-18 ay arasını kapsayan “Tek Sözcük Dönemi”, çocuğun birtakım sesler çıkararak değil, gerçek sözcükler kullanarak konuşmaya başladığı dönemi ifade etmektedir. “Ses-Sözcük Dönemi”nin ardından bir suskunluk dönemi yaşamaya başlayan bebekler, seslerle oynarken bir anda sözcükleri kullanmaya başlayabilmekte ve rastlantısal olarak konuşmaya başlayabilmektedirler (Marder ve Cholmain, 2006: 495). Çocukların bu dönemde kullanmaya başladıkları sözcükler tekrarlarla pekiştirildiğinde dil gelişimi desteklenmektedir.

Çocukların bu dönemde gerçek sözcükleri kullandıklarının kabul edilmesinin temel nedeni, bu sözcüklerin belirli bir nesneyi ya da durumu ifade etmesi nedeniyle. İlk anlamlı sözcükleri “mama” ya da “baba” olan çocuklar; zaman içerisinde de tek tek sözcüklerle çevrelerinde yer alan bireylerden, oyuncaklarından, yiyeceklerden, giyeceklerden, çevresinde yaşanan olaylardan ya da varlıklardan söz etmeye başlamakta ve kimi zamanda bu tek sözcükler bir cümlenin anlamını taşıyabilmektedir (Maviş, 2005: 106).

Dönem itibariyle jest ve mimikler anlatımı ya da konuşmayı desteklemek için kullanılmaya başlanmakta ve zaman zaman ses iniş – çıkışlarının kullanılarak anlam farklılıklarına yer verilmektedir. Kavram gelişimi dil gelişiminden önce başladığından, bebekler de önce kavramları ardından da bu kavramları sözcüklerle ifade etmeyi öğrenmektedirler (Laws, 2004: 1085). Ancak Tek Sözcük Dönemi’nin sonlarına doğru dil gelişimi ile birlikte sözcük hazinesi de genişlemekte ve çocuk iki sözcüklü ifadelerle konuşmaya başlamaktadır.

2.1.5.2.3. İki Sözcüklü İfadeler Dönemi (18-24 Ay Arası Dönem)

18-24 ay arasını kapsayan “İki Sözcüklü İfadeler Dönemi”, çocukların sözcükleri birleştirmeye ve bir arada kullanmaya başladıkları dönemi ifade etmektedir. Ancak bu dönemde kullanılan iki sözcük bir cümle oluşturabilecek nitelikte bir arada kullanılmamakta, bilakis sözcükler birbirlerinden bağımsız olarak kullanılmaktadır (Kay vd., 2004: 1286). Bu nedenle de “İki Sözcüklü İfadeler Dönemi”, iki sözcük içeren cümlelerin kullanıldığı bir dönem değil, iki sözcük içeren cümlelerin kullanılmasına geçiş dönemi olarak değerlendirilmektedir.

Bu dönemde çocuk, hareketlerinden daha çok sözcükleri kullanmak doğrultusunda kendisini ifade etmeye çalışmaktadır. Dönemin sonlarına doğru ise, başlangıçta birbirlerinden bağımsız olarak kullanılan sözcükler arasında ilişki kurulmaya başlanmakta ve bu sözcükler bir araya getirilerek yeni anlamlara ulaşılmaktadır. Sözcüklerin dilbilgisi kurallarından bağımsız olarak kullanılması dolayısıyla bu tür konuşmalar aynı zamanda “telgraf konuşması” olarak da adlandırılmaktadır (Kırcaali ve İftar, 2005: 117).

2.1.5.2.4. Üç ve Daha Fazla Sözcüklü İfadeler Dönemi (2-3 Yaş Arası Dönem)

2-3 yaş arası dönemi kapsayan “Üç ya da Daha Fazla Sözcüklü İfadeler Dönemi”, üç-dört sözcüğün bir araya getirilmesi ile belirli bir düşüncenin bütün olarak ifade edilmesini içeren bir dönem olarak değerlendirilmektedir. Dönem itibarıyla çocuklar; belirtildiği üzere üç-dört kelime kullanmak doğrultusunda mantıklı, anlamlı ve yerinde cümleler kurabilmekte ve kendisine yöneltilen basit soruları cevaplandırabilmektedir (Uyanık ve Balat, 2003: 117-126).

Bu dönemde yeni sözcükler öğrenildiğinden, çocukların yaşamında sözel iletişim daha fazla yer bulmaya başlamaktadır. 3 yaşından itibaren de dilin temel yapıları öğrenilmekte ve çocukların sözcük hazinesi hızla genişlemektedir. Ses tonu kurulan cümlenin anlamına uygun bir şekilde değiştirilebilmekte ve isteklerin derecesine göre yükseltilebilmekte ya da alçaltılabilmektedir (Ekinci, 2007). Bununla birlikte yine de kurulan cümlelerin dilbilgisi kurallarından yoksun olduğu görülmektedir.

2.1.5.2.5. Gramer Kurallarına Uygun Konuşma Dönemi (3-6 Yaş Arası Dönem)

3-6 yaş arasını kapsayan “Gramer Kurallarına Uygun Konuşma Dönemi”; hem yeni sözcüklerin öğrenildiği, hem bilinen sözcüklerin daha esnek anlamlarda kullanılabilirdiği hem de dilin temel yapılarının edinildiği dönemi ifade etmektedir (Kök, 1991: 96-102). Dilin temel yapılarının kullanılmaya başlanması dolayısıyla çocuklar kendilerini daha doğru ifade edebilmeye başlamakta ve duygular ve düşünceler arasındaki ilişkiler sözcükler aracılığı ile karşı tarafa iletilebilmektedir.

Dönem itibariyle benmerkezci konuşmalar yapılabilmekte, çocuk kendisine ilişkin durumları açıklayabilmekte ve kurulan cümlelerle özne, nesne ve yüklem ilişkisi kurulabilmektedir. Yetişkinler tarafından kurulan nitelikteki soru formları ise, 4 yaşından itibaren çocuklar tarafından oluşturulabilmektedir (Sauer vd., 2010: 528-539). 4 yaşın sonlarına doğru ve 5 yaş ile birlikte de dil çocuklar tarafından daha kolay ve doğru kullanılır hale gelmektedir.

5-6 yaş arası dönemden itibaren de dil, bir yetişkinin dil kullanımına daha çok benzemeye başlamaktadır. Çekim kuralları ve kişi zamirleri daha doğru kullanılmakta ve olaylar belirli bir sıra dâhilinde anlatılabilmektedir. Cümleler beş sözcük içerecek şekilde kurulabilmekte ve 6 yaşından itibaren de yetişkin gibi konuşulabilmektedir. Dönem itibariyle yaklaşık 2 bin olan sözcük sayısı, 8 yaşından itibaren 3 binin üzerine çıkabilmektedir (Uyanık ve Balat, 2009/a: 935-942).

2.1.6. Konuşma ve Dil Gelişimi Bozuklukları

Konuşma ve dil gelişimi bozuklukları; “ses bozuklukları”, “ekleme (söyleyiş) bozuklukları”, “ritim bozuklukları (kekemelik)” ve “gecikmiş dil ve afazi (söz yitimi)” şeklinde sınıflandırılabilir.

Söz konusu edilen bu bozukluklar ile ilgili ayrıntılı belirlemeler ve değerlendirmeler aşağıdaki alt başlıklar doğrultusunda ele alınacaktır.

2.1.6.1. Ses Bozuklukları

Ses bozuklukları; sesin şiddetinin, tonunun, esnekliğinin ve perdesinin yaşa, cinsiyete ve içerisinde yer alınan duruma göre değişmesinden kaynaklanabilmektedir. Bu temelde ses bozuklukları, iletişim sürecinin başarısızlıkla sonuçlanmasına ve anlatılmak istenilen anlamlardan farklı anlamlarda ifadeler ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Ses bozukluklarına ilişkin sınıflandırma aşağıda verildiği gibi değerlendirilmektedir;

a) Sesin Şiddetinden Kaynaklanan Ses Bozuklukları

Sesin şiddetinden kaynaklanan ses bozuklukları, sesin gereğinden fazla gür ya da gereğinden daha zayıf olması dolayısıyla ortaya çıkabilmektedir (Hooper, 2004: 320-326). Bu yöndeki bozukluklar sözcüklerin gereği gibi işitilmesine engel olabilmekte ve dolayısıyla hem dinleyicileri rahatsız edebilmekte hem de anlatılmak istenilenin karşı tarafa aktarılamaması söz konusu olabilmektedir.

b) Sesin Perdesinden Kaynaklanan Ses Bozuklukları

Sesin perdesinden kaynaklanan ses bozuklukları, bireyin cinsiyetine ve/veya yaşına uygun düşmeyecek denli tiz ya da pes sese sahip olmasını ifade etmektedir. Bununla birlikte konuşma süreci içerisinde sesin perdesinin değiştirilmemesi ya da tizden pese ya da pesten tize geçirilmemesi de sesin perdesinden kaynaklanan bozukluklar içerisinde değerlendirilmekte ve böylesi bir konuşmanın dinleyicileri sıkacağı belirtilmektedir (Kılıç, 2012: 512).

Ergenlik döneminin temel özellikleri doğrultusunda, bu dönemdeki bireylerde ses perdesinde kırılmalar görülebilmektedir. Bununla birlikte bu kırılmaların ergenlik döneminin sona ermesi ile birlikte geçmesi beklenmektedir. Geçmemesi durumunda ya da bu sorunların yetişkinliğe aktarılması durumunda ise birtakım tedavi yöntemlerinin uygulanması gerekmektedir (Akın vd., 2013: 787).

c) Sesin Tonundan Kaynaklanan Ses Bozuklukları

Sesin tonundan kaynaklanan ses bozuklukları, burun yolundan çıkmaması gereken seslerin çıkması neticesinde görülen bozuklukları ifade etmektedir (Dejonckere, 1999: 311-314). Bu tür bozukluklarda konuşma süreci sıklıkla başka sesler tarafından bölündüğünden, alıcının iletilmek istenilen mesajı açık ve net bir şekilde alması olası olamayabilmektedir.

d) Sesin Esnekliğinden Kaynaklanan Ses Bozuklukları

Sesin esnekliğinden kaynaklanan ses bozuklukları, konuşmanın dinleyicilerin takip edebilmelerini olanaksız kılacak denli hızlı ya da yavaş olmasını ifade etmektedir. Bununla birlikte konuşma esnasında gereksiz duraksamalara yer verilmesi ya da sesin monoton bir tonda kullanılması da, sesin esnekliğinden kaynaklanan ses bozuklukları arasında değerlendirilmektedir.

Belirtilen bu temel ses bozuklukları; konuşma organlarındaki yapısal bozukluklardan ve rahatsızlıklardan, gırtlakta söz konusu olan sorunlardan, sinir sistemine ilişkin bozukluklardan kaynaklanabildiği gibi, fiziksel çevreden kaynaklanan nedenler de ses bozukluklarına neden olabilmektedir (Bengisu vd., 2008: 131-138). Ses bozukluklarının konuşma bozukluğuna yol açması ve dil gelişimini olumsuz yönde etkilemesi dolayısıyla, bu türden bozukluklara sahip çocukların öncelikle bozukluğunun nedeninin anlaşılabilmesi, ardından tedavi edilebilmesi için konuşma terapilerine alınması gerekmektedir (Denizoğlu, 2010: 283).

2.1.6.2. Ekleme (Söyleyiş) Bozuklukları

“Ekleme (Söyleyiş) Bozuklukları”; dile ilişkin bağımsız ya da birleşik seslerin doğru ve anlaşılabilir biçimde çıkarılmamasını veya çocuğun bu seslerin ulanmasında yaşitlarından çok fazla farklılık göstermesini ifade eden artikülasyon bozuklukları olarak değerlendirilmektedir (Yavaş ve Topbaş, 2004: 110-123).

“Ekleme (Söyleyiş) Bozuklukları”, aşağıda yer alan dört alt başlık bağlamında incelenebilmektedir;

a. Sesin Düşürülmesinden ya da Atlamalardan Kaynaklanan Ekleme Bozuklukları

Sesin düşürülmesinden ya da atlamadan kaynaklanan ekleme bozuklukları; konuşma esnasında bir sözcüğü oluşturan seslerden bir ya da daha fazlasının atlanması şeklinde ortaya çıkabilmekte ve kişi, ifade etmek istediği sözcükten çok daha farklı bir sözcüğü telaffuz edebilmektedir (Topbaş, 2006: 131-138).

b. Sesin Değiştirilmesinden ya da Yerine Konulmasından Kaynaklanan Ekleme Bozuklukları

Sesin değiştirilmesinden ya da yerine konulmasından kaynaklanan ekleme bozuklukları; çocukların sözcüğün başında, ortasında ya da sonunda çıkarılması kendisine zor gelen bir sesi, yer değiştirmek suretiyle sözcüğün başka bir yerinde çıkararak konuşması olarak ifade edilmektedir (Leonard, 1985: 4-13). Bu tür ekleme bozuklukları, en sık görülen artikülasyon bozuklukları olarak değerlendirilmektedir.

c. Ses Eklemeden Kaynaklanan Ekleme Bozuklukları

Ses eklemeden kaynaklanan ekleme bozuklukları, sözcük içerisinde yer almayan bir sesin sözcüğe dâhil edilmesi ile yapılan bozuklukları ifade etmekte

ve bu bozukluklar kapsamında, sözcük içerisindeki iki ünlünün arasına bir ünsüz yerleştirilmesi söz konusu olabilmektedir (Stoel ve Gammon, 1985: 505-512).

d. Ses Bozulmasından Kaynaklanan Ekleme Bozuklukları

Ses bozulmasından kaynaklanan ekleme bozuklukları, seslerin konuşma dilinde yer almayan, ama gerçeğine yakınlık taşıyan bir başka ses olarak çıkartılmasını ifade etmektedir. Bu nedenle de ses bozulmasından kaynaklanan ekleme bozukluklarında sesler doğru olarak tanınamayabilmekte ve dolayısıyla da konuşmanın anlamı karşı tarafa gereği gibi aktarılamayabilmektedir (Ball, 1988: 253-256).

Ekleme (Söyleyiş) Bozuklukları; işitme ve konuşma organlarındaki yapısal bozukluklardan, dudak – damak yarıklarından, anne-baba ile çocuk arasında gereği gibi diyalog kurulmamasından vb. kaynaklanabilmektedir. Bu tür bozuklukların giderilebilmesi ya da en aza indirilebilmesi içinse, çocuğun mutlaka konuşma terapisine alınması ve desteklenmesi gerekmektedir (Topbaş vd., 2002: 15).

2.1.6.3. Ritim Bozuklukları (Kekemelik)

“Ritim Bozuklukları (Kekemelik)”; konuşmanın olması gereken düzeyde gerçekleştirilmesini engelleyecek şekilde seslerde, hecelerde ya da sözcüklerde uzatmalara, tekrarlamalara, duraklamalara yer verilmesini ve zaman zamanda bunları uygunsuz jest ve mimiklerle desteklemeyi ifade etmektedir (Cooper, 1993: 375-387).

Ritim bozuklukları özellikle 2-4 yaş arası dönemde görülmektedir ve aşağıda verildiği şekilde “Birincil Devre” ve “İkincil Devre” kapsamında incelenebilmektedir;

• Birincil Devre

Ritim bozukluklarında “Birinci Devre”; konuşmacıda kalıcı bir kekemelik olmamasına karşın, konuşma esnasındaki kararsızlıklardan, tutulmalardan, tekrarlamalardan ya da uzatmalardan kaynaklanabilmekte ve dolayısıyla da konuşmanın akıcılığında sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Klein ve Hood, 2004: 255-273).

• İkincil Devre

Ritim bozukluklarında “İkinci Devre”; konuşmacıda kalıcı bir kekemelik olmasını ifade etmektedir ve bu durumun farkında olan birey, sürekli olarak kekeleme korkusu yaşadığından sadece konuşmasında değil, jest ve

mimiklerinde de uygunsuz tepkilerin ortaya çıkması söz konusu olabilmektedir (Felsenfeld vd., 2000: 359-366).

Ritim bozuklukları bağlamında kekemeliğin ortadan kaldırılabilmesi için; konuşmanın akıcılığını bozan etmenlerin belirlenmesi, çocuğun sorunun çözümüne istekli hale getirilmesi ve bu doğrultuda çocuğa konuşma terapisi uygulanması adına hareket edilmelidir.

2.1.6.4. Gecikmiş Dil ve Afazi (Söz Yitimi)

“Gecikmiş Dil ve Afazi (Söz Yitimi)”, çocuğun dil gelişiminin akranlarından geri olmasını ve kendisini ifade etmede akranlarına göre birtakım yetersizlikler yaşamasını ifade etmektedir (Frith, 1989: 123-150). Dil gelişiminin içerisinde yer alınan yaş dönemlerine göre farklılık göstermesi nedeniyle, her çocuktan bu döneme ilişkin gelişim görevlerini yerine getirmesi beklenir. Ancak bu görevlerin yerine getirilmesinde sorunlar yaşanmaktaysa, bu durumda çocuğun gelişiminin akranlarına göre geri olduğu söylenebilir.

Gecikmiş dil ve afazi; zekâ geriliğinden, uzun süren hastalıklardan, fiziksel ve sosyal çevreye ilişkin yetersizliklerden ya da olumsuzluklardan ya da psikolojik rahatsızlıklardan kaynaklanabilmektedir. Bu yöndeki bozuklukların giderilebilmesi için; öncelikli olarak sorunun tam olarak tespit edilebilmesi ve nedenlerinin belirlenmesi, çocuğun sorunu çözmeye istekli hale getirilmesi ve görsel ve sözel ifadeleri içeren etkinliklerle oyun ortamları düzenlenmesi önerilmektedir (Korkmaz, 2003: 300).

2.2. 3-6 Yaş Grubu Normal Gelişim Gösteren Çocukların Dil Özellikleri ve Sözcük Dağarcığı Düzeyleri

Çalışmanın bu aşamasında; “3-6 Yaş Grubu Normal Gelişim Gösteren Çocukların Dil Özellikleri”, “3-6 Yaş Grubu Normal Gelişim Gösteren Çocukların Biçimbilgisi / Ortalama Sözce Uzunluğu Özellikleri” ve “3-6 Yaş Grubu Normal Gelişim Gösteren Çocukların Sözcük Dağarcığı Düzeyleri” alt başlıkları doğrultusunda ayrıntılı belirlemelerde ve değerlendirmelerde bulunulacaktır.

2.2.1. 3-6 Yaş Grubu Normal Gelişim Gösteren Çocukların Dil Özellikleri

Normal gelişim gösteren çocuklar, genel olarak 18. aydan itibaren sözcükleri birleştirmeye ve iki sözcüklü cümleler kurmaya başlamaktadırlar. Bu bağlamda 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklarda da; biçimbirimlerinin kullanılması, temel cümle tiplerinin üretilmesi ve bu bilgiler temelinde daha ileri düzeyde dil özelliklerine ulaşılması ve dilbilgisi yapılarının kullanılması becerilerinin gelişmesi beklenmektedir (Ege, 2005: 240).

Topbaş ve Maviş'e (2005) göre; 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklarda sesbilgisi sistemleri tam olarak gelişmediğinden, dönem itibariyle çocukların sıklıkla ses hataları yaptıkları görülmektedir. Topbaş ve Maviş (2005) tarafından 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklar tarafından yapılan bu hatalar, "sistemli yapılan dil hataları" olarak nitelendirilmektedir. Topbaş ve Maviş (2005: 89); 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların Türkçe öğrenimi sürecinde de artikülasyon biçimine göre genizsizler, patlamalı – kapantılılar, yarı ünlüler, sürtünmeliler, yarı – kapantılılar ve akıcılar sırasını takip ederek konuşma seslerini edindiklerini belirtmektedirler. Yıldırım – Doğru ve diğerlerine (2010) göre de; 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklar bu süreçte, artikülasyon yerine göre önce dudaksıl sesleri, ardından da diş yuvasılları edinmektedirler.

3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların Türkçe öğrenimi bağlamında ayrıca, cümlenin öğelerinin yer değiştirmesi durumunda dahi anlamının değişmediğini bildikleri görülmektedir. Bu temelde Ege'ye (2004) göre 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklar; cümlenin öğelerinin sıralanışını ve özne ile yüklem arasındaki kişi ve sayı uygunluğunu Türkçe dilbilgisi kurallarına uygun olarak kullanabilmektedirler.

Söz konusu edilen bu belirlemeler haricinde 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren bazı çocuklar, normal bir zekâ düzeyine sahip olmakla birlikte olumsuz sosyal ortam koşulları dolayısıyla sosyal etkileşimde yetersizlikler gösterebilmektedirler. Bu bağlamda da çocuğun doğumundan itibaren edinmeye başladığı edim bilgisi gelişimi 3-6 yaş grubunda gerilemeyebilmekte ve bu durum sosyal etkileşim yetersizliklerinin daha da artmasına neden olabilmektedir (Topbaş ve Maviş, 2005: 89).

2.2.2. 3-6 Yaş Grubu Normal Gelişim Gösteren Çocukların Biçimbilgisi/Ortalama Sözce Uzunluğu Özellikleri

12-46 aylık normal gelişim gösteren çocukların “Ortalama Sözce Uzunluğu (OSU)” bağlamında, aşağıda verildiği şekilde beş ayrı evre kapsamında değerlendirildikleri görülmektedir (Ege vd., 1998:19-33);

1. Evre: 12 – 26 Aylık Çocuklar

Araştırmalar doğrultusunda 1. Evre’de yer alan 12 – 26 aylık çocukların OSU puanları, 1,00 – 1,99 arasında belirlenmiştir.

2. Evre: 27 – 30 Aylık Çocuklar

Araştırmalar doğrultusunda 2. Evre’de yer alan 27 – 30 aylık çocukların OSU puanları, 2,00-2,49 arasında belirlenmiştir.

3. Evre: 31 – 34 Aylık Çocuklar

Araştırmalar doğrultusunda 3. Evre’de yer alan 31 – 34 aylık çocukların OSU puanları, 2,50-2,99 arasında belirlenmiştir.

4. Evre: 35 – 40 Aylık Çocuklar

Araştırmalar doğrultusunda 4. Evre’de yer alan 35 – 40 aylık çocukların OSU puanları, 3,00 – 3,99 arasında belirlenmiştir.

5. Evre: 41 – 46 Aylık Çocuklar

Araştırmalar doğrultusunda 5. Evre’de yer alan 41 – 46 aylık çocukların OSU puanları, 4,00 – 4,50 arasında belirlenmiştir.

12-46 aylık normal gelişim gösteren çocuklar için söz konusu edilen OSU evreleri, bireysel farklılıklar göstermekle birlikte genel olarak tüm çocuklarda bu sıra ile gerçekleşmektedir. OSU–yaş ilişkisine yönelik belirlenmiş olan bu evreler genel olarak İngilizce öğrenimi için ifade edilmekle birlikte, Türkçe öğreniminde de bu evrelere yakın bir gelişim süreci izlendiği ve yaşın ilerlemesi ile birlikte OSU puanının arttığı belirtilmektedir (Ege vd., 1998: 19-33).

Aksu ve Koç’a (2005: 39-56) göre de; Türkçe öğreniminde ad durum, eylemde çatı, iyelik ve çoğul biçimbirimleri 2 yaşından önce öğrenilmeye başlanmakta ve söz konusu edilen bu biçimbirimlerinin tamamı 5 yaşına dek tamamlanmaktadır. Bu doğrultuda da Türkçe öğreniminde 54 aylık çocukların OSU puanı 6,33 düzeyinde gerçekleşmektedir.

Çelebi (2010: 120) tarafından yapılan konu ile ilgili araştırma doğrultusunda da; otizmlili çocuklarla OSU düzeyine göre eşleştirilmiş normal gelişim gösteren 3-6

grubu çocukların “Farklı Sözcüklerin Toplam Sözcüğe Oranı (FTSO)” ile isim, eylem, adil ve niteleyici sözcük kullanımları karşılaştırılmıştır. Çelebi (2010: 120) araştırmasını, 3-6 yaş grubunda yer alan 15 otizm tanılı ve 15 normal gelişim gösteren çocuk örnekleminde gerçekleştirmiştir. Araştırması sonucunda Çelebi (2010: 120), 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların OSU puanlarının ortalamasını 3,64 olarak belirlemiştir.

Saygın (2010: 239) tarafından gerçekleştirilen araştırma çerçevesinde de; 3 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların Türkçe öğreniminde etkileşim yapılarını analiz etme derecelerinin, yetişkinlerin kullandıkları sözcüklerin çocuklar tarafından tekrar ve taklit edilme oranlarının ve sözcükleri örtüştürme düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırması kapsamında Saygın (2010: 239), 3 yaş grubu normal gelişim gösteren 16 çocuk örnekleminde çalışmış ve bu çocukların OSU puanlarını belirlenmiştir. Araştırma neticesinde, örneklem grupta yer alan çocukların OSU puan ortalamaları 3,73 olarak bulgulanmıştır. Saygın (2010: 253) araştırması çerçevesinde ayrıca, karşılaştırma grubu olarak incelediği ve anadili İngilizce olan 3 yaş grubu normal gelişim gösteren 18 çocuğun OSU puan ortalamalarını 3,5 olarak saptamıştır.

Acarlar ve Johnston (2011: 728) konu ile ilgili araştırmaları doğrultusunda; 3-4 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklarla gelişimsel gerilik gösteren çocukların Türkçe öğrenimi sürecinde biçimbirim edinimi süreçlerinin incelenmesini amaçlamışlardır. Araştırmalarında Acarlar ve Johnson (2011: 728), örneklem grupta yer alan 3-4 yaş grubu normal gelişim gösteren 15 çocuk ile gelişimsel gerilik gösteren 15 çocuğun doğal dil örnekleri analiz edilmiştir. Araştırmaları sonucunda ise; 3-4 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların OSU puan ortalamaları 3,4 ve gelişimsel gerilik gösteren çocukların OSU puan ortalamaları da 2,23 olarak belirlenmiştir. Bu belirlemeler çerçevesinde Acarlar ve Johnson (2011: 728); 3-4 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların Türkçe öğreniminde isim ve eylem eklerini hemen hemen hiç hata yapmadan kullanabildiklerini, ancak gelişimsel gerilik gösteren çocukların bu süreçte sıklıkla hata yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Yıldız'a (2011: 120) göre de, 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların farklı OSU puanlarına sahip olmaları söz konusudur. Zira 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların sözcük dağarcıkları; sohbet ya da öykü bağlamında kendilerine anlatılanlardan etkilenilerek belirlenmekte, anne ile etkileşim derecesine ve sosyo-ekonomik düzeye göre şekillenmekte ve bu değişkenler de OSU puanı üzerinde direkt

olarak etkili olmaktadır. Bu bağlamda da Yıldız (2011: 120); 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların OSU puanlarının belirlenmesi sürecinde, alınan doğal dil örneğinin ya da OSU puan hesaplamalarının belirli bir standart çerçevesinde yapılması gerektiğini belirtmekte, aksi takdirde aynı yaş grubu incelense de farklı uygulamaların farklı bulgulara ulaşılmasına neden olacağını ifade etmektedir.

Acarlar ve Johnson (2011: 728) da; 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların OSU puan ortalamaları arasındaki farklılıkların önüne geçilebilmesi için, yapılandırılmamış oyun ortamında sohbet bağlamında gerçekleştirilen etkileşimlerle edinilen doğal dil örneklerinin analiz edilmesi gerektiğini savunmakta ve sosyo – ekonomik düzeyinde de bu süreci etkilediğini ifade etmektedirler.

2.2.3. 3-6 Yaş Grubu Normal Gelişim Gösteren Çocukların Sözcük Dağarcığı Düzeyleri

3-6 grubu normal gelişim gösteren çocukların, iki sözcük aşamasına gelinmesi ile birlikte biçimbilgisi, sözdizimi ve anlam bilgisi gelişimi açısından performanslarında artış görülmeye başlamaktadır. Bu süreçte 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların özellikle sözcük dağarcıklarında da hızlı bir gelişme gözlenmektedir. 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların sözcük dağarcığı düzeyleri, aşağıda verilen aşamalar kapsamında değerlendirilmektedir (Maviş, 2005: 106-122);

- 1. Aşama:**3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların ilk aşama çerçevesinde; sözcükleri ve anlamlarını öğrenme sürecinde, öncelikli olarak sözcükleri sadece belirli bir durum ya da varlık için sınırlı olarak kullandıkları görülmektedir.
- 2. Aşama:** 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların ikinci aşama çerçevesinde; öğrendikleri yeni sözcükleri, algısal ya da işlevsel özellikleri benzer olan varlıklar için de kullanmaya başladıkları görülmektedir. Bu sayede çocuklar, bir sözcüğün daha öncesinde kullanılan varlık dışında bir başka varlık için de kullanılabileceği bilgisini edinmektedirler.
- 3. Aşama:**3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların üçüncü aşama çerçevesinde, öğrendikleri yeni sözcükleri aynı kategoride yer alan diğer varlıklar için de kullanmaya başlamaktadırlar. Bu sayede de çocuklar, varlıkları belirli özelliklerine göre aynı kategori ya da grup içerisinde değerlendirebilme becerisi edinebilmektedirler. Bu kategoriler; nesne, eylem

ve yer gibi anlamsal kategoriler olarak şekillendirilebilmekte ve ilk sözcük grupları da bu şekilde oluşturulabilmektedir. Bu bağlamda özel isimlerin edinilmesi gibi basit kavramların kazanılması 9 aylık bir çocukta dahi görülebilmekteyken, bazı eylemlerin ve sıfatların 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren bazı çocuklarda henüz kazanılmaması olası olabilmektedir.

3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklar; yer ve zaman, nesne ve nesne, nesne ve olay arasındaki ilişkileri belirleyen ve “ilişkisel kavramlar” olarak nitelendirilen sözcükleri anlama becerisi edinmektedirler (Maviş, 2005: 106-122). Belirtildiği üzere yer ve zaman, nesne ve nesne, nesne ve olay karşılaştırmalarına olanak sağlayan bu beceri sayesinde 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklar; bir oyuncuğunun diğerinden büyük ya da küçük olduğunu belirleyebilmekte, bir yemeği diğerinden daha fazla ya da az sevdiğini ifade edebilmekte ya da parka gittiğinde evden uzaklaştığını algılayabilmektedirler.

Bu şekilde nesnelere ve olaylar ile insanlar ve olaylar arasında bağ kurabilen çocuklar; büyüklük–küçüklük, kalınlık–incelik, uzunluk–kısalık, doluluk–boşluk, önünde–arkasında–içinde vb. gibi kavramları edinmek doğrultusunda karşılaştırmalarda bulunabilmektedirler. 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklar için temel kavramlar olarak nitelendirilen bu kavramlar, çocukların nesnelere ve durumlar hakkında bilgi edinmelerini ve karar vermelerini sağlaması açısından “alt grup kavramlar” olarak nitelendirilmektedir (Ergül, 2007: 137).

Konu ile ilgili ilk çalışmaların Boehm (1971: 139) tarafından yapıldığı görülmektedir. Boehm (1971: 139), çocuklarda okul döneminin ilk yılları için ön koşul olarak değerlendirilen temel kavram edinimi becerilerinin belirlenmesine yönelik “Boehm Temel Kavramlar Testi”ni geliştirmiştir. Boehm Temel Kavramlar Testi; okuma, aritmetik ve fen bilgisi derslerinin okul öncesi ve ilköğretim programlarında kullanılan kavramları incelemeye yönelik hazırlanmıştır. Bu temelde Boehm Temel Kavramlar Testi; bir kavramın okuma, aritmetik ve fen bilgisi dersleri kapsamında okul öncesi ve ilköğretim programlarında geçme sıklığı, diğer kavram yönergelerini anlama ve takip etme derecesi ile kavramın verilen eğitimdeki yeterlilik boyutu göz önünde bulundurularak düzeylendirilmiştir.

Boehm Temel Kavramlar Testi; okuma, aritmetik ve fen bilgisi dersleri kapsamında okul öncesi ve ilköğretim programlarında yer verilen 100 kavram analiz edilerek düzenlenmiştir ve son aşamada da 25 maddelik bir set hazırlanmıştır. Boehm

Temel Kavramlar Testi'nde;okuma, aritmetik ve fen bilgisi dersleri kapsamında okul öncesi ve ilköğretim programlarında yer verilen 100 kavram “Mekânla İlgili Kavramlar”, “Zamanla İlgili Kavramlar”, “Miktarla İlgili Kavramlar” ve “Diğer Kavramlar” olmak üzere dört ayrı sınıf kapsamında gruplandırılmıştır. Araştırmaları sonucunda Boehm (1971: 140), Boehm Temel Kavramlar Testi'nde yer verilen ve belirtildiği üzere dört ayrı grup kapsamında değerlendirilen bu kavramların 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren okul öncesi dönem çocukları tarafından edinildiğini belirlemiştir.

Spector (1979: 66-69) tarafından yapılan konu ile ilgili araştırma çerçevesinde de; 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklar ile gelişimsel gerilik riski taşıyan çocukların temel kavram becerilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırması kapsamında Spector (1979: 66-69); orta sosyo – ekonomik düzeyde yer alan New York'un taşra bölgelerinde yaşayan 3-6 grubu normal gelişim gösteren 150 ve gelişimsel gerilik riski taşıyan 150 çocuk örnekleminde çalışmıştır. Örneklem grupta yer alan 300 çocuğa Boehm Temel Kavramlar Testi uygulayan Spector (1979: 66-69) araştırması sonucunda;3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların temel kavramları anlamada yetersizlikler yaşamadıklarını, ancak gelişimsel gerilik riski taşıyan çocukların bu kavramları anlamada yetersizlik içerisinde bulduklarını belirlemiştir. Spector (1979: 66-69) bu durumu, temel kavramları anlamadaki yeterliliklerin bilişsel etmenlerin etkisi ile kazanılabildiği şeklinde açıklamaktadır.

Spector (1979: 66-69), Boehm Temel Kavramlar Testi kapsamında 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklar ile gelişimsel gerilik riski taşıyan çocukların temel kavramları anlama yeterlilik düzeyleri arasındaki farklılıkları aşağıda verildiği gibi ifade etmektedir;

- Boehm Temel Kavramlar Testi'nde yer alan yönergelerdeki anahtar sözcüklere odaklanmada 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklar yetersizlik yaşamamaktayken, gelişimsel gerilik riski taşıyan çocukların bu konuda yetersizlik gösterdikleri belirlenmiştir.
- Boehm Temel Kavramlar Testi'nde yer alan yönergeleri 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklar karmaşık olarak nitelendirmemekteyken, gelişimsel gerilik riski taşıyan çocuklar bu yönergeleri karmaşık olarak değerlendirmişlerdir.

- Boehm Temel Kavramlar Testi'nde yer alan mekânla ilgili kavramları algılamada 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklar yetersizlik yaşamamaktayken, gelişimsel gerilik riski taşıyan çocukların bu konuda yetersizlik gösterdikleri belirlenmiştir.
- Boehm Temel Kavramlar Testi'nde yer alan kavram bilgisi ile ilgili belirlemelerde 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklar yetersizlik yaşamamaktayken, gelişimsel gerilik riski taşıyan çocukların bu konuda yetersizlik gösterdikleri belirlenmiştir.
- Boehm Temel Kavramlar Testi kapsamında, 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların sözcük dağarcığı açısından yetersizlik yaşamadıkları belirlenmişken, gelişimsel gerilik riski taşıyan çocukların bu konuda yetersizlik gösterdikleri belirlenmiştir.
- Boehm Temel Kavramlar Testi kapsamında, 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların soyutlama becerisi açısından yetersizlik yaşamadıkları belirlenmişken, gelişimsel gerilik riski taşıyan çocukların bu konuda yetersizlik gösterdikleri belirlenmiştir.
- Boehm Temel Kavramlar Testi kapsamında, 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların olumsuzluk bildirine kavramlar açısından yetersizlik yaşamadıkları belirlenmişken, gelişimsel gerilik riski taşıyan çocukların bu konuda yetersizlik gösterdikleri belirlenmiştir.
- Boehm Temel Kavramlar Testi kapsamında, 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların cümleleri anlamak için gerekli olan işitsel bellek açısından yetersizlik yaşamadıkları belirlenmişken, gelişimsel gerilik riski taşıyan çocukların bu konuda yetersizlik gösterdikleri belirlenmiştir.

Beech (1981:53-60) de,Boehm Temel Kavramlar Testi'nin geçerliliğini değerlendirdiği araştırması kapsamında; konu ile belirlemede bulunulması amacıyla geliştirilen birçok başka değerlendirme aracı ile Boehm Temel Kavramlar Testi'ni karşılaştırmış ve Boehm Temel Kavramlar Testi'nin alıcı dil becerilerinin ölçülmesine yönelik geçerli bir ölçme aracı olduğu belirlemesinde bulunmuştur. Bu temelde Beech (1981: 53-60) Boehm Temel Kavramlar Testi'ni;3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların somut kavramları ya da kavram kümelerine yönelik becerilerini tam olarak ölçemeyen, ancak sözel kavramları anlama becerilerini değerlendirmede geçerli olan bir ölçme aracı olarak nitelendirmiştir.

Araştırmaları sonucunda Beech (1981: 53-60) Boehm Temel Kavramlar Testi'nin; 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların sözcük dağarcıklarının belirlenebilmesi için tek başına yeterli olmayacağını, ancak daha sonra yapılacak ayrıntılı değerlendirmelere temel oluşturmak bağlamında ve bir tarama testi olarak katkı sağlamaya yönelik kullanılabileceğini belirtmiştir. Bununla birlikte Beech (1981: 53-60), Boehm Temel Kavramlar Testi'nin öğrenme güçlüğü olan çocuklar için tanılama amaçlı ve ölçüt bağımlı bir test olarak kullanılıp kullanılmayacağı ile ilgili olarak da ileri deneysel çalışmalar yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

Kavale (1982: 160) de araştırması kapsamında; ilköğretim 1. sınıfa devam eden 6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklar ile öğrenme güçlüğü olan çocukların Boehm Temel Kavramlar Testi'nden aldıkları puanları karşılaştırmıştır. Bu bağlamda araştırmasında Kavale (1982: 162); Boehm Temel Kavramlar Testi kapsamında 50 maddelik bir yönerge uygulamış ve ilköğretimin ilk yıllarında edinilmesinin çok önemli olduğu kabul edilen kavramların, 6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklar ile öğrenme güçlü olan çocuklar tarafından ne düzeyde kazanıldığını belirlemeyi amaçlamıştır.

Kavale (1982) araştırmasını; devam ettikleri okulda öğrenme güçlüğü tanısı alan ve 1. sınıfa devam eden 6 yaş grubundaki 19 erkek ve 6 kızdan oluşan 25 çocuk ve yine aynı sınıf düzeyinde yer alan 6 yaş grubu normal gelişim gösteren 15 erkek ve 10 kızdan oluşan 25 çocuk örnekleminde gerçekleştirmiştir. Rastgele örneklem yöntemi ile seçilen normal gelişim gösteren ve öğrenme güçlüğü tanısı alan çocuklar, temel kavramları anlama becerileri açısından karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda, normal gelişim gösteren çocukların temel kavramları anlama becerilerinin, öğrenme güçlüğü tanısı alan çocukların temel kavramları anlama becerilerinden daha yüksek düzeyde gerçekleştiği belirlenmiştir.

Türkçe öğrenimi bağlamında da; 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların temel kavram gelişimlerinin incelenmesine yönelik olarak Akkök ve diğerleri (2004) tarafından yapılan araştırma kapsamında, Boehm Temel Kavramlar Testi'nin Okul Çağı Sürümü geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları alt, orta ve üst sosyo – ekonomik düzeyde yer alan 262 anasınıfı öğrencisi çocuğu örnekleminde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaları sonucunda Akkök vd., (2004: 80); Boehm Temel Kavramlar Testi Okul Çağı Sürümü'nün geçerli ve güvenilir olduğunu belirlemişler ve 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların Boehm Temel Kavramlar Testi Okul

Çağı Sürümü puanlarının sosyo – ekonomik düzeye üzerinde etkili olduğunu bulgulamışlardır.

Kavasoğlu (1990: 115) da konu ile ilgili olarak gerçekleştirdiği araştırması kapsamında; 1,5-2,0 yaş ve 4,5-5,0 yaş arası çocuklarda, oyun yöntemi ile işlev ve dil düzeylerinde “büyük–küçük”, “uzun–kısa” vb. kavramlarının edinilmesini incelemiştir. Araştırmasında kullanmak üzere 15 test oyuncağı geliştirmiş olan Kavasoğlu (1990: 115); araştırmasını 1,5-2,0 yaş ve 4,5-5,0 yaş arası grupta yer alan ve her iki cinsiyeti de eşit sayıda içeren 40 çocuk örnekleminde yapmıştır. Bu doğrultuda Kavasoğlu (1990: 115) araştırmasında, oyun yöntemi ölçütlerine göre seçilen oyuncaklardaki kavram gelişimi ölçütlerini, farklı yaş gruplarına göre değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırması sonucunda Kavasoğlu (1990: 115), kavram gelişimi değerlendirmelerinin ve kavram gelişimlerinin hangi düzeyde gerçekleştiğinin 1,5-2,0 yaş gibi çok erken yaş dönemlerinden itibaren yapılabileceğini belirlemiştir.

Uyanık ve Balat (2003) da araştırması çerçevesinde, 6 yaş grubu normal gelişim gösteren korunmaya muhtaç ve ailesi ile birlikte yaşayan çocukların okula hazır bulunuşluk ile ilgili temel kavram bilgi düzeylerinin belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırmasını 11 farklı okula devam eden ve ailesi ile birlikte yaşayan 464 çocuk ile 4 farklı kurumda bulunan korunmaya muhtaç 51 çocuğu kapsayan toplam 513 çocuk örnekleminde gerçekleştiren Uyanık–Balat (2003); çocukların okula hazır bulunuşluk ile ilgili temel kavram bilgi düzeylerinin korunmaya muhtaç ya da aile yanında kalma, cinsiyet, sosyo – ekonomik düzey, okul öncesi eğitimden yararlanma ve anne-baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre farklılık gösterdiğini belirlemiştir.

Araştırması kapsamında Boehm–3 Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi’ni uygulayan (Uyanık ve Balat,2003:18), araştırma sonucunda aşağıda verilen bulgulara ulaşmıştır;

- 6 yaş grubu normal gelişim gösteren ve ailesi ile birlikte yaşayan çocukların Boehm-3 Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi puan ortalamaları ve okula hazır bulunuşluk ile ilgili temel kavram bilgi düzeyi puanları, aynı yaş grubunda yer alan korunmaya muhtaç çocuklardan daha yüksek düzeyde gerçekleşmektedir.
- 6 yaş grubu normal gelişim gösteren, ailesi ile birlikte yaşayan ve anne-baba eğitim düzeyleri daha yüksek olan çocukların Boehm-3 Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi puan ortalamaları ve okula hazır bulunuşluk ile ilgili temel

kavram bilgi düzeyi puanları; aynı yaş grubunda yer alan, ailesi ile birlikte yaşayanve anne-baba eğitim düzeyleri daha düşük olan çocuklardanfazladır.

- 6 yaş grubu normal gelişim gösteren, ailesi ile birlikte yaşayan ve üst sosyo – ekonomik düzeyde bulunan çocukların Boehm-3 Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi puan ortalamaları ve okula hazır bulunuşluk ile ilgili temel kavram bilgi düzeyi puanları; aynı yaş grubunda yer alan, ailesi ile birlikte yaşayan ve orta ve alt sosyo – ekonomik düzeyde bulunan çocuklardan daha yüksek düzeyde gerçekleşmektedir.
- 6 yaş grubu normal gelişim gösteren, ailesi ile birlikte yaşayan ve orta sosyo – ekonomik düzeyde bulunan çocukların Boehm-3 Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi puan ortalamaları ve okula hazır bulunuşluk ile ilgili temel kavram bilgi düzeyi puanları; aynı yaş grubunda yer alan, ailesi ile birlikte yaşayan ve alt sosyo – ekonomik düzeyde bulunan çocuklardan daha yüksek düzeyde gerçekleşmektedir.
- 6 yaş grubu normal gelişim gösteren, ailesi ile birlikte yaşayan ve okul öncesi eğitimden yararlanan çocukların Boehm-3 Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi puan ortalamaları ve okula hazır bulunuşluk ile ilgili temel kavram bilgi düzeyi puanları; aynı yaş grubunda yer alan, ailesi ile birlikte yaşayan ve okul öncesi eğitimden yararlanmayan çocuklardandaha yüksek düzeyde gerçekleşmektedir.

Ergül (2007) tarafından konu ile ilgili olarak gerçekleştirilen araştırma kapsamında; Boehm-3 Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi Türkçe Formu geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, 36-47 aylık normal gelişim gösteren çocuklara uygulanmıştır. Araştırma, Ankara İli'nde farklı anaokullarına devam eden ve tesadüfî örnekleme yoluyla belirlenen 200 çocuk kapsamında gerçekleştirilmiştir. Araştırması sonucunda (Ergül,2007:137); Boehm-3 Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi Türkçe Formu'nun, 36-47 ay arası grupta yer alan normal gelişim gösteren çocukların Türkçe öğrenimi ile ilgili temel kavram bilgilerini değerlendirmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu belirlemiştir.

Bununla birlikte araştırması kapsamında Ergül (2007); 36-47 ay arası grupta yer alan normal gelişim gösteren çocukların Boehm-3 Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi Türkçe Formu puan ortalamalarının cinsiyet, yaş, anne-baba öğrenim durumu, anne-baba çalışma durumu, devam edilen okul öncesi eğitim kurumu türü ve okul

öncesi eğitim alma süresi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını bulgulamıştır.

(Uğurtay ve, Üstünel 2007:12) de araştırması çerçevesinde, “Bracken Temel Kavram Ölçeği (BTKÖ) Gözden Geçirilmiş Formu (Bracken Basic Concept Scale – Revised)” geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. Uğurtay ve Üstünel (2007) araştırmasını; 3-5 yaş grubu normal gelişim gösteren 300 çocuk örnekleminde gerçekleştirmiş ve çocukların BTKÖ Gözden Geçirilmiş Formu toplam kavram puan ortalamalarını cinsiyet, yaş ve okul öncesi eğitime devam etme değişkenlerine göre incelemiştir.

Araştırması sonucunda Uğurtay ve Üstünel (2007),BTKÖ Gözden Geçirilmiş Formu'nun geçerli ve güvenilir olduğunu belirlemiştir. Araştırmada ayrıca; 3-5 yaş grubu normal gelişim gösteren çocukların BTKÖ Gözden Geçirilmiş Formu toplam kavram puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği ve yaş ve okul öncesi eğitime devam etme süresi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulgulanmıştır.

Uyanık – Balat (2009/a) konu ile ilgili bir diğer araştırmasında, anasınıfına devam eden normal gelişim gösteren çocukların temel kavram bilgilerinin cinsiyetlerine göre değişip değişmediğini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmasını anasınıfına devam eden normal gelişim gösteren 154 çocuk örnekleminde gerçekleştiren (Uyanık ve Balat,2009/a:935-942), Boehm-3 Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi'ni bireysel olarak uygulamıştır. Araştırması sonucunda ise, kız ve erkek çocukların Boehm-3 Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olmadığını bulgulanmıştır.

Uyanık – Balat (2009/b); okul öncesi dönem normal gelişim gösteren çocukların Boehm-3 Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi puan ortalamaları ile Bracken Temel Kavramlar Testi puan ortalamalarını karşılaştırdığı araştırmasını da, yaş ortalaması 64,8 ay olan 34 okul öncesi dönem normal gelişim gösteren çocuk örnekleminde gerçekleştirmiştir. Örneklem grupta yer alan çocukların Boehm-3 Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi miktar, zaman ve mekân kavramları puanları ile Bracken Temel Kavramlar Testimiktar, zaman ve mekân kavramları puanlarını karşılaştıran (Uyanık ve Balat, 2009/b: 911-918), çocukların her iki testten aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığını belirlemiştir.

Yoleri (2010) araştırmasını; Bracken Temel Kavram Gelişimi Ölçeği – İfade Edici Formu Türkçe uyarlama ile güvenilirlik ve geçerlilik çalışmasını, 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren okul öncesi dönem çocuklar örnekleminde gerçekleştirmiştir. Bu çerçevede Yoleri (2010) araştırmasında, 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren okul öncesi dönem çocuklarının kişilerarası problem çözme becerileri ile sahip oldukları temel kavramlar arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırması sonucunda Yoleri (2010); 3-6 yaş grubu normal gelişim gösteren okul öncesi dönem çocuklarının kavram gelişimlerinin artması ile birlikte, kişilerarası problem çözme becerilerinin de geliştiğini bulgulamıştır.

2.3. 3-6 Yaş Grubu Otizmlı Çocukların Dil Özellikleri ve Sözcük Dağarcığı Düzeyleri

Çalışmanın bu aşamasında; “Otizm ve Özellikleri”, “Otizmlilerde Dil Gelişimi”, “3-6 Yaş Grubu Otizmlı Çocukların Dil Özellikleri”, “3-6 Yaş Grubu Otizmlı Çocukların Biçim Bilgisi / Ortalama Sözce Uzunluğu” ve “ 3-6 Yaş Grubu Otizmlı Çocukların Sözcük Dağarcığı Düzeyleri” alt başlıkları doğrultusunda ayrıntılı belirlemelerde ve değerlendirmelerde bulunulacaktır.

2.3.1. Otizm ve Özellikleri

Otizm, gelişimsel geriliğe neden olan önemli etmenlerden biri olarak değerlendirilmektedir (Yücel, 2006: 42). Bu bağlamda genel olarak yaşamın ilk üç yılında ortaya çıktığı kabul edilen otizmin, tanılanması ya da önceden tahmin edilmesi oldukça zordur ve etkileri yetişkinlik dönemine dek devam edebilmektedir (Tager vd.,1990:1-21).Otizmin 3 yaşına kadar tanılanması kritik olmakla birlikte, bazı çocukların 8. aydan önce de gelişimsel gerilikle birlikte otizm özelliği gösterdiği bilinmektedir (Lopes vd., 2008: 37-42).

Bununla birlikte 2 yaş sonuna doğru normal gelişim gösteren çocuklarda gelişim görevlerinin yerine getirilmesi sürecinde herhangi bir sorun yaşanmamaktayken, otizm özelliği gösteren çocukların var olan becerilerinde gerileme görülmekte ya da bu beceriler tamamen kaybedilebilmektedir (Kırcaali ve İftar, 2007: 117). Bu bağlamda otizm özelliği gösteren çocuklarda; iletişim becerilerinde, dil becerilerinde ve konuşma becerilerinde gerileme ya da bu becerilerin tamamen kaybedilmesi belirtilerinin görülebildiği belirtilmektedir (Hudry vd., 2010: 681-690). Bu kapsamda da otizm

özelliği gösteren bazı çocuklar; bazı sözcükleri telaffuz etmeye başlamışken birden konuşmama, taklit becerilerini gerçekleştirilmeye ya da çevresindekilerle hiçbir şekilde iletişim kurmamaya başlayabilmektedir.

Otizmin temel özellikleri içerisinde, bilişsel gelişim sürecinde görülen belirgin gecikmelerin yer aldığı belirtilmektedir. Bu çerçevede belirtilen bu gecikmeler, otizmi olan tüm çocuklarda ortak bir özellik olarak kendisini göstermektedir (Eigsti vd., 2006: 1007-1023). Aynı şekilde dikkat eksikliği de, otizmi olan birçok çocuğun tüm yaşam süresi boyunca sahip olduğu ortak bir özellik olarak değerlendirilmektedir (Dışıklı, 2007: 22).

Otizmi olan çocukların bilişsel gelişimde sorunlar yaşamaları gibi ortak bir özelliğe sahip olmaları yanında, bu sorunların iletişim ve dil gelişiminde de sorunlar yaşanmasına neden olması gibi ortak özelliklerle sahip olmaları söz konusudur (Darica vd., 2000: 190). Bu doğrultuda konu ile ilgili araştırmalar kapsamında; otizmi olan çocukların % 70 ile % 90 arasında değişen oranlarda zihinsel yetersizliğe sahip oldukları, bu çocukların % 50'den fazlasının 50'nin altında zekâ puanına sahip oldukları, % 30'unun zekâ puanının 50 – 70 arasında olduğu ve geriye kalan % 20'nin de zekâ puanının 70 ve üzeri olduğu belirlenmiştir ki, zekâ puanı düştükçe iletişim ve dil gelişimi de o oranda düşük düzeyde gerçekleşmektedir (Çağlar ve Görgün, 2006: 18).

Bununla birlikte otizm tanısı alan bazı çocukların da üstün yetenek özellikleri gösterebildikleri bilinmektedir. Bu özellikleri gösteren çocuklar bu doğrultuda; sayılara ve normal gelişim gösteren çocukların odaklanmadıkları birçok ayrıntıya odaklanma gibi daha çok somut kavramları edinme, kendi kendine okuma – yazma öğrenme, iyi bir belleğe sahip olma ya da görsel – motor becerilerde üstün performans gösterme gibi farklılıklar gösterebilmektedirler (Kulaksızoğlu, 2003: 300).

2.3.2. Otizmlilerde Dil Gelişimi

Otizm, beynin normal işleyişini etkileyen nörolojik ya da kalıtsal bir bozukluğun neticesi olarak ortaya çıkması bakımından; sosyal etkileşim, iletişim ve dil gelişimi becerilerinin edinilmesini de direkt olarak etkilemektedir (Howlin, 1984: 127: 136). Bu nedenle de otizmliler; diğer çocuklarla ya da yetişkinlerle sözlü ve/veya sözsüz iletişim kurmakta, sosyal etkileşimde bulunmakta ya da oyun aktivitelerini gerçekleştirmekte zorluklar yaşamaktadırlar (Fazlıoğlu vd., 2007: 325). Zira otizm,

diğer bireylerle sağlıklı iletişim kurulmasını ve dış dünya ile ilişkide bulunulmasını zorlaştıran bir etmen olarak kendisini ortaya koymaktadır.

Otizmi olan çocukların temel problemi, doğuştan getirilen ya da kalıtsal niteliğe sahip olan ve zihinsel kavramaya yönelik değerlendirilmesi gereken bir yetersizlik bağlamında ele alınmalıdır (Dikmen, 2007). Otizmi olan çocuklarda görülen bu yetersizlik, çocuğun mantıksal değerlendirmelerde bulunmasını ya da mantıksal sonuçlara ulaşmasını engellemekte ve bu temelde çocuğun normal gelişim göstermesine neden olmaktadır (Çiftçi, 2006: 47-38).

Bu bağlamda normal gelişim gösteren çocuklar yaratıcılık, taklit etme, hayal gücüne dayalı oyunlar oynayabilme vb. gibi becerileri kolaylıkla yapabilmekteyken; otizmi olan çocuklar belirtilen tüm bu becerilere sahip olmamak dolayısıyla hem iç dünyalarında hem de dış dünyalarında söz konusu olan gelişmelere karşı duyarsız kalmakta, iç ve dış dünyaları arasında gereği gibi bağ kuramamakta ve tahminde bulunma becerisini edinmemektedirler (Boucher, 2003: 253).

Otizmlilerde dil gelişimi becerisinin ve diğer becerilerin edinilmesinin belirtilen bu nitelikleri göstermesi söz konusu olmakla birlikte, her çocuğun otizmden farklı derecelerde ve yoğunlukta etkilendiği ifade edilmektedir (Sucuoğlu, 2003). Bununla birlikte sosyal etkileşim bağlamında görülen niteliksel bozukluklar, iletişim becerileri bağlamında görülen niteliksel bozukluklar, tekrarlayıcı ve stereotipik hareketler ile tuhaf ilgi ve davranışların otizmi olan çocuklarda benzer problemler olarak kendisini ortaya koyduğu belirtilmektedir (Pickles vd., 2009: 19).

Söz konusu edilen bu problemler, otizmlilerde çocukluk döneminden itibaren görülmeye başlamakta ve yaşam boyu devam etmektedir. Konu ile ilgili araştırmalar çerçevesinde; nedeni tam olarak bilinmemekle birlikte, erkek çocuklarında otizmin kız çocuklarından yaklaşık dört kat daha fazla görüldüğü ve genel olarak da her 150 kişiden birinde otizm görüldüğü belirlenmiştir (Yıkgeç, 2005: 43-50).

Wagner & Nettelblatt'a (2005) göre de; diğer bireylerle etkili iletişim kurmada güçlük yaşanması ile karakterize edilen otizm, yaş ve zihinsel gelişimden bağımsız olarak otizm özelliği gösteren tüm bireylerde dili kullanma, sosyal beceriler ve iletişim becerileri gibi edim bilgisel beceriler gibi becerilerde problem yaşama şeklinde kendisini ortaya koymaktadır. Zira sosyal becerilere ve iletişim becerilerine sahip olma dili kullanma becerisine sahip olunmasını gerektirmektedir ki, otizm özelliği gösteren

bireylerin dili kullanma becerisine sahip olmamaları dolayısıyla sosyal becerileri ve iletişim becerilerini edinmeleri de olası olamamaktadır.

Otizm özelliği gösteren bireylerin dili kullanma becerisine sahip olmamak dolayısıyla ayrıca; konuşanın niyetini ve göndermek istediği mesajı anlayamama, dil ediniminin edim bilgisel bileşeni kapsamında değerlendirilen sözdizimi ve anlam bilgisel yeterliliklere sahip olamama gibi yetersizlikler içerisinde oldukları bilinmektedir. Bu yetersizlikler dolayısıyla 3-6 yaş grubu otizm özelliği gösteren çocukların, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklara göre dil gelişimi açısından yetersizlik içerisinde oldukları görülmektedir (Shilpashri ve Shyamala, 2008: 59-64).

Sözel olmayan iletişim becerilerini edinmeleri bağlamında değerlendirildiğinde de otizm özelliği gösteren bireylerin; çevrelerindeki insan ve nesnelere karşı ilgisiz oldukları ve anlatmak istediklerini ağlayarak, bağırarak, vurarak, çığlık atarak, yetişkin bireylerin elinden tutup onun eliyle işaret ederek, göz teması kurmaktan kaçınarak ve yetişkin bireyleri genel olarak bir araç gibi kullanarak anlatmaya çalıştıkları belirlenmiştir (Darıca vd., 2000:190).

2.3.3. 3-6 Yaş Grubu Otizmlı Çocukların Dil Özellikleri

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlı çocukların; ses tonlarının ve ses şiddetlerinin normal gelişim gösteren çocuklardan farklı ve tekdüze olduğu, konuşma başlama yaşlarının yine normal gelişim gösteren çocuklara göre geciktiği ve sözel iletişimi başlatma ve sürdürme becerilerinde yetersizlikler görüldüğü belirtilmektedir (Sucuoğlu, 2005:93-6).

Bu temelde 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlı çocukların dil özellikler bağlamında; zaman kavramını kazanmada ve konuşulanları anlamada güçlük yaşadıkları, biçim bozuklukları gösterdikleri, zamirlerin yerlerini değiştirdikleri, edatları uygun yer ve zamanda kullanamadıkları, sözcükleri sıklıkla bozuk telaffuz ettikleri, evet – hayır sözcüklerini kullanmada yanlışlıklar yaptıkları ve genel anlamda da dili kullanmada problemlerle karşılaştıkları ifade edilmektedir (Wagner ve Nettelblatt, 2005: 123-45).

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlı çocukların edim bilgisi becerilerinin incelendiği araştırmalar kapsamında da, edim

bilgisi bozukluklarının otizmin temel özelliği olarak değerlendirilmesi gerektiği bulgulanmıştır (Wagner vd., 2005: 123).

Bu bağlamda 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlı çocukları kapsayan araştırmalarda; dil edinim düzeyinin ya da sahip olunan zekâ puanının kontrol edilmesi durumunda dahi, jest ve mimiklerde edim bilgisel birçok problem olduğu belirlenmiştir (Sucuoğlu,2005: 93). Araştırmalar doğrultusunda bu problemler; sözdiziminde yetersizlikler görülmesi, söylemin yönlendirilmesinde güçlük yaşanması ve anlamsız sözcükler kullanılması olarak saptanmıştır (Wagner&Nettelblatt, 2005; Eigsti, Bennetto&Dadlani, 2006; Zeteroğlu, 2006; Shilpashri&Shyamala, 2008).

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlı çocukların dil özelliklerinin sosyal gelişim becerileri, edim bilim ve söylem becerileri gibi alanlar kapsamında incelenmesine yönelik gerçekleştirilen araştırmalar kapsamında da, otizm özelliği gösteren çocukların gelişimsel olarak dilde güçlükler yaşadıkları bulgulanmıştır. Araştırmalar çerçevesinde bu güçlükler genel olarak, sohbeti yönetmede yetersizlik yaşanması ve anlamsız sözcükler üretilmesi olarak belirlenmiştir (Ozonoff &Miller, 1996; Shriberg ve diğerleri, 2001; Lord, Shulman &DiLavore, 2004; Wagner & Nettelblatt, 2005).

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlı çocukların dil özelliklerinin, farklı nedenlerle gelişimsel geriliğe sahip olan diğer çocuklarla karşılaştırıldığı araştırmalar kapsamında da; otizm özelliği gösteren çocukların, diğer çocuklara göre ileri düzeyde özgün dil özellikleri gösterdikleri ve anlamlı düzeyde sözdizimsel gecikmeye sahip oldukları belirlenmiştir (Tager–Flusberg, 1985; Tager–Flusberg&Anderson, 1991; Travis&Sigman, 1998; Lord, Shulman &DiLavore, 2004).

Hudry ve diğerleri (2010) de araştırmalarında; 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlı çocukların alıcı ve ifade edici dil becerilerini 152 otizm özelliği gösteren çocuk örnekleminde incelemiştir. Araştırmaları kapsamında örneklem grupta yer alan otizm özelliği gösteren çocukları sözcük dağarcığı, temel kavramlara sahip olma düzeyi ve dilbilgisel yapıları anlama becerileri bağlamında değerlendiren Hudry ve diğerleri (2010); araştırmaları sonucunda otizm özelliği gösteren çocukların alıcı ve ifade edici gelişimlerinin, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklardan oldukça düşük düzeyde gerçekleştiğini

bulgulamışlardır. Aynı araştırmada Hudry ve diğerleri (2010) ayrıca, otizm özelliği gösteren çocukların alıcı dil becerilerinin ifade edici dil becerilerinden daha geri durumda olduğunu belirlemişlerdir.

Wagner & Nettelblatt'da (2005) araştırmalarında, otizm özelliği gösteren bir erkek çocuğu 3–8 yaşları arasında dil gelişimi açısından boylamsal olarak incelemişlerdir. Araştırmaları sonucunda Wagner & Nettelblatt (2005); otizm özelliği gösteren çocuğun 3 yaşından itibaren alıcı dil açısından içerik ve edimde güçlükler yaşamaya başladığını ve biçim bileşeninde bu güçlüğün çok daha yüksek düzeyde gerçekleştiğini belirlemişlerdir. Araştırmalarında ayrıca Wagner & Nettelblatt (2005), yine 3 yaşından itibaren ifade edici dil gelişiminde sesbilgisine göre sözdizimi ve biçimbirimde sorunlar görüldüğünü bulgulamışlardır.

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizimli çocukların dil gelişimleri bağlamında sözcük dağarcıklarının, kullandıkları sözcük türlerinin ve ilk sözcükleri söyleme yaşlarının belirlenmesinin amaçlandığı ölkemiz kapsamında araştırmalarda da; otizm özelliği gösteren çocukların sözcük dağarcıklarının, aynı yaş grubunda yer alan ve normal gelişim gösteren çocuklara göre çok daha az sözcük içerdiği belirlenmiştir. Araştırmalarda ayrıca, otizm özelliği gösteren çocukların kullandıkları sözcük türlerinin aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklardan daha az ve ilk sözcükleri söyleme yaşlarının da daha geç olduğu bulgulanmıştır (Akçakın vd., 1993: 39-46).

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizimli çocukların dil gelişimleri bağlamında yabancı dil olarak öğretilen Türkçe'nin öğrenilmesine yönelik gerçekleştirilen araştırmalar kapsamında da, otizm özelliği gösteren çocukların yabancı dil olarak öğretilen Türkçe'yi gereği gibi öğrenemedikleri belirlenmiştir (Nazlı, 2003: 20).

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizimli çocukların dil gelişimleri bağlamında ad nitelikli eylemsi eklerini kullanma becerilerinin incelendiği araştırmalar kapsamında da, otizm özelliği gösteren çocukların ad nitelikli eylemsi eklerini kullanma becerisini gereği gibi edinemedikleri belirlenmiştir (Günhan ve Evra, 2004: 16).

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizimli çocukların dil gelişimleri bağlamında sözel iletişim kurma stratejilerinin incelendiği araştırmalar kapsamında; otizm özelliği gösteren çocukların sözel iletişim kurma

stratejilerinin, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklarla aynı nitelikte olmadığı bulgulanmıştır (Çağlar–Görgün, 2006; Taşkın–Eser, 2007; Yavuz, 2008; Koyuncu, 2009).

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların dil gelişimleri bağlamında; dil özellikleri, doğal dil performansları ve edim becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalar kapsamında da, otizm özelliği gösteren çocukların dil özellikleri, doğal dil performansları ve edim becerileri arasındaki ilişkinin, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklar düzeyinde olmadığı belirlenmiştir (Çiftçi vd.,2006: 32).

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların dil gelişimleri ile sosyal ve duygusal gelişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik gerçekleştirilen araştırmalar kapsamında; otizm özelliği gösteren çocukların dil gelişimleri ile sosyal ve duygusal gelişimleri arasındaki ilişkinin, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklar düzeyinde olmadığı belirlenmiştir (Dışlıklı, 2007:22).

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların dil gelişimleri bağlamında; “Nerede?”, “Ne Zaman?” ve “Ne Olur?” sorularına cevap verme özelliklerinin incelendiği araştırmalar kapsamında; otizm özelliği gösteren çocukların söz konusu edilen sorulara cevap verebilme düzeylerinin, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklar düzeyinde olmadığı belirlenmiştir (Altunel, 2007:1-93).

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların dil gelişimleri bağlamında bilişsel özelliklerinin incelendiği araştırmalar kapsamında; otizm özelliği gösteren çocukların bilişsel özelliklerinin, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklar düzeyinde olmadığı belirlenmiştir (Atasoy, 2008:194, Aydın, 2008:137).

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların dil gelişimleri bağlamında iletişim becerilerinin incelendiği araştırmalar kapsamında; otizm özelliği gösteren çocukların iletişim becerilerinin, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklar düzeyinde olmadığı belirlenmiştir (Akoğlu, 2011:22).

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların dil gelişimleri bağlamında OSU düzeylerinin incelendiği araştırmalar

kapsamında; otizm özelliği gösteren çocukların OSU düzeylerinin, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklar düzeyinde olmadığı belirlenmiştir (Acarlar ve Johnson, 2011:728-738).

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların dil gelişimleri bağlamında isim / eylem / adıl / niteleyici sözcükleri kullanım becerilerinin incelendiği araştırmalar kapsamında; otizm özelliği gösteren çocukların isim / eylem / adıl / niteleyici sözcükleri kullanım becerilerinin, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklar düzeyinde olmadığı belirlenmiştir (Çelebi, 2010).

3 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların dil gelişimleri bağlamında karmaşık sözdizimini anlama becerileri ile sözel çalışma belleği arasında ilişki kurma düzeylerinin incelendiği araştırmalar kapsamında; otizm özelliği gösteren çocukların karmaşık sözdizimi anlama becerileri ile sözel çalışma belleği arasında ilişki kurma becerilerinin, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklar düzeyinde olmadığı belirlenmiştir (Şahin ve Zeteroğlu, 2006:16).

Sonuç olarak konu ile ilgili söz konusu edilen araştırmalar doğrultusunda elde edilen bulgular göstermektedir ki; 3 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizm özelliği gösteren çocuklar ile aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklar dil gelişimleri, bilişsel gelişim düzeyleri ve sosyal – duygusal gelişimleri bağlamında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedirler.

2.3.4. 3-6 Yaş Grubu Otizmliler Çocukların Biçim Bilgisi / Ortalama Sözce Uzunluğu

Konu ile ilgili araştırmalar doğrultusunda;3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların biçim bilgisi / ortalama sözce uzunluğu ile aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocukların biçim bilgisi / ortalama sözce uzunluğu arasında bazı yönleri ile benzerlikler, bazı yönleri ile de farklılıklar olduğu bulgulanmıştır. Bu bağlamda araştırması kapsamında Kuder (1997); sahip olunan toplam sözce sayısı ya da biçimbirim kullanma sıklığı açısından, 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocuklar ile aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklar arasında anlamlı bir farklılık olmadığını belirlemiştir (Aktaran,Özbey, 2005:240).

Bununla birlikte Kuder (1997) araştırmasında; 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların biçimbirimleri aynı yaş

grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklardan farklı bir sırada ve daha geç edindiklerini, otizmlilerde konuşmaya başlanması ile birlikte ilk dönemlerde OSU'nun daha hızlı arttığını ve yaşın ilerlemesi ile birlikte artışta yavaşlama meydana geldiğini ve otizmlilerde çocukların dilbilgisel birimlerle sözcükleri atma eğilimi göstermediklerini bulgulanmıştır (Aktaran,Şen, 2008:25).

Araştırmalar doğrultusunda ayrıca dilbilgisi bozukluklarının, 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlilerde, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklara göre çok daha fazla görüldüğü belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırmalarda; 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlilerde çocukların cümlelerdeki fiil eklerini söylemede, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklara göre çok daha fazla güçlük yaşayabildikleri bulgulanmıştır (Akçakın vd., 1993:39-46).

Araştırmalar çerçevesinde 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlilerde çocukların cümlelerdeki fiil eklerini söylemede yaşadıkları güçlükler; “Eve gidelim” cümlesi yerine “Eve git” ya da “Yemekten sonra parka gidelim” cümlesi yerine “parka git, yemek ver” ifadeleri ile belirlenmiştir (Darıca vd., 2000:190). Bununla birlikte araştırmalar, 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlilerde çocuklarda, yaşın ilerlemesi ve konuşma becerisinin gelişmesi ile birlikte dilbilgisi bozukluklarında bazı düzeltilmeler görülebildiği bulgulanmıştır (Wagner ve Nettelbladt, 2005:123-145).

Bazı araştırmalar çerçevesinde de, zekâ yaşına göre eşleştirilen 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlilerde çocuklar ile aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocukların dilbilgisi edinimleri arasında anlamlı farklılıklar görülmediği belirlenmiştir (Howlin, 1984:127-136).

Bartolucci, Pierce & Streiner (1980) tarafından yapılan araştırmalar kapsamında ise; 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlilerde çocukların, aynı yaş grubunda yer alan zihinsel engelli ve normal gelişim gösteren çocuklara göre dilbilgisel birimleri, eylem kipleri ve artikelleri daha az ürettikleri bulgulanmıştır.

Çelebi (2010) tarafından yapılan araştırmada da; 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlilerde çocukların dilbilgisi ve anlam bilgisi bileşenlerinde, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklara göre benzerlikler görüldüğü belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırması kapsamında Çelebi

(2010), 80 ay ortalama takvim yaşına sahip otizmliler çocukların OSU puan ortalamalarını 3,60 olarak belirlemiştir. Normal gelişim gösteren çocukların ise OSU puan ortalamalarının, 3 yaşından itibaren 3,64 düzeyinde gerçekleştiği bulgulanmıştır.

Tager vd., (1990:21) araştırmalarında; 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocuklar ile aynı yaş grubunda yer alan Down Sendromu olan çocukların dil gelişimleri yaş ve OSU değişkenleri bağlamında incelemiştirler. Araştırmaları sonucunda Tager- Flusberg ve diğerleri (1990:21); 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocuklar ile aynı yaş grubunda yer alan Down Sendromu olan çocukların sözdizimi gelişiminde aynı gelişimsel sırayı takip ettiklerini ve bu sıranın da aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklarla paralellik gösterdiğini bulgulanmışlardır.

Bununla birlikte ilgili literatürde, 3- 6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocuklar ile aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocukların sözdizimi gelişiminde aynı gelişimsel sırayı takip etmekle birlikte, biçimbilgisi gelişimleri açısından anlamlı düzeyde farklılık gösterdiklerini belirten araştırmalar da yer almaktadır.

Bu bağlamda araştırmalar çerçevesinde; 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların biçimbilgisi gelişimlerinin, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklara göre belirgin bir şekilde geciktiği belirlenmiştir. Aynı şekilde 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen bazı otizmliler çocuklar, özellikle sosyal ortamlarda biçim bilgisel kuralları kullanmada, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklara göre çok daha belirgin problemler yaşayabilmektedirler (Price vd., 2008:3-15).

Pry, Petersen& Baghdadli (2011: 1243) de araştırmalarında; sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukları, 5-8 yaş arası dönem itibariyle ve sözcük dağarcığı gelişimlerinin genel ve özel belirleyiciler bağlamında incelenmesi kapsamında değerlendirmişlerdir. Araştırmaları kapsamında Pry, Petersen& Baghdadli (2011:1243); 60 otizm özelliği gösteren ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukları, önce 5 yaş döneminde ve ardından da 8 yaş döneminde incelemiştirler.

Araştırmaları sonucunda Pry, Petersen& Baghdadli (2011: 1252); sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların, hem 5 yaş döneminde hem de 8 yaş döneminde, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklara göre dil

becerileri bağlamında belirgin gecikmeler yaşadıklarını bulgulamışlardır. Aynı şekilde Pry, Petersen& Baghdadli (2011: 1252); sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların, yine hem 5 yaş döneminde hem de 8 yaş döneminde biçim bilgisi becerilerini ve sözcük dağarcığı gelişimlerini aynı düzeyde yaşadıklarını saptamışlardır.

Eigsti vd.,(2006: 1007) de konu ile ilgili araştırmalarında;3- 6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların biçimbirim-söz dizimsel gelişimlerini, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren ve gelişimsel geriliği olan çocukların biçimbirim-söz dizimsel gelişimleri ile karşılaştırmayı amaçlamışlardır. Araştırmalarında Eigsti vd., (2006); 57 ay ortalama takvim yaşına sahip ve en az iki sözcük türetme düzeyinde konuşabilen otizmliler çocukların biçimbirim-sözdizimi gelişimlerini, 42 ay ortalama takvim yaşına sahip normal gelişim gösteren çocukların biçimbirim-söz dizimsel gelişimleri ve 56 ay ortalama takvim yaşına sahip gelişim geriliği olan çocukların biçimbirim-söz dizimsel gelişimleri ile karşılaştırmışlardır.

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen 16 otizmliler, aynı yaş grubunda yer alan 16 normal gelişim gösteren ve aynı yaş grubunda yer alan 16 gelişim geriliği olan çocuk bağlamında toplam 48 çocuk örnekleminde gerçekleştirilen araştırmada, çocuklar cinsiyet ve takvim yaşı değişkenlerine göre eşleştirilmişlerdir. Araştırma kapsamında, örneklem grupta yer alan çocukların 30 dakikalık doğal dil örnekleri analiz edilmiş ve analiz neticesinde otizmliler çocukların OSU puan ortalamaları 2,97, normal gelişim gösteren çocukların OSU puan ortalamaları 3,61 ve gelişimsel geriliği olan çocukların OSU puan ortalamaları 4,07 olarak belirlenmiştir (Eigsti, Bennetto & Dadlani, 2006: 1023).

Araştırma kapsamında ayrıca, otizmliler çocukların normal gelişim gösteren ve gelişimsel geriliği olan çocuklara göre ileri düzeyde özgün dil özellikleri gösterdikleri, bununla birlikte sözdizimi gelişiminde gecikme yaşadıkları bulgulanmıştır. Aynı şekilde araştırmada; otizmliler çocukların dilbilgisi öğelerini atma ya da kullanmama gibi biçimbirim/dil bilgisel hataları gelişimsel geriliği olan çocuklara göre daha az yaptıkları ve normal gelişim gösteren çocuklara göre de daha az karmaşık sözdizimi yapıları kullandıkları saptanmıştır (Eigsti, Bennetto & Dadlani, 2006: 1023).

Lopes – Herrera&Almeida (2008:37-42) da araştırmalarında; 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler ve Asperger Sendromlu 3 çocuğun, OSU puan ortalamalarının artırılmasına yönelik olarak sözel iletişim

stratejilerini edinme sürecini incelemişlerdir. Niteliksel olarak gerçekleştirdikleri araştırmalarında Lopes–Herrera&Almeida (2008: 37-42); 8 ay süren çalışmalarında, her bir katılımcı ile araştırmacının bir araya geldiği oturumlar düzenlemişler ve bu oturumlarda yapılandırılmış sözel etkileşim sürecinin görüntü kaydı yapılmıştır.

Lopes – Herrera&Almeida (2008); 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler ve Asperger Sendromlu 3 çocuğun sözel iletişim stratejilerini edinmelerine yönelik olarak müdahalede bulunmayı aşamalar kapsamında gruplandırmışlardır. Birinci aşamada müdahale oturumları haftada iki kez gerçekleştirilmişken, her bir katılımcının hedeflenen OSU puan ortalamasına erişmeye başlaması ile birlikte oturumlar haftada bir düşürülmeye başlanmıştır.

Lopes – Herrera&Almeida (2008) araştırmalarında; 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler ve Asperger Sendromlu 3 çocuğun sözel iletişim stratejilerini edinmeleri için spontane konuşmaya, özgün dil gücünü aşmaya yönelik etkinliklere, kurallı oyunlara, öykü anlatmaya ve meta–linguistik çalışmalara yer vermişlerdir. Araştırmaları sonucunda Lopes–Herrera&Almeida (2008); 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler ve Asperger Sendromlu 3 çocukta da, sözel iletişim stratejilerini edinme çalışmalarına karşın biçim bilgisi becerileri, iletişim becerileri ve sosyal becerilerle ilgili bozuklukların devam ettiğini belirlemişlerdir.

Frith (1989: 123) tarafından gerçekleştirilen araştırma kapsamında da; 5-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların biçim bilgisi problemlerinin özgün ve aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklardan farklı yönlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırması sonucunda Frith (1989); 5-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların anlam bilgisi ve edim bileşenlerindeki problemlerin, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklardan farklı olarak birbirleri ile ilişkili olarak ortaya çıktığını ve bu yönüyle de özgün bir nitelik gösterdiğini belirlemiştir. Frith (1989) araştırmasında ayrıca; 6 yaş grubundaki ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların söz dizimsel becerilerinin, 5 yaş grubundaki normal gelişim gösteren çocukların söz dizimsel becerileri ile aynı düzeyde olduğunu bulmuştur.

İlgili literatürde yer birçok araştırma kapsamında da, 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların dil gelişimlerinde

gecikme yaşadıkları ve dilin kullanılmasında aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklara göre sapma ya da farklılık gösterdikleri belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırmalarda; 3-6 yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocukların istenilen resmi gösterme etkinliğinde ilk yanıtta doğru cevabı verebildikleri, 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların ise aynı etkinlikte ilk yanıtı yanlış verdikleri ve ilgilerini daha çok ilgisiz ayrıntılara yönelttikleri bulgulanmıştır (Landry & Loveland, 1988; Kodal, 2006: 621-634).

Bazı araştırmalar çerçevesinde de; 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların cümle türlerinde ve biçimbirim kurallarında ileri düzeyde yeterlilik gösterdikleri, bununla birlikte algılama becerilerinde aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklara göre daha düşük performans sergiledikleri belirlenmiştir.

Araştırmalarda 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklara göre daha düşük performans göstermelerinin nedenleri ise; anlam bilgisi, edim ve kavram becerilerinde problemler yaşanmasının yer aldığı belirtilmiştir (Keskin ve Alkış, 2001; Howard, Williams & Lepper, 2011).

Bazı araştırmalarda da; 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların aktif ve pasif cümleleri anlama, sözcük sıralama, geçmiş zaman ve olumsuzluk biçimbirimlerini de içeren birçok farklı dil bilgisel yapıyı anlama ve üretme becerileri kapsamında, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklarla aynı başarı düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir (Landry & Loveland, 1988; Erdem, 2011).

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların sözdizimi gelişimleri sürecinin, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocukların sözdizimi gelişimleri ile karşılaştırıldığı araştırmalarda da; otizmliler çocukların normal gelişim gösteren çocuklarla anlamlı farklılıklar göstermesi ile birlikte, kendi içlerinde de bireysel farklılıklar anlamında değişkenlik gösterdikleri bulgulanmıştır. Bu farklılıkların ise; daha az biçimbirim / dil bilgisel yapıya sahip olmak ya da bu yapıları daha sınırlı kullanmak gibi normal olmayan özellikler kapsamında ortaya çıktığı ve alıcı ve ifade edici dilbilgisi / biçimbilgisi kapsamında bireysel farklılıkların görülmediği belirlenmiştir (Eadie vd., 2002: 720-732).

Landry & Loveland'da (1988: 621-634) araştırmalarında; 3-6 yaş grubunda yer alanve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen 15 otizimli ocuğun OSU puan ortalamalarını, gelişimsel ifade edici dil becerisi takvim yaşından 37,6 geride olan 14 çocuğun iletişimsel becerileri ve zekâ puanı 113 olan ve normal gelişim gösteren 13 yaşındaki bir çocuğun iletişimsel becerileri ile karşılaştırmışlardır. Araştırmaları sonucunda Landry & Loveland (1988); otizimli çocukların dil becerilerinde ya da dikkatlerini çekmeye yönelik gösterilen nesnelere yanıt vermede, diğer iki grupta yer alan çocuklara göre daha düşük düzeyde performans gösterdiklerini belirlemişlerdir. Araştırma sonucunda Landry & Loveland (1988) ayrıca; en düşük OSU puan ortalaması 1 kabul edilerek, otizimli ocukların OSU puan ortalamalarını 1,95 ve diğer ocukların OSU puan ortalamalarını da 2,0 olarak bulgulamışlardır.

Günhan ve Evra (2004: 16) araştırmasında; 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizimli ocukların Türkçe öğreniminde ad nitelikli eylemsi biçimbirimlerini, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklardan farklı olarak ve ne şekilde kullandıklarını incelemiştir. Araştırması sonucunda Günhan ve Evra (2004: 16) otizimli çocukların doğal konuşma örneklerini değerlendirerek; çocukların söz dizimsel gelişim açısından normal gelişim gösteren çocuklardan geride olduklarını ve ad nitelikli ve eylemsi biçimbirimlerini kullanmada normal gelişim gösteren çocuklara göre farklılıklar gösterdiklerini belirlemiştir.

Çelebi (2010) araştırmasında; 3-7 grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizimli çocuklar ile OSU puan ortalamalarına göre eşleştirilmiş normal gelişim gösteren ocukların “Farklı Sözcüklerin Toplam Sözcüğe Oranı (FTSO)” düzeylerini incelemiş ve bu çocukların isim / eylem / adıl / niteleyici sözcük kullanımlarını karşılaştırmıştır. Araştırması kapsamında elebi (2010); yaş ortalamaları 80,40 ay olan 15 otizm tanılı ocuk ve yaş ortalamaları 35 ay olan 15 normal gelişim gösteren ocuk örnekleminde, otizimli ve normal gelişim gösteren grupların her biri için belirtilen sözcük türlerinin kullanımları arasındaki farklılığı bulgulamıştır.

Araştırma sonucunda, otizimli ocukların OSU puan ortalamaları 3,60 ve normal gelişim gösteren ocukların OSU puan ortalamaları 3,64 olarak belirlenmiştir. Araştırma sonucunda ayrıca, her iki grup için de isim / eylem sözcük türlerinin kullanımları açısından farklılık olmadığı, diğer sözcük türlerinin kullanımlarında ise anlamlı farklılıklar görüldüğü saptanmıştır (Çelebi, 2010).

Akoğlu (2011) araştırmasında; 3-6 yaş grubunda yer alanve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen 12 otizimli, 12 Down Sendromlu ve 12 özgül öğrenme güçlüğü tanılı toplam 36 gelişimsel dil bozukluğu olan ocuk ile aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocukların karmaşık sözdizimini anlama becerileri ile sözel çalışma belleği arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Akoğlu (2011) araştırmasında veri toplama aracı olarak, gelişimsel dil bozukluğu olan çocukların ifade edici dil performansının değerlendirilmesine yönelik sohbet bağlamında doğal dil örnekleri derlemiş ve ocukların OSU puan ortalamalarını hesaplamıştır. Araştırmada ayrıca; sözel çalışma belleği performanslarının belirlenmesi amacıyla “Anlamsız Sözcük Tekrarı Listesi” ve karmaşık sözdizimini anlama becerilerinin değerlendirilebilmesi amacıyla, “lt Bağımlı Karmaşık Sözdizimini Anlama Becerilerini Değerlendirme leği” kullanılmıştır.

Araştırması sonucunda Akoğlu (2011); gelişimsel dil bozukluğu olan çocukların kronolojik yaşları, OSU puan ortalamaları, sözel çalışma belleği düzeyi ve karmaşık sözdizimini anlama becerileri arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğunu belirlemiştir. Bununla birlikte araştırmada; gelişimsel dil bozukluğu olan grupta yer alan ocukların Anlamsız Sözcük Tekrarı Listesi performans puan ortalamalarının, normal gelişim gösteren çocukların ortalamalarından daha düşük düzeyde gerçekleştiği ve dilek – şart ekini içeren cümlelerin her iki grup için de en çok güçlük yaşanan cümleler olduğu bulgulanmıştır.

Acarlar ve Johnson (2011: 728-738) araştırmalarında; 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizimli çocukların da yer aldığı gelişimsel gerilik gösteren çocukların ve aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren ocukların Türkçe ğreniminde biçimbirim edinimlerini incelemişlerdir. Araştırmalarını 30 ocuk örnekleminde gerçekleştiren Acarlar ve Johnson (2011), rneklem grupta yer alan çocukların doğal dil örneklerini analiz etmişlerdir. Araştırmada gelişimsel geriliği olan çocuklar, hem takvim yaşlarına göre bir grup normal gelişim gösteren çocukla hem de OSU puan ortalamalarına göre başka bir grup normal gelişim gösteren çocukla eşleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda Acarlar ve Johnson (2011); gelişimsel gerilik gösteren çocuklar ile normal gelişim gösteren ocukların OSU puan ortalamalarını, isim kullanma hatalarının toplam sayısını, eylem kullanma hatalarının toplam sayısını, isim eklerinin zorunlu bağlamlarda kullanım yüzdesini ve biçimbirim edinimi üzerinde girdi

sıklığının olası etkilerini belirlemişlerdir. Bu kapsamda araştırmada; normal gelişim gösteren ve takvim yaşı ortalamaları 3,4 olan normal gelişim gösteren çocukların isim ve eylem eklerini hemen hemen hiç hata yapmadan kullanabildikleri, gelişimsel geriliği olan çocukların da hem takvim yaşı hem de OSU puan ortalamaları gruplarına göre daha fazla ve daha belirgin biçimlilik hataları yaptıkları bulgulanmıştır.

Araştırmada ayrıca; normal gelişim gösteren çocukların OSU puan ortalamaları 2,23 ve gelişimsel geriliği olan çocukların OSU puan ortalamaları da 2,04 olarak saptanmıştır. Acarlar ve Johnson (2011) araştırmalarından elde ettikleri bulgular doğrultusunda, gelişimsel geriliği olan çocukların dil bilgisel ekleri kullanmada belirgin zorluklar yaşadıkları yorumlamasında bulunmuşlardır.

2.3.5. 3-6 Yaş Grubu Otizmlili Çocukların Sözcük Dağarcığı Düzeyleri

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlili çocukların sözcük dağarcığı düzeylerinin belirlenmesine yönelik yapılan araştırmalar doğrultusunda, otizmlili çocukların edinim dışında en fazla anlam bilgisi ile ilgili olarak güçlükler yaşadıkları belirlenmiştir. Bu temelde araştırmalarda; otizmlili çocukların özellikle bilgileri uygun kategorilerde organize etme, bilgiyi gerekli yerlerde kullanma ve soyut kavramları anlama gibi becerilerde problemlerle karşılaştıkları bulgulanmıştır (Wagner ve Nettelbladt, 2005: 123-145).

Kuder (1997) tarafından gerçekleştirilen araştırmalar kapsamında da; 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen bazı otizmlili çocukların anlam bilgisi gelişimlerinin, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklarla aynı düzeyde gerçekleştiği ve bazı otizmlili çocukların anlam bilgisi gelişimlerinin de, aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklardan daha geri ya da farklı olabildiği belirlenmiştir (Aktaran,Özbey, 2005:240).

Eigsti vd.,(2006:1007) tarafından gerçekleştirilen araştırmalar çerçevesinde de; ilk sözcüklerin üretilmesinin otizmlili çocuklarda ortalama 38 aylık dönemde ve normal gelişim gösteren çocuklarda da ortalama 15 aylık dönemde görülebildiği belirlenmiştir.

Frith(1989:123) de konu ile ilgili araştırmasında; 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlili çocukların kavramsal gelişimlerinin ve sözcük dağarcıklarının somut özellikler gösterdiğini bulgulanmıştır. Frith (1989:150) araştırmasında, sözcükler anlamlı bir şekilde kullanıldığında otizmlili çocukların somut göndergeler kullanmayı tercih ettiklerini ve bu çocukların, özellikle de yaratıcı

etkinliklerde anlamsal dil becerilerinin oldukça sınırlı düzeyde gerçekleştiğini belirlemiştir.

Frith'e (1989: 123) göre; 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocuklar, düzensiz bir sözcük dağarcığı edinim becerisine sahiptirler. Bununla birlikte otizmliler çocuklar; özellikle farklı renkleri, şekilleri, çiçekleri, uçak isimlerini vb. içeren ve ilgilerini çeken konularda bir dizi teknik terimi kolaylıkla öğrenebilmekteyken, günlük yaşam içerisinde sıklıkla kullanılan ve iletişim süreci içerisinde vazgeçilmez olarak değerlendirilebilecek olan sözcükler otizmliler çocukların sözcük dağarcığında yer almayabilmektedir.

3-6 yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklar; yeni sözcükleri öğrenebilmek için bir fırsat olabilecek bir konuşmayı dinleyerek ya da konuşmanın içeriğini anlamaya çalışarak, sözcük dağarcıklarını genişletmek için ipuçlarından yararlanabilmektedirler. Bununla birlikte belirtildiği üzere normal gelişim gösteren çocukların anlamalarını kolaylaştıran bu ipuçları, otizmliler çocuklar tarafından daha az kullanılmaktadır. Eğer otizmliler çocuk aşına olduğu bir ortamda bulunmaktaysa da, bu durumda kavramları anlama becerilerinde daha başarılı bir performans sergileyebilmektedir (Frith, 1989: 123-150).

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocuklar, kavramları içeren cümleler oluştururken, olması muhtemel olayları dikkate alma stratejilerini kullanmak yerine, söz dizimsel sözcük sıralama stratejilerini kullanmayı tercih etmektedirler. Bununla birlikte otizmliler çocuklar arasında da, hem bu stratejilerin kullanılması hem de anlam bilgisi gelişimi açısından büyük farklılıklar görülebilmektedir (Boucher, 1988: 635-645).

3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmliler çocukların somut kavramları edinme becerileri de, diğer kavramları edinme becerilerine göre daha yüksek düzeyde gerçekleşmektedir. Aynı şekilde otizmliler çocuklar, günlük yaşamda sık karşılaşılmayan kavramları da daha kolay öğrenebilmekte ve bilakis günlük yaşamda sıklıkla kullanılan kavramları edinmeden güçlük yaşayabilmektedirler (Frith, 1989).

Konu ile ilgili araştırmasını Tager ve Flusberg, (1985: 1-21), otizmliler çocukların varlık belirten sözcüklerin anlamını zihinde simgeleyebilme becerilerini incelemek amacıyla yapmıştır. Tager-Flusberg (1985) araştırmasını; takvim yaşı ortalama 10 ve zekâ yaşı ortalama 5 olan 2 otizmliler çocuk, takvim yaşı ortalama 11 ve zekâ yaşı

ortalama 4 olan 11 zihinsel yetersizliğe sahip çocuk ve takvim yaşı ortalama 4 ve zekâ yaşı ortalama 5 olan normal gelişim gösteren 14 çocuk örnekleminde gerçekleştirmiştir. Araştırmanın örnekleminde yer alan çocuklar, basit ve üst anlam kategorilerinde yer alan sözcükleri anlama becerilerinin incelenmesi amacıyla iki etkinliğe dâhil edilmişlerdir. Araştırması sonucunda Tager-Flusberg (1985); otizmlı çocukların normal gelişim gösteren çocuklara göre daha düşük ve zihinsel yetersizliğe sahip çocuklara göre de daha yüksek performans gösterdiklerini belirlemiştir.

Sonuç olarak görülmektedir ki,3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlı çocukların sözcük dağarcığı düzeyleri, çocukların gelişimsel özelliklerine göre farklılıklar gösterebilmektedir. Aynı şekilde konu ile ilgili araştırmalar çerçevesinde de; 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlı çocukların temel kavram gelişimlerinin; aynı yaş grubunda yer alan normal gelişim gösteren çocuklardan, Down Sendromlu çocuklardan ve zihinsel geriliğe sahip çocuklardan anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada kullanılacak model-desen, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanma sürecine ilişkin plan ve toplanacak verilere uygulanacak istatistiksel teknik üzerinde durulmuştur.

3.1. Araştırma Modeli/Araştırma Deseni

Araştırmada; “3-6 Yaş Grubu Otizmlili ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Sözcük Dağarcığı Düzeylerinin İncelenmesi” ile ilgili belirlemelerde bulunulabilmesi amacıyla, “Tarama Modeli” çerçevesinde “Betimsel Yöntem” kullanılmış ve veri toplama tekniği olarak “Anket Tekniği” uygulanmıştır. ”Tarama modelleri, geçmişte ve halen var olan bir durumu var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içerisinde var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekil değiştirme, etkileme çabası gösterilmez” (Karasar, 2006: 77). Mevcut olan durumun betimlenmesi ve araştırma konusu kendi koşulları içerisinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışıldığında tarama modeli/deseni olarak uygun görülmüştür.

3.2. Araştırma Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2015-2016 Eğitim öğretim yılında Adana İl sınırlarında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Özel eğitim merkezine devam eden, 3-6 yaş grubu otizm tanısı almış ve normal gelişim gösteren 3-6 yaş grubu çocuklar ile anne-babaları oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini Adana İli Seyhan ve Yüreğir İlçelerinde ikamet eden 38 kız ve 32 erkek olmak üzere 70 çocuk ile onların anne babaları oluşturmaktadır. Bu çocukların 36’sı otizmlili olup, Turuncu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon merkezinden kişisel gelişimlerine yönelik yardım almaktadırlar. Çocukların 34’sü ise, Adana İli Yüreğir İlçesi’nde Solaklı İlkokulunda okul öncesi eğitim alan ve burada yaşayan ailelerin çocukları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu, rastgele örneklem seçimi ile Seyhan ve Yüreğir ilçelerinden seçilmiştir. Örneklem grubunu oluşturan 70 annenin % 21,4’ü 20-30 yaş aralığında, % 78,6’sı 31 yaş ve üzerindedir.

Örneklem grubunu oluşturan 70 babanın % 71,4'ü 31-40 yaş aralığında, % 28,6'sı 41 yaş ve üzerindedir. Araştırmada örneklemini oluşturan çocukların takvim yaş grubu 3-4 yaş aralığı % 17,1 (12 kişi), 4,1-5 yaş aralığında % 74,3 (52 kişi) ve 5 yaş ve üzerinde % 8,6 (6 kişi) yer almaktadır. Araştırmada örneklemini oluşturan çocukların alıcı dil yaşı 2- 3 yaş aralığı % 28,6 (20 kişi), 3,1-4 yaş aralığı % 24,3 (17 kişi), 4,1-5 yaş aralığı % 15,7 (11 kişi) ve 6 yaş ve üzerinde % 31,4 (22 kişi) yer almaktadır. Araştırma örneklemini oluşturan çocukların gelişim durumu, % 48,6'sı (34 kişi) normal gelişim gösteren ve % 51,4'ü (36 kişi) ise otizmlili çocuklardır. Araştırmanın örneklemini oluşturan çocukların , % 45,7'si (32 kişi) erkek ve % 54,3'ü (38 kişi) kızdır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan kişilerin demografik özellikleri hakkında bilgi elde etmek için araştırmacı tarafından literatür doğrultusunda oluşturulan “ Kişisel Bilgi Formu “ ve örnekleme alınan çocukların sözcük dağarcığını belirlemek üzere Peabody Kelime Testi uygulanmıştır.

Peabody Resim–Kelime Testi, yetişkin ve çocukların alıcı dil becerisini ölçmek için kullanılan bir testtir (Hoffman,vd.,2012: 755). Peabody Resim–Kelime Testi, Lyod M. Dunn ve Lecto M. Dunn tarafından 1959'da geliştirilmiş ve 1997'de yenilenmiştir (Wakefield, 2004: 33). Test günümüzde araştırmacılar ve uzmanlar tarafından güvenle kullanılmaktadır (Pankratz,vd., 2004:714).

Testin Türkiye standardizasyonu Kantz ve diğerleri tarafından 4200 kişilik bir grupla yapılmıştır. Testin kullanımı için özel bir eğitim gerekmemektedir (Kurnaz, 2006: 32). Testin güvenilirliği 0.71 ile 0.81 arasında değişmektedir. Testin kararlılık kat sayısı ise 0.52 ve 0.90 arasında bulunmuştur. Testin ölçüt bağımlı geçerliliği ise Stanford – Binet Zekâ Testi ile 0.82 ile 0.86; Weshler Çocuklar İçin Zekâ Testi ile 0.41 ile 0.74 bulunmuştur (Yıldırım – Doğru, vd., 2010: 832).

Test, her sayfada 4 adet siyah – beyaz çizim bulunan 100 karttan oluşur. Testör tarafından uyarıcı kelime verildiğinde, sınanan kişiden kelimeye en uygun çizimi seçmesi beklenir. Testin zaman sınırlaması yoktur ve 2 yaş altı aydan, 90 yaşa kadar herkese uygulanabilir (Wakefield, 2004: 33). Testin uygulanışı ortalama 10 dakika sürer (Walker ve Berthelsen, 2008: 39). Testin uygulanışına, son 8 sözcükten 6'sı bilinmeyene kadar devam edilir. Test sona erdiğinde çocuğun ham puanı yani doğru

cevap sayısı hesaplanır ve Alıcı Dil Bulma Çizelgesi'nden alıcı dil yaşı belirlenir (Çat ve Şahin, 2009: 65).

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan öğrenciler hakkında bazı bilgilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından "Kişisel Bilgi Formu" hazırlanmıştır (Ek-2). Bu formda öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, babanın eğitim durumu, annenin eğitim durumu, anne-baba ayrılığı, anne- baba birlikte, anne ve baba çalışıyor-çalışmıyor, kardeş sayısı, ailede kaçınıcı çocuk, çocuğun özel gereksinim durumu, ne olduğuna yönelik sorular bulunmaktadır.

3.4. Verilerin toplanması

Araştırma değişkenlerine ilişkin veriler, Nisan 2016 –Mayıs 2016 tarihleri arasında toplanmıştır. Milli Eğitim Müdürlüğünün ilgili birimlerine başvurularak Milli Eğitimden gerekli iznin alınması sağlanmıştır. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığına başvurularak araştırmanın etik kurul izni alınmıştır. Veri toplama araçlarının uygulanacağı hedef kitle 3-6 yaş grubu olduğundan ailelerine bilgilendirilmiş onam formu hazırlanmıştır. Gerekli izinlerin alınmasının ardından örnekleme alınacak Okul Müdürlüklerine gidilmiş, okul idarecilerine yasal izin belgeleri gösterilerek uygulama için gerekli koşulların oluşması sağlanmıştır. Okul idarecileri, araştırmacıyı okulun öğretmenleri ile tanıştırmak üzere işbirliği içerisinde araştırmanın okullarda sağlıklı bir biçimde yürütülmesi için gerekli planlamanın yapılması için ortam oluşturmuşlardır.

2 merkez ilçeye dağıtılan 240 onam formundan 70 tanesi çalışmaya katılmayı kabul etmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul etmeyen kişilerin reddetme sebeplerinin 3-6 yaş grubu çocuklarının ailelerinin bu sonuçlarının farklı kitle iletişim araçlarından aktarılacağını düşünmeleri, bir kısım veli ise kendilerinin okula gelip bu ölçeği uygulayacağını, bunun için vakitlerinin olmadığını belirtmişlerdir. Ölçeklerin uygulanması için ailesinden izin alınan 70 öğrenciye ölçekler planlanan tarihlerde tekrar okullara gidilerek uygulanmıştır. Araştırmanın uygulama aşaması; Peabody Resim Kelime Testi ortalama 10-15 dk. süre içerisinde uygulanmıştır. Uygulama sırasında ölçeklere verilen yanıtların samimiyeti ve içtenliğinin araştırma sonuçları açısından çok önemli olduğu önemle hatırlatılmıştır.

Otizm tanılması çok zor olan bir engel grubudur. Bu nedenle okullarda ya öğretmen görüşüne göre değerlendirilirler ya da raporsuz olarak(tanılanmadan) eğitim alırlar. Çok az çocuk ise otizm konusunda tanınıp kaynaştırma eğitimine alınır. Bu çalışmaya katılan çocuklar sadece otizm raporu olan çocuklardan oluşmaktadır

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde; Frekans Analizi, Bağımsız Gruplarda t – Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler tezin amacı doğrultusunda işlenerek bilgiye dönüştürülmüştür. Elde edilen veriler bilgisayarda SPSS 20.0 for Windows (The Statistical Package for Social Sciences) programında çözümlenmiş ve tablolar halinde (Büyüköztürk, 2002:200) ile gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada bağımsız değişkenlere verilen yanıtların dağılımına ilişkin frekans analizi yapılmıştır. Ayrıca bağımsız değişkenler ile bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenecektir. Gruplar arasında fark olup olmadığını belirlemek için ikili değişkenlerde ‘t’, ikiden fazla değişkenleri belirlemek için ise ‘F’ testi uygulanmıştır.

Örneklem olarak belirlenen okullardaki veri toplama çalışmalarına Adana İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli uygulama izni alınmıştır. Ayrıca öğrenci ve aileleriyle görüşmeler yapılmış, kendilerine gerekli ön bilgiler verilmiştir. Araştırmanın uygulanmasında aileler ve çocukların ulaşımının kolay olması, idarecilerin araştırmaları desteklemesi ve otizmliler için ortam değiştiğinde farklı tepkiler verebileceği ve ya tedirgin olabilecekleri düşünülerek; otizmliler için haftada iki kez eğitim aldıkları, araştırmacının kendi öğrencileri olmasından dolayı çocukların daha rahat olabileceklerinden Adana İli, Seyhan İlçesi’nde hizmet veren Özel İlk Turuncu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda normal gelişim gösteren çocukların eğitim aldıkları Solaklı İlkokulunda gerekli şartlar oluşturulmuş ve uygulama gerçekleştirilmiştir.

3.5.1. Uygulama

Test, merkezin 3.katında bulunan otizmliler için hazırlanmış sınıfta öğrencilere uygulanmıştır. Bütün uygulamalar araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Normal gelişim gösteren çocukların uygulamaları okulu Psikoloji

Danışmanlık ve Rehberlik odasında araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Uygulama, öğrencilerin dikkatini dağıtacak herhangi bir materyal olmayan bu sınıflarda birebir olarak 100x60 ebatlarındaki masada gerçekleştirilmiştir. Testin uygulanma süresince, öğrencilerin ebeveynlerine aynalı kapıdan izleme olanağı sunulmuştur. Araştırma,2016 yılı mayıs ayının ilk iki haftasında gerçekleşmiştir. Her öğrenci için tek bir oturum düzenlenmiş ve her oturum yaklaşık 10-15 dakika sürmüştür. Testte, cevaplama süresinin bir etkisi olmadığından zaman hesaplaması yapılmamıştır. Uygulama sırasında otizmli öğrenciler ile normal gelişim gösteren öğrenciler arasında herhangi bir uygulama farklılığına gidilmemiştir. Normal gelişim gösteren çocuklar ile rehberlik odasında uygun ortam oluşturulmuş, her öğrenci için tek oturum düzenlenmiş ve her oturum 10-15 dk sürmüştür. Fakat testin uygulanışında istisnai durumlarda puanlama için bazı kriterler belirlenmiştir.

- Çocuklar test süresince, “Çok iyi yapıyorsun”, “aferrin ” , “bravo” gibi sözel ifadelerle cesaretlendirilmiştir.
- Doğru olmayan bir yanıt verdikten sonra “Doğru olanı buldum mu?” diye soran çocuklara “evet doğru .” şeklinde cevap verilmiştir.
- Söylenen kelimeler çocuğun anlaması için cümle içerisinde kullanılmamıştır.
- Çocuk, önceden verdiği cevabı değiştirdiyse, son gösterdiği resim cevap olarak kabul edilmiştir.

Araştırmaya katılan bütün çocuklarda test birinci resimli karttan başlamıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgilerin Dağılımı

Katılımcılara ait demografik değişkenlerin dağılımının belirlenmesi amacıyla yapılan Frekans Analizi sonuçları, aşağıda yer alan alt başlıklar doğrultusunda incelenecektir.

4.1.1. Katılımcıların Gelişim Durumlarına Göre Dağılımı

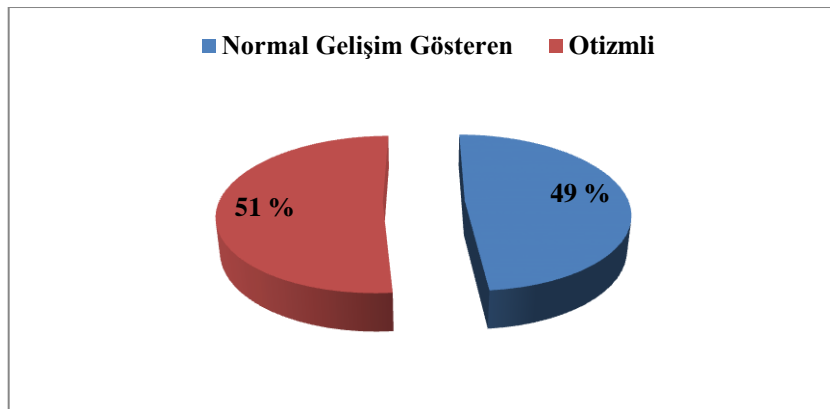
“Katılımcıların Gelişim Durumlarına Göre Dağılımı” ile ilgili Frekans Analizi Tablo 4.1.’de yer almaktadır.

Tablo 4.1. Katılımcıların Gelişim Durumlarına Göre Dağılımı

	n	%
Gelişim Durumu	Normal Gelişim Gösteren Çocuklar	34 48,6
	Otizimli Çocuklar	36 51,4
	TOPLAM	70 100,0

Tablo 4.1. doğrultusunda katılımcıların gelişim durumu dağılımı incelendiğinde, %48,6’sının (34 kişi) normal gelişim gösteren ve %51,4’ünün (36 kişi) ise otizmli çocuklardan oluştuğu görülmektedir.

Grafik 4.1.’de “Katılımcıların Gelişim Durumlarına Göre Dağılımı” yer almaktadır.

Grafik 4.1. Katılımcıların Gelişim Durumlarına Göre Dağılımı

4.1.2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

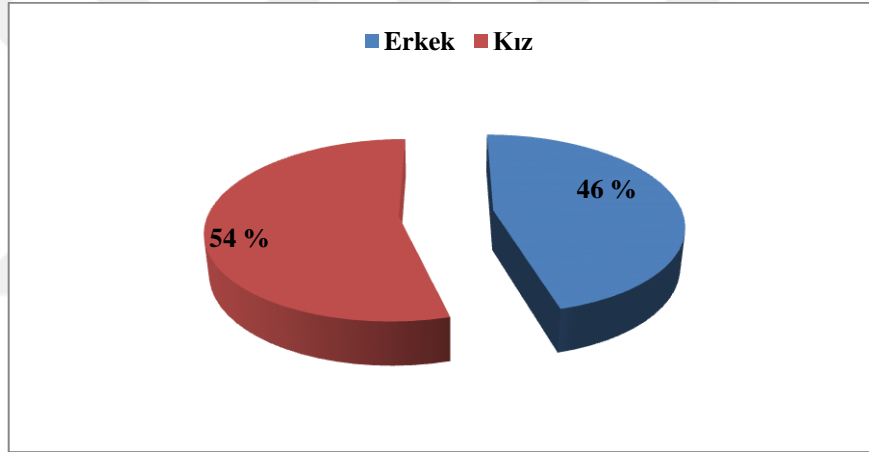
“Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı” ile ilgili Frekans Analizi Tablo 4.2.’de yer almaktadır.

Tablo 4.2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

	n	%	
Cinsiyet	Erkek	32	45,7
	Kız	38	54,3
	TOPLAM	70	100,0

Tablo 4.2. doğrultusunda katılımcıların cinsiyet dağılımı incelendiğinde,% 45,7’sinin erkek (32 kişi) ve % 54,3’ünün kız (38 kişi) olduğu görülmektedir.

Grafik 4.2.’de “Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı” yer almaktadır.

Grafik 4.2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

4.1.3. Katılımcıların Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

“Katılımcıların Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı” ile ilgili Frekans Analizi Tablo 4.3.’de yer almaktadır.

Tablo 4.3. Katılımcıların Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

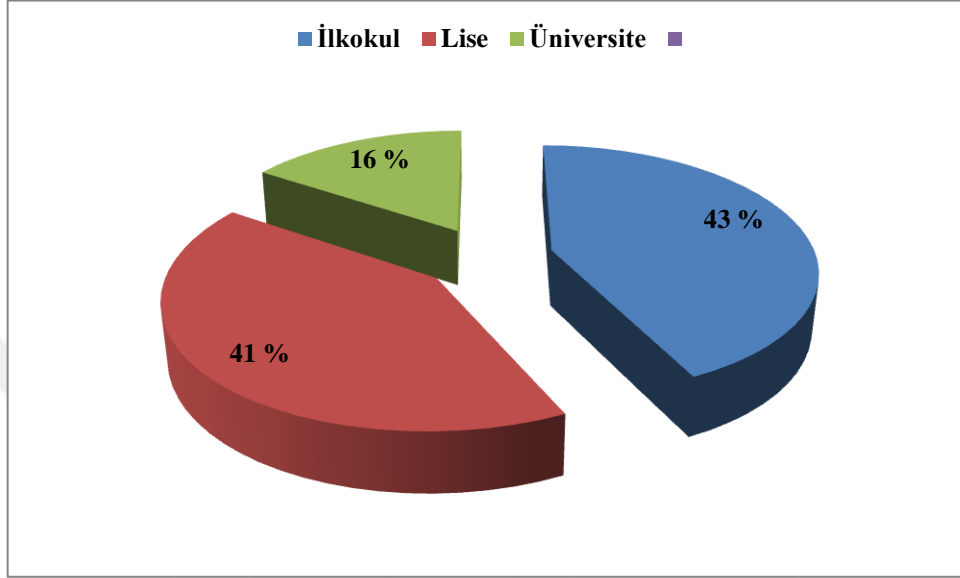
	n	%	
Anne Eğitim Durumu	İlkokul	30	42,9
	Lise	29	41,4
	Üniversite	11	15,7
	TOPLAM	70	100,0

Tablo 4.3. doğrultusunda katılımcıların anne eğitim durumu dağılımı incelendiğinde; ilkokul mezunu annelerin oranı % 42,9 (30 kişi), lise mezunu annelerin

oranı % 41,4 (29 kişi) ve üniversite mezunu annelerin oranı % 15,4 (11 kişi) olarak belirlenmiştir.

Grafik 4.3.'de "Katılımcıların Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı" yer almaktadır.

Grafik 4.3. Katılımcıların Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

4.1.4. Katılımcıların Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

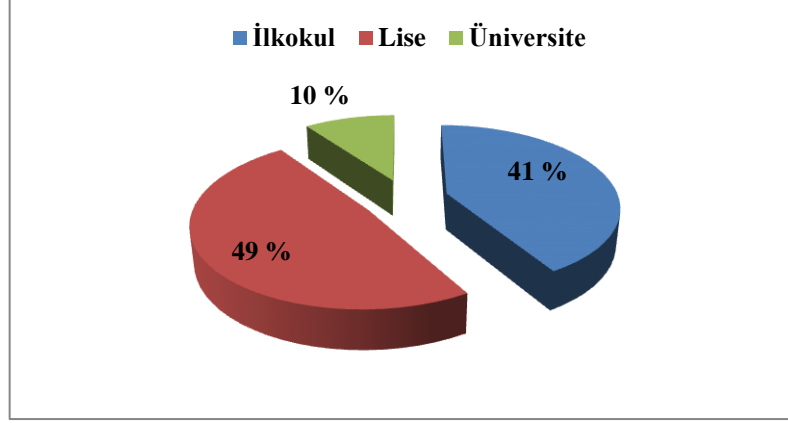
"Katılımcıların Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı" ile ilgili Frekans Analizi Tablo 4.4.'de yer almaktadır.

Tablo 4.4. Katılımcıların Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

		n	%
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	29	41,4
	Lise	34	48,6
	Üniversite	7	10,0
	TOPLAM	70	100,0

Tablo 4.4. doğrultusunda katılımcıların baba eğitim durumu dağılımı incelendiğinde; ilkokul mezunu babaların oranı % 41,4 (29 kişi), lise mezunu babaların oranı % 48,6 (34 kişi) ve üniversite mezunu babaların oranı %10 (7 kişi) olarak belirlenmiştir.

Grafik 4.4.'de "Katılımcıların Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı" yer almaktadır.

Grafik 4.4. Katılımcıların Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

4.1.5. Katılımcıların Anne Yaş Grubu Dağılımı

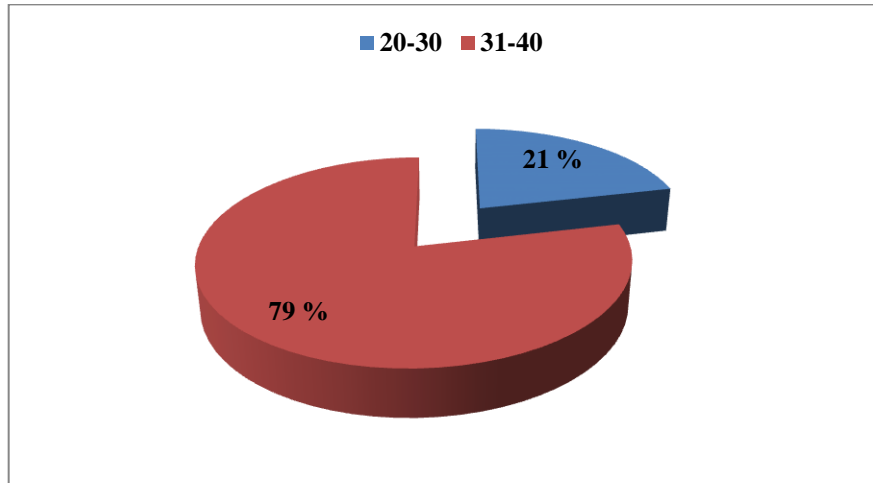
“Katılımcıların Anne Yaş Grubu Dağılımı” ile ilgili Frekans Analizi Tablo 4.5.’de yer almaktadır.

Tablo 4.5. Katılımcıların Anne Yaş Grubu Dağılımı

	n	%
Anne Yaş Grubu	20 – 30	15 21,4
	31 – 40	55 78,6
	TOPLAM	70 100,0

Tablo 4.5. doğrultusunda katılımcıların anne yaş grubu dağılımı incelendiğinde,20 – 30 yaş grubunda yer alan annelerin oranı % 21,4 (15 kişi) ve 31 – 40 yaş grubunda yer alan annelerin oranı % 78,6 (55 kişi) olarak belirlenmiştir.

Grafik 4.5.’de “Katılımcıların Anne Yaş Grubu Dağılımı” yer almaktadır.

Grafik 4.5. Katılımcıların Anne Yaş Grubu Dağılımı

4.1.6. Katılımcıların Baba Yaş Grubu Dağılımı

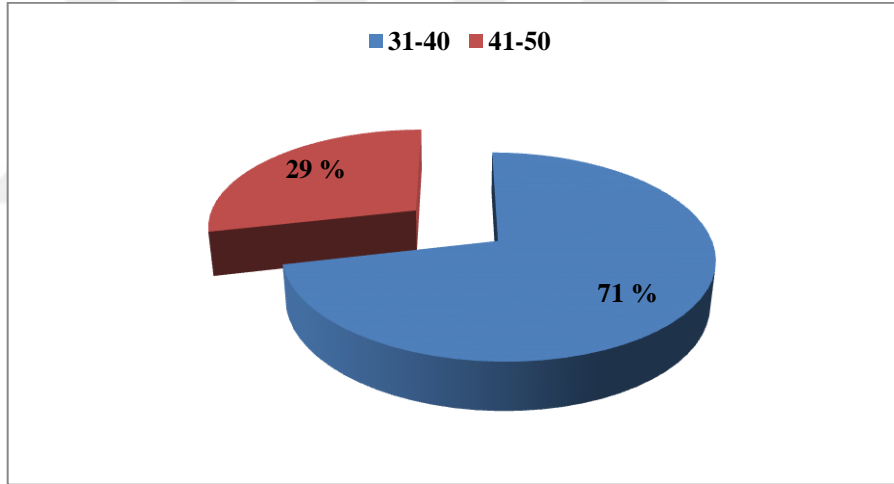
“Katılımcıların Baba Yaş Grubu Dağılımı” ile ilgili Frekans Analizi Tablo 4.6.’da yer almaktadır.

Tablo 4.6. Katılımcıların Baba Yaş Grubu Dağılımı

		n	%
Baba Yaş Grubu	31 – 40	50	71,4
	41 – 50	20	28,6
	TOPLAM	70	100,0

Tablo 4.6. doğrultusunda katılımcıların baba yaş grubu dağılımı incelendiğinde, 31 – 40 yaş grubunda yer alan babaların oranı % 71,4 (50 kişi) ve 41 – 50 yaş grubunda yer alan babaların oranı %28,6 (20 kişi) olarak belirlenmiştir.

Grafik 4.6.’da “Katılımcıların Baba Yaş Grubu Dağılımı” yer almaktadır.

Grafik 4.6. Katılımcıların Baba Yaş Grubu Dağılımı

4.1.7. Katılımcıların Takvim Yaş Grubu Dağılımı

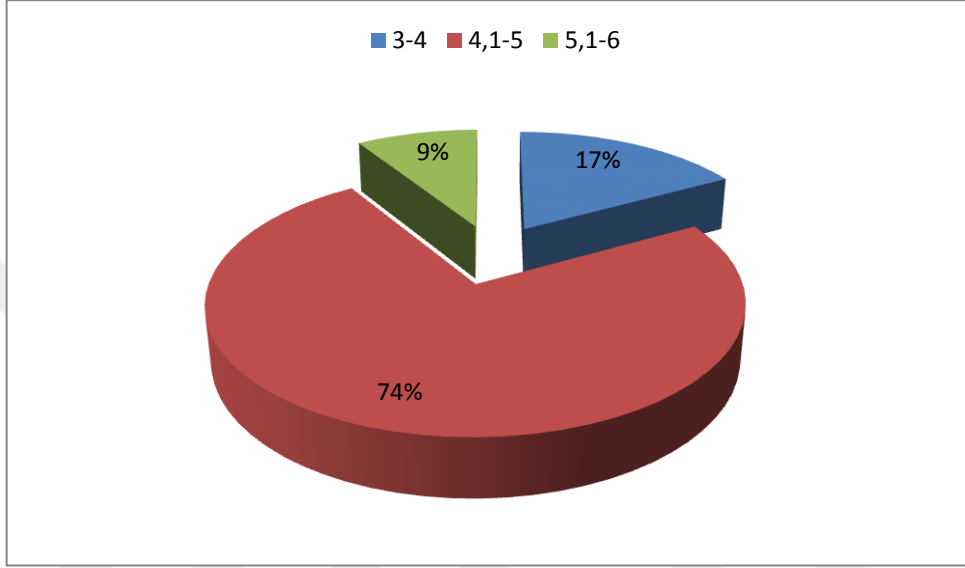
“Katılımcıların Takvim Yaş Grubu Dağılımı” ile ilgili Frekans Analizi Tablo 4.7.’de yer almaktadır.

Tablo 4.7. Katılımcıların Takvim Yaş Grubu Dağılımı

		n	%
Takvim Yaş Grubu	3-4	12	17,1
	4,1 – 5	52	74,3
	5,1 – 6	6	8,6
	TOPLAM	70	100,0

Tablo 4.7. doğrultusunda katılımcıların takvim yaş grubu dağılımı incelendiğinde;3-4 yaş arasında olanların oranı % 17,1 (12 kişi), 4,1 – 5 yaş arasında olanların oranı % 74,3 (52 kişi) ve 5,1 – 6 yaşında olanların oranı %8,6 (6 kişi) olarak belirlenmiştir.

Grafik 4.7.’de “Katılımcıların Takvim Yaş Grubu Dağılımı” yer almaktadır.

Grafik 4.7. Katılımcıların Takvim Yaş Grubu Dağılımı

4.1.8. Katılımcıların Alıcı Dil Yaş Grubu Dağılımı

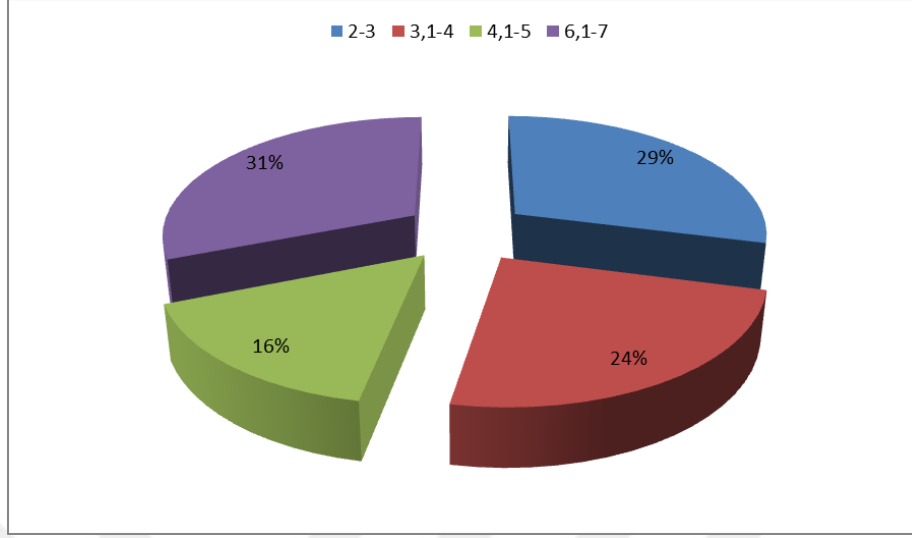
“Katılımcıların Alıcı Dil Yaş Grubu Dağılımı” ile ilgili Frekans Analizi Tablo 4.8.’de yer almaktadır.

Tablo 4.8. Katılımcıların Alıcı Dil Yaş Grubu Dağılımı

		n	%
Alıcı Dil Yaş Grubu	2-3	20	28,6
	3,1 – 4	17	24,3
	4,1 – 5	11	15,7
	6,1– 7	22	31,4
	TOPLAM	70	100,0

Tablo 4.8. doğrultusunda katılımcıların alıcı dil yaş grubu dağılımı incelendiğinde; alıcı dil yaşı 2– 3 yaş arasında olanların oranı % 28,6 (20 kişi), 3,1 – 4 yaş arasında olanların oranı % 24,3 (17 kişi), 4,1 – 5 yaş arasında olanların oranı % 15,7 (11 kişi) ve 6,1 – 7 yaş arasında olanların oranı %31,4 (22 kişi) olarak belirlenmiştir.

Grafik 4.8.'de “Katılımcıların Alıcı Dil Yaş Grubu Dağılımı” yer almaktadır.

Grafik 4.8. Katılımcıların Alıcı Dil Yaş Grubu Dağılımı

4.1.9. Katılımcıların Kardeş Sayısı Dağılımı

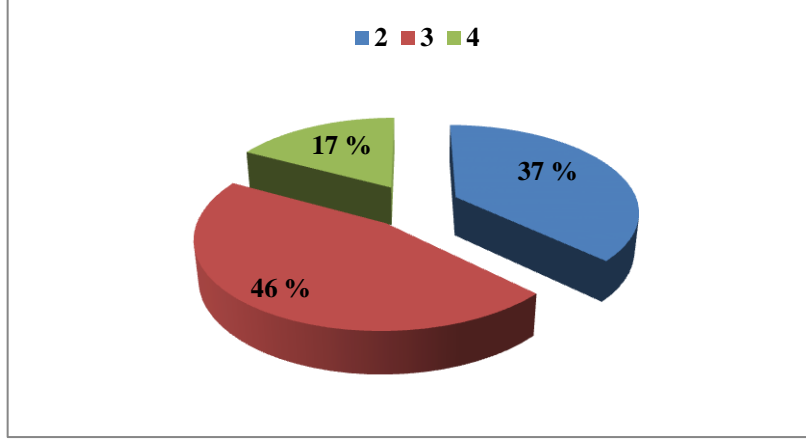
“Katılımcıların Kardeş Sayısı Dağılımı” ile ilgili Frekans Analizi Tablo 4.9.’da yer almaktadır.

Tablo 4.9. Katılımcıların Kardeş Sayısı Dağılımı

	n	%
Kardeş Sayısı	2	37,1
	3	45,7
	4	17,1
	TOPLAM	70

Tablo 4.9. doğrultusunda katılımcıların kardeş sayısı dağılımı incelendiğinde; 2 kardeşi olanların oranı % 37,1 (26 kişi), 3 kardeşi olanların oranı %45,7 (32 kişi) ve 4 kardeşi olanların sayısı ise %17,1 (12 kişi) olarak belirlenmiştir.

Grafik 4.9.’da “Katılımcıların Kardeş Sayısı Dağılımı” yer almaktadır.

Grafik 4.9. Katılımcıların Kardeş Sayısı Dağılımı

4.1.10. Katılımcıların Doğum Sırası Dağılımı

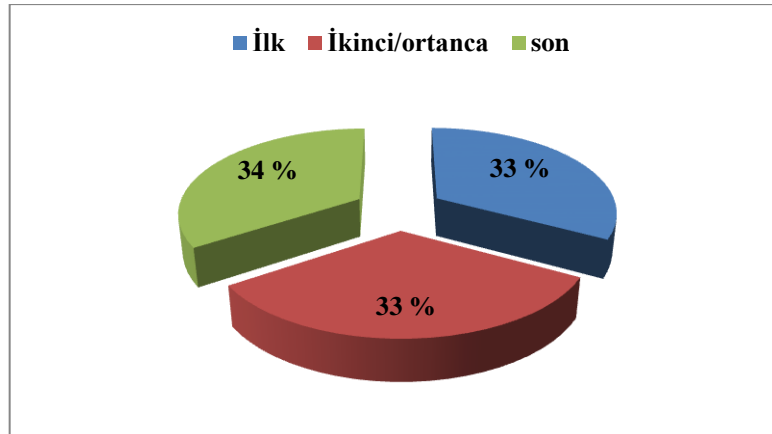
“Katılımcıların Doğum Sırası Dağılımı” ile ilgili Frekans Analizi Tablo 4.10.’da yer almaktadır.

Tablo 4.10. Katılımcıların Doğum Sırası Dağılımı

		n	%
Doğum Sırası	İlk	23	32,9
	İkinci/Ortanca	23	32,9
	Son	24	34,3
	TOPLAM	70	100,0

Tablo 4.10. doğrultusunda katılımcıların doğum sırası dağılımı incelendiğinde; ilk sırada doğanların oranı % 32,9 (23 kişi), ikinci/ortanca doğanların oranı % 32,9 (23 kişi) ve son sırada doğanların oranı %34,3 (24 kişi) olarak belirlenmiştir.

Grafik 4.10.’da “Katılımcıların Doğum Sırası Dağılımı” yer almaktadır.

Grafik 4.10. Katılımcıların Doğum Sırası Dağılımı

4.1.11. Katılımcıların Oturulan Yer Dağılımı

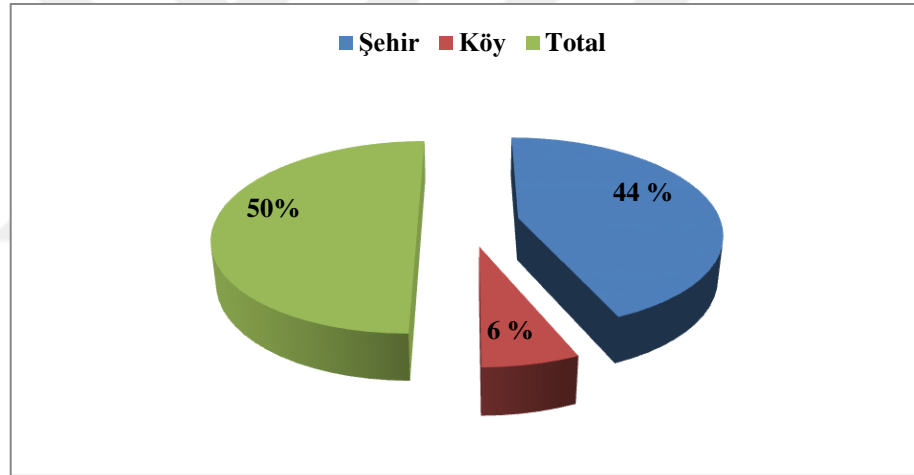
“Katılımcıların Oturulan Yer Dağılımı” ile ilgili Frekans Analizi Tablo 4.11.’de yer almaktadır.

Tablo 4.11. Katılımcıların Oturulan Yer Dağılımı

	n	%	
Oturulan Yer	Şehir	61	87,1
	Köy	9	12,9
	TOPLAM	70	100,0

Tablo 4.11. doğrultusunda katılımcıların doğum sırası dağılımı incelendiğinde, şehirde oturanların oranı % 87,1 (61 kişi) ve köyde oturanların oranı % 12,9 (9 kişi) olarak belirlenmiştir.

Grafik 4.11.’de “Katılımcıların Oturulan Yer Dağılımı” yer almaktadır.

Grafik 4.11. Katılımcıların Oturulan Yer Dağılımı

4.2. Otizmli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Değişkenlere Göre Puan Karşılaştırmaları

4.2.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Otizmli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları

Normal gelişim gösteren bireylerde cinsiyet değişkenine göre puan ortalamalarının ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının belirlenebilmesine yönelik yapılan Bağımsız Gruplarda t- Testi sonuçları Tablo 4.12.’de verilmiştir.

Tablo 4.12. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Cinsiyete Göre Değişimi

Cinsiyet		N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Puan	Erkek	16	73.50	11.55	-1.579	0.124
	Kız	18	78.94	8.48		

Bağımsız Gruplarda t– Testi sonuçlarına göre, normal gelişim gösteren bireylerde kız ve erkek çocukların puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile normal gelişim gösteren kız ve erkek çocukların puan ortalamaları aynı seviyededir.

Otizimli bireylerde cinsiyete göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Bağımsız Gruplarda t – Testi sonuçları Tablo 4.13.’te verilmiştir.

Tablo 4.13. Otizimli Bireylerde Puanların Cinsiyete Göre Değişimi

Cinsiyet		N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Puan	Erkek	16	19.69	5.33	-4.097	0.000*
	Kız	20	28.45	7.10		

* p<0,05

Bağımsız Gruplarda t – Testi sonuçlarına göre; otizimli bireylerde kız ve erkek çocukların puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olup (p<0,05), kızların ortalamaları erkeklerin ortalamasından anlamlı derecede daha büyüktür.

4.2.2. Anne Yaşı Değişkenine Göre Otizimli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları

Normal gelişim gösteren bireylerde anne yaşına göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Bağımsız Gruplarda t – Testi sonuçları Tablo 4.14.’de verilmiştir.

Tablo 4.14. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Anne Yaş Gruplarına Göre Değişimi

Anne Yaş Grubu		N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Puan	20 – 30	11	77,09	12,04	0,386	0,702
	31 – 40	23	75,65	9,20		

Bağımsız Gruplarda t – Testi sonuçlarına göre, normal gelişim gösteren bireylerde anne yaş grupları puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile tüm anne yaş gruplarındaki bireylerin çocuklarının puanları eşit seviyededir denilebilir.

Otizmlili bireylerde anne yaşına göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Bağımsız Gruplarda t – Testi sonuçları Tablo 4.15.'te verilmiştir.

Tablo 4.15. Otizmlili Bireylerde Puanların Anne Yaş Gruplarına Göre Değişimi

Anne Yaş Grubu	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P	
Puan	20 – 30	4	21,25	5,06	-0,911	0,369
	31 – 40	32	24,97	7,91		

Bağımsız Gruplarda t – Testi sonuçlarına göre, otizmlili bireylerde anne yaş grupları puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile tüm anne yaş gruplarındaki bireylerin çocuklarının puanları eşit seviyededir denilebilir.

4.2.3. Baba Yaşı Değişkenine Göre Otizmlili ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları

Normal gelişim gösteren bireylerde baba yaşına göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Bağımsız Gruplarda t – Testi sonuçları Tablo 4.16.'da verilmiştir.

Tablo 4.16. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Baba Yaş Gruplarına Göre Değişimi

Baba Yaş Grubu	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P	
Puan	31 – 40	25	75,08	11,29	-1,005	0,323
	41 – 50	9	79,00	4,56		

Bağımsız Gruplarda t – Testi sonuçlarına göre, normal gelişim gösteren bireylerde baba yaş grupları puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile tüm baba yaş gruplarındaki bireylerin çocuklarının puanları eşit seviyededir denilebilir.

Otizimli bireylerde baba yaşına göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Bağımsız Gruplarda t – Testi sonuçları Tablo 4.17.’de verilmiştir.

Tablo 4.17. Otizimli Bireylerde Puanların Baba Yaş Gruplarına Göre Değişimi

Baba Yaş Grubu	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Puan	31 – 40	25	23,88	8,33	-0,791 0,434
	41 – 50	11	26,09	6,01	

Bağımsız Gruplarda t – Testi sonuçlarına göre, otizimli bireylerde baba yaş grupları puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile tüm baba yaş gruplarındaki bireylerin çocuklarının puanları eşit seviyededir denilebilir.

4.2.4. Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Otizimli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları

Normal gelişim gösteren bireylerde anne eğitim durumuna göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları Tablo 4.18.’de verilmiştir.

Tablo 4.18. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Anne Eğitim Düzeyine Göre Değişimi

Anne Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma	F	P
İlkokul	15	78,27	8,91	3,965	0,029*
Lise	11	69,82	10,93		
Üniversite	8	80,75	7,01		
TOPLAM	34	76,12	10,04		

* $p < 0,05$

Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre, normal gelişim gösteren çocuklarda anne eğitim durumuna göre puanlar anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığının tespiti için yapılan TUKEY Testi sonuçlarına göre; annesi lise mezunu olan çocuklarla annesi üniversite mezunu çocukların puanları arasındaki fark anlamlı düzeyde olup, annesi lise mezunu çocukların puanı annesi üniversite ve annesi ilkokul mezunu çocukların puanından anlamlı derecede küçüktür.

Otizimli bireylerde anne eğitim durumuna göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları Tablo 4.19.'da verilmiştir.

Tablo 4.19. Otizimli Bireylerde Puanların Anne Eğitim Göre Değişimi

Anne Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma	F	P
İlkokul	15	19,40	6,97	9,667	0,000*
Lise	18	27,44	6,05		
Üniversite	3	33,00	0,00		
TOPLAM	36	24,56	7,68		

*p<0,05

Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre, otizimli çocuklarda anne eğitim durumuna göre puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir (p<0,05). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığının tespiti için yapılan TUKEY Testi sonuçlarına göre; bütün anne eğitim durumları puanları arasında anlamlı düzeyde fark olup, annesi üniversite mezunu olan bireylerin puanları annesi lise mezunu olan bireylerin puanından, bunlarda annesi ilkokul mezunu olanların puanından anlamlı derecede büyüktür.

4.2.5. Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Otizimli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları

Normal gelişim gösteren bireylerde baba eğitim durumuna göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları Tablo 4.20.'de verilmiştir.

Tablo 4.20. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Baba Eğitim Göre Değişimi

Baba Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma	F	P
İlkokul	15	78,27	8,91	1,144	0,331
Lise	16	75,44	10,29		
Üniversite	3	69,00	14,11		
TOPLAM	34	76,12	10,04		

Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre, normal gelişim gösteren bireylerde baba eğitim durumuna göre puanlar anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir (p>0,05).

Otizimli bireylerde baba eğitim durumuna göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları Tablo 4.21.'de verilmiştir.

Tablo 4.21. Otizimli Bireylerde Puanların Baba Eğitim Göre Değişimi

Baba Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma	F	P
İlkokul	14	20,50	9,68	3,841	0,032
Lise	18	27,50	5,12		
Üniversite	4	25,50	1,91		
TOPLAM	36	24,56	7,68		

Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre, otizimli çocuklarda baba eğitim durumuna göre puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığının tespiti için yapılan TUKEY Testi sonuçlarına göre; babası lise ve üniversite mezunu olan kişilerin ortalaması, babası ilkokul mezunu olan bireylerin ortalamasından anlamlı derecede büyüktür.

4.2.6. Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Otizimli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları

Normal gelişim gösteren bireylerde kardeş sayısına göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları Tablo 4.22.'de verilmiştir.

Tablo 4.22. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Kardeş Sayısına Göre Puan Değişimi

Kardeş Sayısı	N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
2	12	79,42	4,52	1,109	0,343
3	15	75,87	12,90		
4	7	72,29	10,70		
TOPLAM	34	76,38	10,26		

Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre, normal gelişim gösteren çocuklarda kardeş sayısına göre puanlar anlamlı seviyede farklılık göstermemektedir ($p > 0,05$). Diğer bir ifade ile farklı kardeş sayılarına sahip bireylerin puanları eşit seviyededir.

Otizimli bireylerde kardeş sayısına göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları Tablo 4.23.'de verilmiştir.

Tablo 4.23. Otizimli Bireylerde Kardeş Sayısına Göre Puan Değişimi

Kardeş Sayısı	N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
2	14	19,00	5,35	8,602	0,001*
3	17	28,18	7,64		
4	5	27,80	3,56		
TOPLAM	36	24,56	7,68		

*p<0,05

Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre, otizimli bireylerde kardeş sayısı gruplarına göre puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir (p<0,05). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığının tespiti için yapılan TUKEY Testi sonuçlarına göre, 2 kardeşe sahip bireylerin ortalaması diğer gruplardan anlamlı derecede farklı ve düşüktür.

4.2.7. Doğum Sırası Değişkenine Göre Otizimli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları

Normal gelişim gösteren bireylerde doğum sırasına göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları Tablo 4.24.'de verilmiştir.

Tablo 4.24. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Doğum Sırasına Göre Değişimi

Doğum Sırası	N	Ortalama	Std. Sapma	F	P
İlk	14	72,00	10,57	3.181	0.055
İkinci/ Ortanca	8	82,63	7,65		
Son	12	77,33	9,63		
TOPLAM	34	76,38	10,26		

Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre, normal gelişim gösteren çocukların doğum sırasına göre puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir (p>0,05).Farklı sıralarda doğan bireylerin puan ortalamaları eşit seviyededir denilebilir.

Otizimli çocuklarda doğum sırasına göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları Tablo 4.25.'de verilmiştir.

Tablo 4.25. Otizimli Bireylerde Puanların Doğum Sırasına Göre Değişimi

Doğum Sırası	N	Ortalama	Std. Sapma	F	P
İlk	9	15,67	3,08	14,259	0,000*
İkinci/ Orta	15	27,00	6,45		
Son	12	28,17	6,39		
TOPLAM	36	24,56	7,68		

*p<0,05

Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre, otizimli bireylerde farklı sıralarda doğan bireylerin puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Farklılığın tespiti için yapılan TUKEY Testi sonuçlarına göre, ilk sırada doğan bireylerin puan ortalaması diğer gruplardan anlamlı derecede farklı olup küçüktür (p<0,05). Diğer gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık vardır.

4.2.8. Oturulan Yer Değişkenine Göre Otizimli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları

Normal gelişim gösteren bireylerde oturulan yere göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan incelemeye göre, köyde normal gelişim gösteren birey olmadığı için karşılaştırma yapılamamıştır.

Tablo 4.26. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Yaşanılan Yere Göre Değişimi

Oturulan Yer	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Puan	Şehir	34	76,38	-	-
	Köy	0 ^b			

Otizimli bireylerde oturulan yere göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Bağımsız Gruplarda t – Testi sonuçları Tablo 4.27.'de verilmiştir.

Tablo 4.27. Otizimli Bireylerde Puanların Yaşanılan Yere Göre Değişimi

Oturulan Yer	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Puan	Şehir	27	27,52	5,373	0,000*
	Köy	9	15,67		

*p<0,05

Bağımsız Gruplarda t – Testi sonuçlarına göre; otizmlili bireylerde şehir ve köyde yaşanan bireylerin ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmakta olup ($p<0,05$), şehirde yaşayan bireylerin puan ortalaması köyde yaşayan bireylerin ortalamasından anlamlı derecede daha büyüktür.

4.2.9. Takvim Yaşı Değişkenine Göre Otizmlili ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları

Normal gelişim gösteren bireylerde takvim yaşı gruplarına göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Bağımsız Gruplarda t – Testi analizi sonuçları Tablo 4.28. de verilmiştir.

Tablo 4.28. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Takvim Yaşına Göre Değişimi

Takvim Yaşı Grubu	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Puan					
3-4	11	69,82	10,93	-2,776	0,009
5,1 – 6	23	79,13	8,22		

Analiz sonuçlarına göre; normal gelişim gösteren bireylerde 3-4 yaş grubu çocuklar ile 5,1 – 6 yaş grubu kişilerin puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olup, 5,1 – 6 yaş grubu kişilerin ortalaması anlamlı derecede daha yüksektir.

Otizmlili bireylerde takvim yaşı gruplarına göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları Tablo 4.29.'da verilmiştir.

Tablo 4.29. Otizmlili Bireylerde Puanların Takvim Yaşına Göre Değişimi

Takvim Yaşı Grubu	N	Ortalama	Std. Sapma	F	P
3-4	1	12,00	-	3,814	0,032*
4,1 – 5	6	19,33	4,46		
5,1 – 6	29	26,07	7,51		
TOPLAM	36	24,56	7,68		

* $p<0,05$

Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre, otizmlili bireylerde yaş gruplarına göre puanlar anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p<0,05$). 5,1 – 6 yaş grubu kişilerin ortalaması, 4,1 – 5 yaş kişilerin ortalamasından anlamlı derecede daha fazladır. 3-4 yaş grubunda 1 kişi olduğu için değerlendirilememiştir.

4.2.10. Alıcı Dil Yaşı Değişkenine Göre Otizmliler ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Puan Karşılaştırmaları

Normal gelişim gösteren bireylerde alıcı dil yaşı gruplarına göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları Tablo 4.30.'da verilmiştir.

Tablo 4.30. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Puanların Alıcı Dil Yaşına Göre Değişimi

Alıcı Dil Yaşı	N	Ortalama	Std. Sapma	F	P
4,1 – 5	1	55,00		14,320	0,000*
5,1 – 6	11	68,45	8,20		
6,1 – 7	22	80,91	7,09		
TOPLAM	34	76,12	10,04		

*p<0,05

Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre, normal gelişim gösteren bireylerde alıcı dil yaşı gruplarına göre puanlar anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. 6,1 – 7 alıcı dil yaş grubu kişilerin puan ortalaması, 5,1 – 6 alıcı dil yaş grubu kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir. 4,1 – 5 yaş grubunda 1 kişi olduğundan dolayı diğer gruplarla karşılaştırılamamıştır.

Otizmlilerde alıcı dil yaşı gruplarına göre puan ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Bağımsız Gruplarda t – Testi sonuçları Tablo 4.31. de verilmiştir.

Tablo 4.31. Otizmlilerde Puanların Alıcı Dil Yaşına Göre Değişimi

Alıcı Dil Yaşı	N	Ortalama	Std. Sapma	t	p
2-3	20	21,95	6,73	-2,430	0,021
3,1 – 4	16	27,81	7,74		

Bağımsız Gruplarda t – Testi sonuçlarına göre; otizmlilerde 2-3 alıcı dil yaşı grubu ile 3,1 – 4 alıcı dil yaş grubu kişilerin ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmakta olup, 3,1 – 4 alıcı dil yaş grubu kişilerin ortalaması anlamlı derecede daha büyüktür.

4.3. Otizmli ve Normal Gelişim Gösteren Bireylerin Puan Karşılaştırması

Normal gelişim gösteren bireylerin ve otizmli bireylerin puan ortalamaları ve bu ortalamaların arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan Bağımsız Gruplarda t – Testi sonuçları Tablo 4.32.'de verilmiştir.

Tablo 4.32. Otizmli ve Normal Gelişim Gösteren Bireylerin Puan Karşılaştırması

		N	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Puan	Normal Gelişim Gösteren	34	76,38	10,26	24,013	0,000*
	Otizmli	36	24,56	7,68		

* $p < 0,05$

Bağımsız Gruplarda t – Testi sonuçlarına göre, normal gelişim gösteren bireyler ile otizmli bireylerin ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Normal gelişim gösteren bireylerin ortalamaları, otizmli bireylerin ortalamasından anlamlı derecede büyüktür.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu çalışmada, 36 Otizmlili ve 34 normal gelişim gösteren çocuk örnekleminde gerçekleştirilen araştırma kapsamında, otizmlili ve normal gelişim gösteren çocukların Peabody Resim–Kelime Testi’nden aldıkları puanların karşılaştırılması doğrultusunda sözcük dağarcığı düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, normal gelişim gösteren bireylerde kız ve erkek çocukların puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile normal gelişim gösteren kız ve erkek çocukların puan ortalamaları aynı seviyededir. Normal gelişim gösteren bireylerde anne yaş grupları puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile tüm anne yaş gruplarındaki bireylerin çocuklarının puanları eşit seviyededir denilebilir.

Normal gelişim gösteren bireylerde baba yaş grupları puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile tüm baba yaş gruplarındaki bireylerin çocuklarının puanları eşit seviyededir denilebilir. Normal gelişim gösteren çocuklarda anne eğitim durumuna göre puanlar anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığının tespiti için yapılan test sonuçlarına göre; annesi lise mezunu olan çocuklarla annesi üniversite mezunu çocukların puanları arasındaki fark anlamlı düzeyde olup, annesi lise mezunu çocukların puanı annesi üniversite ve annesi ilkököl mezunu çocukların puanından anlamlı derecede küçüktür.

Normal gelişim gösteren bireylerde baba eğitim durumuna göre puanlar anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Normal gelişim gösteren bireylerde kardeş sayısına göre puanlar anlamlı seviyede farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifade ile farklı kardeş sayılarına sahip bireylerin puanları eşit seviyededir. Normal gelişim gösteren bireylerde doğum sırasına göre puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Farklı sıralarda doğan bireylerin puan ortalamaları eşit seviyededir denilebilir.

Normal gelişim gösteren bireylerde 3-4 yaş grubu çocuklar ile 5,1–6 yaş grubu kişilerin puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olup, 5,1–6 yaş grubu kişilerin ortalaması anlamlı derecede daha yüksektir. Normal gelişim gösteren bireylerde alıcı dil yaşı gruplarına göre puanlar anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. 6,1–7 alıcı dil yaş grubu kişilerin puan ortalaması, 5,1–6 alıcı dil yaşı

grubu kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir. 4,1-5 yaş grubunda 1 kişi olduğundan dolayı diğer gruplarla karşılaştırılamamıştır.

Aydoğan ve Koçak, (2003: 1-5) araştırmalarında, okul öncesi çocukların dil gelişimine etki eden faktörleri incelemişlerdir. Araştırma sonucunda cinsiyetin, çocukların devam ettikleri okul öncesi eğitim kurumunun resmi oluşunun ve devam süresinin uzunluğunun, anne-baba öğrenim düzeyinin ve çocukların sahip oldukları kardeş sayısının çocukların dil gelişimi üzerinde etkili olduğu saptanmıştır.

Güler (2004: 150); orta sosyo – ekonomik düzeydeki ailelerin anaokuluna devam eden 48-72 aylar arasındaki çocuklarının Türkçe'deki dilbilgisi yapılarını ve sözcükleri anlamada geçirdikleri aşamaların, cinsiyet, yaş, anne ve baba eğitim düzeyi, çocuğun doğum sırası ve kardeş sayısı değişkenlerine göre nasıl bir gelişim gösterdiği belirlemiştir. Araştırma sonucunda, çocukların dil bilgisi yapılarını ve sözcükleri anlama düzeylerinin yaşla birlikte gelişim gösterdiği görülmüştür.

Erdoğan vd., (2005: 231-246); alt sosyo-ekonomik bölgelerde anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubundaki çocukların dil gelişim düzeylerine cinsiyet, ana sınıfına devam süresi, anne eğitim düzeyi, anne mesleği, kardeş sayısı ve doğum sırasının etkisini araştırmıştır. Araştırma bulguları ana sınıfına devam eden 5-6 yaş grubundaki çocukların cinsiyetin, anne eğitiminin, anne mesleğinin, kardeş sayısının ve doğum sırasının etkili olmadığını ortaya koymaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre; otizmlili bireylerde kız ve erkek çocukların puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olup, kızların ortalamaları erkeklerin ortalamasından anlamlı derecede daha büyüktür. Otizmlili bireylerde anne yaş grupları puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile tüm anne yaş gruplarındaki bireylerin çocuklarının puanları eşit seviyededir denilebilir.

Otizmlili bireylerde baba yaş grupları puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile tüm baba yaş gruplarındaki bireylerin çocuklarının puanları eşit seviyededir denilebilir. Otizmlili çocuklarda anne eğitim durumuna göre puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığının tespiti için yapılan test sonuçlarına göre; bütün anne eğitim durumları puanları arasında anlamlı düzeyde fark olup, annesi üniversite mezunu olan bireylerin puanları annesi lise mezunu olan bireylerin puanından, bunlarda annesi ilkokul mezunu olanların puanından anlamlı derecede büyüktür.

Otizimli bireylerde baba eğitim durumuna göre puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığının tespiti için yapılan test sonuçlarına göre; babası lise ve üniversite mezunu olan kişilerin ortalaması, babası ilkokul mezunu olan bireylerin ortalamasından anlamlı derecede büyüktür. Otizimli bireylerde kardeş sayısı gruplarına göre puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığının tespiti için yapılan test sonuçlarına göre, 2 kardeşe sahip bireylerin ortalaması diğer gruplardan anlamlı derecede farklı ve düşüktür.

Otizimli bireylerde farklı sıralarda doğan bireylerin puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır. Farklılığın tespiti için yapılan test sonuçlarına göre, ilk sırada doğan bireylerin puan ortalaması diğer gruplardan anlamlı derecede farklı olup küçüktür. Diğer gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık vardır.

Otizimli bireylerde şehir ve köyde yaşayan bireylerin ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmakta olup, şehirde yaşayan bireylerin puan ortalaması köyde yaşayan bireylerin ortalamasından anlamlı derecede daha büyüktür. Otizimli bireylerde yaş gruplarına göre puanlar anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. 5,1-6 yaş grubu kişilerin ortalaması, 4,1-5 yaş kişilerin ortalamasından anlamlı derecede daha büyüktür. 3-4 yaş grubunda 1 kişi olduğu için değerlendirilememiştir. Otizimli bireylerde 2-3 alıcı dil yaşı grubu ile 3,1-4 alıcı dil yaşı grubu kişilerin ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmakta olup, 3,1-4 alıcı dil yaşı grubu kişilerin ortalaması anlamlı derecede daha büyüktür.

Konu ile ilgili araştırması doğrultusunda Boucher (2003: 253); 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizimli çocuklar ile aynı yaş grubunda yer alan zihinsel engelli çocukların sözcük üretimi becerilerini karşılaştırmıştır. Araştırması sonucunda Boucher (2003: 253); ipucu verilmesi durumunda sözcük üretiminin hem otizimli hem de zihinsel engelli çocuklarda aynı düzeyde gerçekleştiğini, ancak ipucu verilmemesi durumunda otizimli çocukların sözcük üretimi düzeylerinin zihinsel engelli çocuklardan daha yüksek düzeyde gerçekleştiğini belirlemiştir. Sözcüklerin kullanılması bağlamında da Boucher (2003: 253); işlevsel dil becerilerine sahip otizimli çocukların, sözcükleri ve deyimleri yanlış kullanmak doğrultusunda da olsa farklı sözcükler, yeni sözcükler ve deyimler üretebildiklerini bulgulamıştır.

Kaysılı ve Keçeli (2006: 73-78) araştırmasında, 3-6 yaş grubunda yer alan ve sözel iletişim kurabilen ya da konuşabilen otizmlı çocukların ilişkisel kavramları anlamada güçlük yaşadıklarını belirlemiştir. Kaysılı-Keçeli (2006: 73-78); otizmlı çocukların büyük-küçük ya da altında-üstünde gibi ilişkisel kavramları anlamalarındaki güçlüğü ise, bu kavramların kullanımının bulunulan çevreye göre değişmesinden kaynaklandığını belirtmiştir. Zira çevreye göre değerlendirme esnekliği otizmlı çocukların sahip olmadıkları özellikler arasında ifade edilmektedir.

Araştırma sonucunda bu belirlemeler doğrultusunda, normal gelişim gösteren bireyler ile otizmlı bireylerin ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunduğu belirlenmiştir. Normal gelişim gösteren bireylerin ortalamaları, otizmlı bireylerin ortalamasından anlamlı derecede büyüktür.

5.2. Öneriler

Bu bulgular doğrultusunda aşağıda yer alan önerilerde bulunulabilir;

- Araştırma, 3-6 yaş grubu Otizmlı ve normal gelişim gösteren çocukların sözcük dağarcığı düzeylerinin incelenmesine yönelik gerçekleştirilmiştir. Konu ile ilgili daha geniş kapsamlı sonuçlara ulaşılabilmesi için, diğer yaş gruplarını kapsayan bireyler örneğinde de araştırmalar gerçekleştirilebilir.

- Araştırma, 3-6 yaş grubu Otizmlı ve normal gelişim gösteren çocukların sözcük dağarcığı düzeylerinin incelenmesine yönelik gerçekleştirilmiştir. Konu ile ilgili daha geniş kapsamlı sonuçlara ulaşılabilmesi için, otizmlı ve normal gelişim gösteren çocukların dil gelişimlerini farklı yönleri ile inceleyen araştırmalar gerçekleştirilebilir.

- Araştırma, 3-6 yaş grubu Otizmlı ve normal gelişim gösteren çocukların sözcük dağarcığı düzeylerinin cinsiyet, anne yaşı, baba yaşı, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, doğum sırası ve oturulan yer değişkenlerinin incelenmesine yönelik gerçekleştirilmiştir. Konu ile ilgili daha geniş kapsamlı sonuçlara ulaşılabilmesi için, farklı değişkenlerin incelenmesine yönelik araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Son olarak, bu çalışmadan elde edilen bulguların gelecekte yapılacak çalışmalara ışık tutacağına inanılmaktadır.

6. KAYNAKÇA

- ACARLAR, F. , 2004. Okul Öncesi Kaynaştırma Ortamlarında Dilin Desteklenmesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Ders Notları, Ankara, ss.23-30.
- ACARLAR, F., JOHNSTON, J. R., 2011. “Acquisition of Turkish Grammatical Morphology by Children with Developmental Disorders”, International Journal of Language and Communication Disorders, 46 (6), ss.728 – 738.
- AKÇAKIN, M., POLAT, S. ve KERİMOĞLU, E., 1993. “Otistik ve Zeka Özürlü Çocukların Demografik ve Doğumla İlgili Özellikler Yönünden Karşılaştırılması”, Türk Psikiyatri Dergisi, 4 (1), ss.39 – 46.
- AKIN – ŞENKAL, Ö., ÇİYİLTEPE, M., 2013. “Effects of Voice Therapy in School – Age Children”, Journal of Voice, November, 27 (6), ss.787.
- AKKÖK, F., AYDIN, A., BAKKALOĞLU, H., ÖZEKE, E., SUCUOĞLU, B., YALÇIN, B., 2004. “Boehm Temel Kavramlar Testi – Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri”, Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Geliştirme Derneği (OMEP) Dünya Konsey Toplantısı ve Konferans Bildiriler Kitabı, Ed.: Haktanır, G. ve Güler, T., YA – PA Yayınları, İstanbul, ss.80.
- AKOĞLU, G., 2011. Gelişimsel Dil Bozukluğu Olan ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Sözdizimini Anlama Becerileri İle Sözel Çalışma Belleği İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- AKSU – KOÇ, A., 2005. “Dil Edinimi Araştırmalarının Dil Bozuklukları Açısından Önemi”, 2. Ulusal Dil ve Konuşma Bozuklukları Kongresi Bildiriler Kitabı, Kök Yayıncılık, Ankara, ss.24.
- AKTÜRK, B., 2012. “Understanding the Gestural, Lexical and Grammatical Development of Turkish – Speaking Infants and Toddlers: Validity Study of the Turkish Communicative Development Inventory (TIGE)”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ALTUNEL, M., 2007. “Otistik Özellik Gösteren Öğrencilere Soru Cevaplama Becerilerin Öğretiminde Küçük Grup Düzenlemesi İle Sunulan Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililiği”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

- ARTAR, M., 1988. “Ankara’da Yaşayan 9 – 26 Aylık Çocuklarda Aile Bilgisine Dayalı Dil Normlarının Saptanması”; Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ATASOY, S., 2008. “Yüksek Fonksiyonlu Otistik Çocuklarda Çeşitli Bilişsel Özellikler Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi”; Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- AYDIN, A., 2008. “Sembolik Oyun Testi’nin Türkçe’ye Uyarlanması ve Okul Öncesi Dönemdeki Normal, Otistik ve Zihin Engelli Çocukların Sembolik Oyun Davranışlarının Karşılaştırılması”; Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- AYDOĞAN, Y., KOÇAK, N., 2003. “Okul Öncesi Çocukların Dil Gelişimlerine Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi”, Milli Eğitim Dergisi, 159, ss.1–5.
- BALL, M. J., 1988. “The Transcription of Phonation Types”, Clinical Linguistics & Phonetics, 2 (3), ss.253 – 256
- BARGİEL, K., BARGİEL, A., 2009. “Correction Techniques Preferred by Students Duing The Process of Learning a Foreign Language”, Psychology of Language and Communication, 13, ss.39–52.
- BARTOLUCCI, G., PIERCE, S. J., STREİNER, D., 1980. “Crosssectional Studies of Grammatical Morphemes in Autistic and Mentally Retarded Children”, Journalof Autism and Developmental Disorders, 10 (1), ss.39 – 50
- BAYHAN, P., ARTAN, İ., 2007. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul,200s.
- BAYKOÇ– DÖNMEZ, N., ARI, M., 1992. “12-30 Aylık Türk Çocuklarında Dilin Kazanılması”, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8 (3), ss.115–161.
- BEECH, M. C., 1981. “Concurrent Validity of the Boehm Test of Basic Concepts”, Learning Disability Quarterly, 4 (1), ss.53-60.
- BENGİSU, S., TOPBAŞ, S., KOÇAK, İ., 2008. “Kas Gerilimi Disfonisi Tip – 1 Hastalığı ile Yumuşak Fonasyon İndeksi Arasındaki İlişki ve Ses Terapisinin Etkinliği”, Kulak – Burun – Boğaz İhtisas Dergisi, 18, ss.131 – 138.
- BOEHM, A. E., 1971. “Boehm Test of Basic Concepts”, Journal of Educational Measurement, 7 (2), ss.139 – 140.
- BOUCHER, J., 1988. “Word Fluency in High – Functioning Autistic Children”, Journal ofAutism and Developmental Disorders, 18 (4), ss.637 – 645.

- BOUCHER, J., 2003. "Language Development in Autism", International Congress Series, 1254, 253s.
- BUYURGAN, D., 2002. "2-6 Yaş Arasındaki Türk Çocuklarında Ortalama Sözce Uzunluğu, Cümlenin Sıralanışı ve Özne – Yüklem Arasındaki Uygunluğun Gelişimi"; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. 2002. Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı, Pegem-A Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 200s.
- COOPER, E. B., 1993. "Red Herrings, Dead Horses, Straw Men, and Blind Alleys: Escaping the Stuttering Conundrum", Journal of Fluency Disorders, 18, ss.375 – 387.
- ÇAĞLAR – GÖRGÜN, Z., 2006. "Beş Yaşındaki Otistik Çocuğa Sahip Bir Annenin Mutfak Etkinliği Sırasında Çocuğu İle Etkileşimlerinde Kullandığı Stratejilerin Betimlenmesi"; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- ÇAT-ŞAHİN, A. 2009 "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Dil Gelişimi İle Annelerin Okuma İlgi ve Alışkanlıkları Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi"; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- ÇAVUŞOĞLU, A., 2006. "Ana Dili, Edinimi, Önemi ve Geliştirilmesi", Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1, ss.37 – 46.
- ÇELEBİ, C., 2010. "Otistik Bozukluğu Olan Çocukların OSU Düzeyine Göre Eşleşmiş Normal Gelişim Gösteren Çocuklarla Sözcük Çeşitliliği Bakımından Karşılaştırılması"; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.
- ÇİÇEK, A., 2002. "0-6 Yaş Grubu Çocuklarda Dil Gelişimi", Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 4 (1), ss.115 – 124.
- ÇİFTÇİ, Z., 2006. "Otistik Çocuklarda Kullanım bilimsel Bileşenin Dildeki Görünümünün Gözlenmesi; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÇİĞİLTEPE, M., 2005. "Dil ve Konuşma Gelişiminde Sorunlara Yol Açan Nedenler", Dil ve Kavram Gelişimi, Editör: Topbaş, S. S., Kök Yayıncılık, Ankara, 176s.

- DARICA, N., 2000. Abidoğlu, Ü., Gümüşcü, ř., Otizm ve Otistik Çocuklar, Özgür Yayınları, İstanbul, 190s.
- DAWSON G., GALPERT L., 1986. A developmental model for facilitating the social behavior of autistic children. Social Behavior in Autism, E Schopler, GB Mesibov (Ed), New York. Plenum Press, s. 237-56.
- DAWSON G., MELTZOFF AN., OSTARLING J., 1999. “Neuropsychological correlates of early symptoms of autism”, Child Dev, 69(5), s.1276
- DEJONCKERE, P. H., 1999. “Voice Problems in Children: Pathogenesis and Diagnosis”, International of Journal Pediatric Otorhinolaryngology, 49, ss.311–314.
- DENİZOğLU, İ., 2010. “Ses Terapileri”, Current Practical ORL, 6, 283s.
- DENK, D., 2000. “Anaokuluna Devam Eden 6 Yaş Grubundaki Çocukların Alıcı Dil Gelişim Düzeylerine Müzik Eğitiminin Etkisinin İncelenmesi”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- DERELİ, E., 2003. “Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 4-6 Yaş Arasındaki Çocukların İfade Edici Dil Düzeylerinin İncelenmesi (Konya İli Örneği)”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- DEREOBALI, N., 1994. “Anaokuluna Devam Eden 48 Aylık Çocukların Algısal Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Hazırlanan Programların Dil Gelişimi Yönünden İncelenmesi”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- DIşLIKLİ, S., 2007. “Yirmi Dört – Otuz Altı Aylık Otistik Çocukların Sosyal ve Duygusal Gelişim Özelliklerinin İncelenmesi”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- DİKMEN, U., 2007. “Otistik Davranış Kontrol Listesi ve Değiştirilmiş Erken Çocukluk Dönemi Otizm Tarama Ölçeği’nin Otistik Çocukları Belirleme Yönünden Karşılaştırılması”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- DÖNMEZ–BAYKOÇ, N., ABİDOğLU, Ü., DİNÇER, Ç., ERDEMİR, N., GÜMÜşCÜ, ř., 2000. Okulöncesi Dönemde Dil Gelişimi Etkinlikleri, YA–PA Yayınevi, İstanbul, 142s.

- EADİE, P. A., FEY, M. E., DOUGLAS, J. M., PARSONS, C. L., 2002. “Profiles of Grammatical Morphology and Sentence Imitation in Children with Specific Language Impairment and Down Syndrome”, *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 45, ss.720–732.
- EGE, P., 2004. *Dil ve Konuşma Bozuklukları*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Ders Notları, Ankara.
- EGE, P., 2005. “Söz dizimsel ve Biçim bilgisel Gelişim”, *Dil ve Kavram Gelişimi*, Editör: Topbaş, S., Kök Yayıncılık, Ankara, 240s.
- EGE, P., 2006. “Farklı Engel Gruplarının İletişim Özellikleri ve Öğretmenlere Öneriler”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Dergisi*, 7 (2), ss.1–23.
- EGE, P., ACARLAR, F. VE GÜLERYÜZ, F., 1998. “Türkçe Kazanımında Yaş ve Ortalama Sözce Uzunluğunun İlişkisi”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 13 (41), ss.19–33.
- EİGSTİ, I. M., BENNETTO, L., DADLANİ, M. B., 2006. “Beyond Pragmatics: Morphosyntactic Development in Autism”, *Journal of Autism Developmental Disorders*, 37, ss.1007 – 1023.
- EKİNCİ, D., 2007. “Türkçe Konuşan İşitme Engelli Çocukların Ad Durum Eklerini Kullanım Becerilerinin İncelenmesi”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- ER, H. N., 2008. “Zaman Kavramıyla Zenginleştirilmiş Türkçe Dil Etkinliklerinin 5–6 Yaş Çocuklarında Zaman Kavramı Gelişimine Etkisinin İncelenmesi”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- ERDEM, R., 2004. “Zihinsel Engelli Öğrencilerin Bazı Dil Konuşma Özelliklerinin Konuşmalarının Anlaşılabilirliğine Etkisinin İncelenmesi”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ERDEM, R., 2011. “Down Sendromlu ve Engelli Olmayan Çocukların Zihin Kuramı Becerileri ile Dil Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”; Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ERDOĞAN, S., ŞİMŞEK B. H., ERDOĞAN A., 2005. “Ankara’nın Alt Sosyo–Ekonomik Bölgelerinde Ana Sınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Dil

- Gelişim Düzeylerine Bazı Faktörlerin Etkisinin İncelenmesi”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1, ss.231 – 246.
- ERGİN, B., 2012. “5–6 Yaş Çocuklarının Dil Gelişim Düzeyleri İle Sosyal Kabul Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- ERGÜL, A., 2007. “Boehm Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi - 3’ün 36-47 Aylık Çocuklar İçin Türkçeye Uyarlama Çalışması”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- FAZLIOĞLU, Y., 2007. Eşme – Yurdakul, M., Otizm, Otizmde Görsel İletişim Teknolojilerinin Kullanılması, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 325s.
- FELSENFELD, S., KIRK, K. M., ZHU, G., STATHAM, D. J., NEALE, M. C., MARTİN, N. G., 2000. “A Study of the Genetic and Environmental Etiology of Stuttering in a Selected Twin Sample”, Behavior Genetics, 30, ss.359–366.
- FİNESTACK, L. H., PALMER, M., ABBEDUTO, L., 2012. “Macrostructural Narrative Language of Adolescents and Young Adults with Down Syndrome or Fragile X Syndrome”, American Journal of Speech–Language Pathology, 21, ss.29–46.
- FRİTH, U., 1989. “A New Look at Language and Communication in Autism”, British Journal of Disorders of Communication, 24, ss.123–150.
- GENÇAY, G., 2007. “Üç – Dört Yaş Gelişim Özelliği Gösteren Zihinsel Engelli Çocukların Aldıkları Eğitimin Dil Gelişimine Etkisinin İncelenmesi”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- GÜLER, T., 2004. “48–72 Aylar Arasındaki Türk Çocuklarının Alıcı Dil Yapılarının İncelenmesi”; Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- GÜNHAN–EVRA, N., 2004. “Verbal and Nominal Functional Categories of a Turkish Speaking Autistic Child”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- GÜROCAK – ÜNAL, S., 2007. “Anasınıfına Devam Eden 60–72 Ay Çocukların Dil Gelişimi ve İnce Motor Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

- HEİLMANN, J., MİLLER, J. F., NOCKERTS, A., DUNAWAY, C., 2010. "Properties of the Narrative Scoring Scheme Using Narrative Retells in Young School-Age Children", *American Journal of Speech-Language Pathology*, 19, ss.154-166.
- HOFFMAN, L.; TEMPLİN, J., RİCE, L. M., 2012. "Linking Outcomes from Peabody Picturevocabulary Test Form Using Item Response Models", *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 55, ss.754-763.
- HOOPER, C. R., 2004. "Treatment of Voice Disorders in Children", *Language Speech, and Hearing Services Schools*, October, 35, ss.320-326.
- HOWARD, V. F., WILLİAMS, B., LEPPER, C. E., 2011. "İnsan Gelişimi", *Özel Gereksinimi Olan Küçük Çocuklar: Eğitimciler, Aileler ve Hizmet Verenler İçin Bir Başlangıç*, Çev.: Demir, Ş., Ed.: Akçamete, G., Nobel Yayınevi, Ankara.255s.
- HOWLİN, P., 1984. "The Acquisition of Grammatical Morphemes in Autistic Children: A Critique and Replication of the Findings of Bartolucci, Pierce, and Streiner, 1980", *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 14, ss.127-136.
- HUDRY, K., LEADBİTTER, K., TEMPLE, K., SLONİMS, V., MCCONACHİE, H., ALDRED, C., 2010. "Preschoolers with Autism Show Greater Impairment in Receptive Compared to Expressive Language Abilities", *International Journal of Language and Communication Disorders*, 45, ss.681-690.
- İLHAN, N., 2005. "Çocukların Dil Edinimi, Dil Gelişimi ve Dile Katkıları", *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, ss.155-160.
- KARACAN, E., 2000a. "Bebeklerde ve Çocuklarda Dil Gelişimi", *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 3 (4), ss.155-160.
- KARACAN, E., 2000b. "Çocuklarda Dil Gelişimini Etkileyen Faktörler", *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 7, ss.254-258.
- KARASAR, N., 2006. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Nobel Yayın ve Dağıtım, 16. Baskı, Ankara. 310s.
- KARRASS, J., WALDEN, T. A., CONTURE, E. G., GRAHAM, C. G., ARNOLD, H. S., HARTFIELD, K. N., SCHWENK, K. A., 2006. "Relation of Emotional Reactivity and Regulation to Childhood Stuttering", *Journal of Communication Disorders*, 39, ss.402-423.

- KAVALE, K., 1982. "A Comparison of Learning Disabled and Normal Children on the Boehm Test of Basic Concepts", *Journal of Learning Disabilities*, 15(3), ss.160–162.
- KAVASOĞLU, Z., 1990. "1,5–2,0 ve 4,5–5,0 Yaş Çocuklarında Oyun Yöntemi İle Büyük – Küçük ve Uzun – Kısa Kavramlarının İşlev ve Dil Düzeylerinde Değerlendirilmesi"; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- KAY– RAINİNG BİRD, E., CHAPMAN, R. S., SCHWARTZ, S. E., 2004. "Fast Mapping of Words and Story Recall by Individuals with Down Syndrome", *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 47 (6), ss.1286–1300.
- KAYSILI – KEÇELİ, B., 2006. "Otistik Çocukların Dil Özelliklerinin Kullanım Açısından İncelenmesi"; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- KEKLİK, S., 2009. "On Bir Yaşına Kadar Çocukta Dil Edinimi"; Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- KESİKÇİ, G., 1992. "Zihinsel Özürlü Çocuklarda Bellek ve Dil Gelişimi Bozukluğu Arasındaki Etkileşim"; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- KESKİN, S., ALKIŞ, A., 2001. "Otizm ve Pediatrist", *Yeni Sempozyum*, 39 (1), ss.35-38.
- KILIÇ, M. A., 2012. "Ses Bozukluklarının Tedavisi", *Klinik Ses Bozuklukları*, Nobel Kitabevi, Adana.512s.
- KILIÇ, V., 2008. *Dilin İşlevleri ve İletişim*, Papatya Yayıncılık, İstanbul. 499s.
- KIRCAALİ – İFTAR, G., 2005. *Otistik Özellik Gösteren Çocuklara İletişim Becerilerin Kazandırılması*, YA – PA Yayınları, İstanbul.117s.
- KIRCAALİ – İFTAR, G., 2007. "Otistik Çocukların Eğitimi"; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocukların Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı, Eskişehir.
- KLEİN, J. F., HOOD, S. B., 2004. "The Impact of Stuttering on Employment Opportunities and Job Performance", *Journal of Fluency Disorders*, 29, ss.255-273.

- KODAL, B., 2006. “Eskişehir İlinde Otistik Çocuklarla Çalışan Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yaşadıkları Sorunlar ve Sorunların Çözümüne İlişkin Görüşleri”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- KONROT, A., 2003. “İletişim Yetersizliği Olan Çocuklar”, Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş, Ed.: Ataman, A., Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara. ss.263-289.
- KORKMAZ, B., 2003. “Otizm”, Farklı Gelişen Çocuklar, Epsilon Yayıncılık, İstanbul.300s.
- KOYUNCU, M., 2009. “Karşılıklı Yoğunlaştırılmış Etkileşim Yönteminin Otizmlilerde İletişim Becerilerinin Gelişimine Etkisinin Değerlendirilmesi”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- KÖK, M., 1991. “İşitme Özürlüler Okulundaki Öğrencilerin Normal Okuldaki Öğrencilerle Yaş, Cinsiyet, Yatılı–Gündüzlü Durumlara Göre Sözcük Dağarcıklarının Karşılaştırılması”, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 2 (2), ss.96–102.
- KULAKSIZOĞLU, A., 2003. Farklı Gelişen Çocuklar, Epsilon Yayıncılık Hizmetleri, İstanbul.300s.
- KUMİN, L., 1996. “Speech and Language Skills in Children with Down Syndrome”, Mental Retardation and Developmental Disabilities Research Reviews, 2, ss.109-115.
- KURNAZ, F. B., 2006. “Peabody Resim Kelime Testinin Madde Yanlılığı Açısından İncelenmesi”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- KÜRKÇÜOĞLU, B. Ü., 2010. “0–6 Yaş Arası Çocukların Temel Gelişimsel Özellikleri: Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi”, Erken Çocukluk Eğitimi, Ed.: Diken, İ. H., Pegema Yayınevi, Ankara,ss.1-21.
- LANDRY, S. H., LOVELAND, K. A., 1988. “Communication Behaviors in Autism and Developmental Language Delay”, Journal of Child Psychology and Psychiatry, 29 (5), ss.621–634.

- LAWS, G., 2004. "Contributions of Phonological Memory, Language Comperhension and Hearing to the Expressive Langugae of Adolescents and Young Adults with Down Syndrome", *Journal of Child Psychiatry*, 45 (6), ss.1085–1095.
- LEONARD, L. B., 1985. "Unusual and Subtle Phonological Behaviour in the Speech Of Phonologically Disordered Children", *Journal of Speech and Hearing Disorders*, 50, ss.4 – 13.
- LEVINE, S. C., SURIYAKHAM, L. W., ROWE, M. L., HUTTENLOCHER, J., GUNDERSON, E. A., 2010. "What Counts in the Development of Young Children's Number Knowledge?", *Developmental Psychology*, 46 (5), ss.1309– 1319.
- LOPES – HERRERA, S. A., ALMEIDA, M. A., 2008. "The Use of Verbal Communicative Abilities to Increase the Mean Length of Utterance in High-Functioning Autism and Asperger Syndrome", *Pró – Fono: Revista De Atualização Científica Pro – Fono*, 20 (1), ss.37–42.
- LORD, C., SHULMAN, C., DILAVORE, P., 2004. "Regression and Word Loss in Autism Spectrum Disorder", *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, ss.936–955.
- LOUKUSA, S. - LEINONEN, E., 2008. "Development of Comprehension of Ironic Utterances in 3 to 9 year old Finnish Speaking Children", *Psychology of Language and Communication*, 12, ss.55-69.
- MARDER, L., CHOLMAİN, C. N., 2006. "Promoting Language Development for Children with Down's Syndrome", *Current Paediatrics*, 16, ss.495–500.
- MAVIŞ, İ., 2005. "Çocukta Anlam bilgisi Gelişimi", *Dil ve KavramGelişimi*, Ed.: Topbaş, S., Kök Yayıncılık. Ankara.106, 122s.
- MÍOLO, G. CHAPMAN, R., SİNDBERG, H., 2005. "Sentence Comprehension in Adolescents With Down Syndrome and Typically Developing Children: Role of Sentence Voice, Visual Context, and Auditory-Verbal Short-Term Memory", *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 48 (1), ss.172–188.
- NAMY, L. L., ACREDOLO, L., GOODWYN, S., 2000. "Verbal Labels and Gestural Routines in Parental Communication", *Journal of Nonverbal Behavior*, 24 (2), ss.63–80.
- NAS, R., 2003. *Türkçe Öğretimi*, Ezgi Kitabevi, Bursa.11s.

- NAZLI, B., 2003. "Otistik Bir Çocuğun Yabancı Dil Öğrenimine İlişkin Örnek Olay İncelemesi"; Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- ONCHWARÍ, G., ONCHWARÍ, J., KEENGWE, J., 2008. "Teaching the Immigrant Child: Application of Child Development Theories", *Early Childhood Education Journal*, 36, ss.267–273.
- OZONOFF, S., MÍLLER, J., 1996. "An Exploration of Right – Hemisphere Contributions to the Pragmatic Impairments of Autism", *Brain and Language*, 52 (3), ss.411–434.
- ÖZBEY, Ç., 2005. "Otizm ve Otistik Çocukların Eğitimi", *Yalnızlık Ülkesine Yolculuk*, İnkılâp Yayınevi, İstanbul.240s.
- ÖZSOY, S., 2004. *Türkçenin Yapısı-I: Sesbilim*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.20s.
- PANKRATZ, M., MARRISON A., PLANTE E., 2004. "Difference in Standard Scores of Adults on The Peabody Picture Vocabulary Test", *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 47, ss.714–718.
- PINAR, Y., KUBİLAY – PINAR, N., ÇETİNTAŞ, B., 2015. "Dilbilim, Sinirdilbilim ve Beyin Araştırmaları Bulguları Işığında Çocuklarda İlk ve İkinci Dil Gelişimi ve İkidillilik", *İdil Dergisi*, 4 (18), ss.1–23.
- PICKLES, A., SÍMONOFF, E., CONTÍ – RAMSDEN, G., FALCARO, M., SÍMKİN, Z., CHARMAN, T., CHANDLER, S., LOUCAS, T., BAIRD, G., 2009. "Loss of Language in Early Development of Autism and Specific Language Impairment", *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 50 (7), ss.843–852.
- PONS, F., LAWSON, J., HARRÍS, P. L., DE ROSNAY, M., 2003. "Individual Differences in Children's Emotion Understanding, Effects of Age and Language", *Scandinavian Journal of Psychology*, 44, ss.347–353.
- PRICE, J., ROBERTS, J., HENNON, E. A., BERNİ, M. C., ANDERSON, K. L., SÍDERÍS, J., 2008. "Syntactic Complexity During Conversation of Boys with Fragile X Syndrome and Down Syndrome", *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 51, ss.3–15.
- PRUDEN, S. M., LEVINE, S. C., HUTTENLOCHER, J., 2011. "Children's Spatial Thinking: Does Talk About Space Matter?", *Developmental Science*, 14, ss.1417–1420.

- PRY, R., PETERSEN, A. F., BAGHDADLİ, A. M., 2011. “On General and Specific Markers of Lexical Development in Children with Autism from 5 to 8 Years of Age”, *Research in Autism Spectrum Disorders*, 5 (3), ss.1243–1252.
- ROGERS SJ., HEPBURN SL., STACKHOUSE T., 2003. “Imitation performance in toddlers with autism and those with other developmental disorders”, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44(5), ss.763-81.
- ROWE, M. L., 2000. “Pointing and Talk by Low – Income Mothers and their 14–Month –Old Children”, *First Language*, 20 (60), ss.305–330.
- ROWE, M., RAUDENBUSH, S., GOLDİN – MEADOW, S., 2012. “The Pace of Vocabulary Growth Helps Predict Later Vocabulary Skill”, *Child Development*, 83 (2), ss.508–525.
- SARITAŞ, R., 2010. “Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programına Uyarlanmış GEMS (Great Exploration in Math and Science) Fen ve Matematik Programının Anaokuluna Devam Eden Altı Yaş Grubu Çocukların Kavram Edinimleri ve Okula Hazır Bulunuşluk Düzeyleri Üzerine Etkisinin İncelenmesi”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- SAUER, E., LEVİNE, S. C., GOLDİN – MEADOW, S., 2010. “Early Gesture Predicts Language Delay in Children with Pre – or Perinatal Brain Lesions”, *Child Development*, 81, ss.528–539.
- SAYGIN, A., 2010. “A Computational Analysis of Interaction Patterns in the Acquisition of Turkish”, *Research on Language and Computation*, 8, ss.239–253.
- SHİLPASHRİ, H. N., SHYAMALA, K. C., 2008. “Pragmatic Skills in Nonverbal Identical Twins with Autism Spectrum Disorders”, *Pragmatic Skills in Autism Spectrum Disorders*, 27, ss.59–64.
- SHRİBERG, L. D., PAUL, R., MC SWEENEY, J. L., KLİN, A. M., COHEN, D. J., VOLKMAR, F. R., 2001. “Speech and Prosody Characteristics of Adolescents and Adults with High – Functioning Autism and Asperger Syndrome”, *Journal of Speech and Language Hearing Research*, 44 (5), ss.1097–1115.
- SLOBİN, D. I., 2008. “The Child Learns to Think for Speaking: Puzzles of Crosslinguistic Diversity in Form Meaning Mappings”, *Studies in Language Sciences*, 7, ss.3–22.

- SPECTOR, C. C., 1979. "The Boehm Test of Basic Concepts: Exploring the Test Results for Cognitive Deficits", *Journal of Learning Disabilities*, 12 (8), ss.66–69.
- STOEL – GAMMON, C., 1985. "Phonetic Inventories, 15 – 24 Months: A Longitudinal Study", *Journal of Speech and Hearing Research*, 28, ss.505–512.
- STONE WL., OUSLEY OY., LITTLEFORD CD., 1997. Motor imitation in young children with autism: What's the object? *J Abnorm Child Psychol*, 25 (6), ss.475-85.
- SUCUOĞLU, B., 2003. "Engelli Çocuklar ve Oyun: Otistik Çocuklar", *Çocukta Hareket, Oyun Gelişimi ve Öğretimi*, Ed.: Tüfekçioğlu, Ü., Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, ss.183-194.
- SUCUOĞLU, B., 2005. "Otizm ve Otistik Bozukluğu Olan Çocuklar", *Özel Eğitim Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, Ed.: Ataman, A., Gündüz Eğitim ve Yayıncılık. Ankara, ss.393-415.
- ŞAHİN – ZETEROĞLU, E., 2006. "Yirmi Beş – Yetmiş İki Aylar Arasındaki Otistik Çocukların Gelişimlerinin İncelenmesi"; *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ŞEN, S., 2008. "Erken Eğitim Alan ve Almayan Down Sendromlu Çocukların Genel Gelişimlerinin ve Görsel Algı Becerilerinin İncelenmesi"; *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- ŞENTÜRK, I., 2006. "Çevresel İpuçlarına Dayalı Dil Öğretimi Yönteminin Zihinsel Engelli Öğrencilerin Sözcük Üretimlerinde Etkililiği"; *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- TAGER – FLUSBERG, H., 1985. "The Conceptual Basic for Referential Word Meaning in Children with Autism", *Child Development*, 56, ss.1167–1178.
- TAGER – FLUSBERG, H., ANDERSON, M., 1991. "The Development of Contingent Discourse Ability in Autistic Children", *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 32 (7), ss.1123– 1134.
- TAGER– FLUSBERG, H., CALKİNS, S., NOLİN, T., BAUMBERGER, T., ANDERSON, M., CHADWICK – DİAS, A., 1990. "A Longitudinal Study of Language Acquisition in Autistic and Downs Syndrome Children", *Journal of Autism and Developmental Disorder*, 20, ss.1–21.

- TAŞKIN-ESER, T., 2007. “Otistik Çocuğa Sahip Bir Annenin Çocuğunun Sözcük Dağarcığını Geliştirmek İçin Kullandığı Stratejilerin Betimlenmesi”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- TOPBAŞ, S., 2005. “Dilin Bileşenleri”, Dil ve Kavram Gelişim, Ed.: Topbaş, S., Kök Yayıncılık, Ankara, ss.61-89.
- TOPBAŞ, S., 2005/a. “Ses Bilgisel Gelişim”, Dil ve Kavram Gelişim, Ed.: Topbaş, S., Kök Yayıncılık, Ankara, ss.310-322.
- TOPBAŞ, S., 2006. “Does the Phonology of Turkish-Speaking Children Differ from Children Learning Other Languages”, Clinical Linguistics and Phonetics, Linguistics and Phonetics, 20 (7-8), ss.509-522.
- TOPBAŞ, S., KONROT, A., Ege, P., 2002. Dil ve Konuşma Terapistliği El Kitabı, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, ss.15.
- TOPBAŞ, S., MAVİŞ, İ., 2005. “Edim Bilgisel Gelişim”, Dil ve Kavram Gelişim, Ed.: Topbaş, S., Kök Yayıncılık, Ankara, ss.89.
- TRAVIS, L. L., SİGMAN, M., 1998. “Social Deficits and Interpersonal Relationships in Autism”, Mental Retardation and Developmental Disabilities Research Reviews, 4, ss. 65-72.
- TUNA, Y., 2012. “İletişim Kavramı ve İletişim Süreci”, İletişim, Ed.: Vural, İ., Pegema Yayınevi, Ankara, ss.1-34.
- TÜMKAYA, S., 2008. “Dil Gelişimi”, Erken Çocukluk Döneminde Gelişim, Ed.: Deniz, M. E., Maya Akademi Yayınları, Ankara, ss.1-157.
- UĞURTAY- ÜSTÜNEL, A., 2007. “Bracken Temel Kavram Ölçeği Gözden Geçirilmiş Formu’nun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- UYANIK – BALAT, G., 2003. “Altı Yaş Grubu Korunmaya Muhtaç ve Ailesinin Yanında Kalan Çocukların Okula Hazır Bulunuşluk İle İlgili Temel Kavram Bilgilerinin Karşılaştırılması”; Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- UYANIK – BALAT, G., 2009/a. “The Examination of the Relation Between The Boehm Test of Basic Concepts (Boehm-3) and Bracken Basic Concept Scale (BBCS) for Preschoolers”, Elementary Education Online, 8 (3), ss.935-942.

- UYANIK – BALAT, G., 2009/b. “Examining the Knowledge of Basic Concepts of Children Starting Primary Education”, *Early Child Development and Care*, 179 (7), ss.911 – 918.
- ÜLKE – KÜRKÇÜOĞLU, B., 2009. “İletişim Becerilerinin Gelişimi”, 0–6 Yaş Arası Down Sendromlu Çocuklar ve Gelişimleri, Ed.: Batu, B. S., Kök Yayıncılık. Ankara, ss.1-93.
- WAGNER, C. R., NETTELBLADT, U., 2005. “Tor: Case Study of A Boy with Autism Between the Age of Three and Eight”, *Child Language Teaching and Therapy*, 21 (2), ss.123– 145.
- WAKEFIELD, D. S., 2004. Use of the Peabody Picture Vocabulary Test – III with Rett Syndrome, University of Illinois Graduate School, Illinois, 33s.
- WALKER, S., BERTHELSEN, D., 2008. “Children with Autistic Spectrum Disorder in Early Childhood Education Programs: A Social Constructivist Perspective on Inclusion”, *International Journal of Early Childhood*, 40 (1), ss.33-51.
- YAVAŞ, M., TOPBAŞ, S., 2004. “Liquid Development in Turkish: Salience vs. Frequency”, *Journal of Multilingual Communication Disorders*, 2, ss.110–123.
- YAVUZ, M., 2008. “Otistik Çocuklara İletişim Becerilerinin Kazandırılmasında Kullanılan Öğretim Yöntemlerinin Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- YEUNG, W. J., LİNVER, M. R., BROOKS – GUNN, J., 2002. “How Money Matters for Young Children’s Development: Parental Investment and Family Processes”, *Child Development*, 73 (6), ss.1861–1879.
- YIKGEÇ, A., 2005. “A Validity Study of the Modified Checklist for Autism in Toddlers (M – CHAT) on a Turkish Sample”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- YILDIRIM–DOĞRU, S. S., ALABAY, E., KAYILI, G., 2010. “Normal Gelişim Gösteren ve Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukların Sözcük Dağarcığı İle Dili Anlama Düzeylerinin Belirlenmesi”, *İlköğretim Online*, 9, ss.828–840.
- YILDIRIM– DOĞRU, S. S., BEK H., KONUK – ER, R., DEMİRAY, P., 2010. “Engelli ve Normal Gelişim Gösteren Okul Öncesi Çocukların Sözcük Dağarcığı Düzeylerinin Belirlenmesi”, *TÜBAV Bilim Dergisi*, 4, ss.335–341.

- YILDIZ, T., 2011. “6 ve 8 Yaş Çocuklarında Anlam Kafesi Kurmanın Kavram Gelişimine Etkileri”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- YOLERİ, S., 2010. “Bracken Temel Kavram Gelişimi Ölçeği İfade Edici Türkçe Formunun Oluşturulması ve Temel Kavramlarla Kişilerarası Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”; Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- YÜCEL, G., 2006. “Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi Hakkında Uzaktan Eğitime Dayalı Aile Eğitim Programlarının Etkililiği”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- YÜKSEL, E., 2003. “Eskişehir’de Yaşayan 30 – 47 Aylar Arasındaki Çocukların Alıcı Dil Becerilerinin İncelenmesi”; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ZETEROĞLU, E.Ş., 2006. “Yirmi beş-Yetmiş iki aylar arasındaki otistik çocukların Gelişimlerinin İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ZHOU, Z., BOEHM, A., 2004. “American and Chinese Children’s Understanding of Basic Relational Concepts in Directions”, *Psychology in the Schools*, 41 (2). ss.261–272.

7. ÖZGEÇMİŞ

PINAR KAYA – Adana (1988)

Adres : Şehit Erkut Akbay Mah.2801 sokak No: 18 Yüreğir -Adana

Gsm : (506) 171 21 75

Ev : (322) 324 25 21

E-mail : pedagogpinarkaya@gmail.com

Web : <https://anima.psikoloji.com>

Kariyer Hedefim:

Lisans eğitimim süresince edindiğim bilgi ve becerilerimi, Psikoloji yüksek lisans programında edineceğim bilgi ve birikimle birleştirip doktora programında da edineceğim bilgi birikimi ile eğitim öğretime faydalı olabilmeyi amaçlıyorum.

Eğitim:

Lisans: Mersin Üniversitesi Okul Öncesi Eğitim ve Öğretmenliği Bölümü 2010-2014

Lisans Derecesi: (3,40/4)

Yüksek Okul: Çukurova Meslek Yüksekokulu Çocuk Gelişimi ve Eğitimi

AÖF: Sosyoloji (Devam)

Lise: Karşıyaka Orhan Çobanoğlu Kız Meslek Lisesi

İlköğretim: Dervişler İlköğretim Okulu

Katıldığım Eğitim ve Seminerler:

Ankara Başkent üniversitesi okul öncesi eğitim kongresine katıldı .

İzmir Üniversitesi orff çalışmaları ve müzik eğitimine katıldı.

Ankara Başkent Üniversitesi'nde; "Özel Eğitime Sahip Ailelerin Anaokullarından Beklentileri" adlı bildiri sundu.

Doğu Akdeniz Üniversitesi "Çocuk Hakları Eğitimi"ne katıldı.

Adana Şişek aile eğitimini başarıyla tamamladı.

- İstanbul Kültür Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü tarafından düzenlenen Eğitim Psikolojisi Sempozyumuna katıldı.

-Marmara Üniversitesi ve TODEV işbirliğiyle düzenlen 3. İstanbul Otizm Eğitim Günleri Seminerine katıldı.

-Bahçeşehir Üniversitesi tarafından düzenlenen "Kariyerin Küçük Adımları Okul Öncesi Döneminin Çocuğun Gelişimine ve Geleceğine Katkıları" konferansına katıldı.,

ÇALIŞTIĞI KONULAR

Otizm (Otistik bozukluk)

Asperger sendromu

Atipik otizm (Başka türlü adlandırılmayan otistik/yaygın gelişimsel bozukluk)

Çocukluk dezentegratif bozukluğu

Rett sendromu

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozuklu (DEHB) olan Çocuklarla (Play Therapy with ADHD)

Karşıt Gelme Bozukluğu (KGB) olan Çocuklarla Oyun Terapisi (Play Therapy with OD)

Taciz Yaşamış Çocuklarla (Play Therapy with Abused Children)

Anne-babası Boşanmış Çocuklarla (Play Therapy of Children with Divorced Parents) Oyun Terapisi

İş/Staj Deneyimlerim:

Çukurova Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü'nden "Yüksek Onur Derecesi" ile mezun oldu. Bitirme tezini 0-6 yaş dönemi çocuklarının dil konuşma üzerine olan etkilerini incelemesi üzerine yaptı. Daha sonra Mersin Üniversitesi Okul öncesi öğretmenliği alanında öğrenimini yüksek onur derecesi ile bitirdi. KKTC Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde 1 yıl süreli 'Dil ve Konuşma Bozuklukları Eğitimi'ni başarıyla bitirdi.

Üniversite bitirme tezini 6 yaş çocuğa sahip anne babaların özel eğitim konusunda tutum ve görüşlerini incelemesi üzerine yaptı. Üniversite eğitimi ile beraber 3 yıl Çağdaş Drama Derneği'nden Yaratıcı Drama Eğitimi'ni alarak 5 kurdan oluşan programı tamamladı.

Şuan da Özel İlk Turuncu Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezinde ve eş zamanlı Anima Psikoloji Merkezinde halen görev yapmaktadır.

Yabancı Dil:

İngilizce: Okuma: İyi, Yazma: İyi, Anlama: İyi

İlgi Alanlarım:

Felsefe ve Psikoloji

Kişisel Gelişim (NLP)

Bilişsel Terapi

Otizm Spektrum Bozukluğu

Çocuk Ruh Sağlığı

Davranış Bozukluğu

Referanslar:

Yrd. Doç. Dr. Emine Yılmaz Bolat, Mersin Üniversitesi

Prof. Mesude Atay, Okan Üniversitesi

8. EKLER

8.1. Ek-1: Peabody Resim Kelime Testi

Adı ve Soyadı:

Test Tarihi: / /

Oturduğu Yer: Şehir Merkezi Gecekondu Köy Doğum Tarihi: / /

Aldığı Puan: Alıcı Dil Yaşı:

Takvim Yaşı: / /

Sıra	Kelime	An.	Cvp
1.	Köpek	(3)	
2.	Makas	(3)	
3.	Ayakkabı	(4)	
4.	Parmak	(4)	
5.	At	(2)	
6.	Otobüs	(4)	
7.	Çocuklar	(2)	
8.	Oturan	(3)	
9.	Masa	(2)	
10.	Para	(4)	
11.	Merdiven	(3)	
12.	Ceket	(2)	
13.	Yılan	(1)	
14.	Çivi	(1)	
15.	Kayık	(3)	
16.	Kaplumbağa	(4)	
17.	Zil	(1)	
18.	Sandık	(2)	
19.	Lastik	(3)	
20.	Saklanan	(4)	
21.	Uçurtma	(1)	
22.	Yüzük	(2)	
23.	Süs	(4)	
24.	Böcek	(1)	
25.	Makara	(4)	
26.	Vuran	(2)	
27.	Öğretmen	(2)	
28.	Silah	(2)	
29.	Berber	(2)	
30.	Pişiren	(4)	
31.	Ekin Toplayan	(4)	
32.	Paraşüt	(1)	
33.	Çeken	(1)	

Sıra	Kelime	An.	Cvp
34.	Lamba	(1)	
35.	Aşçıbaşı	(4)	
36.	Kemiren	(1)	
37.	Sıçan	(1)	
38.	Toplayan	(2)	
39.	Tırmanan	(2)	
40.	Yay	(2)	
41.	Külah	(2)	
42.	Cımbız	(1)	
43.	İşaret	(1)	
44.	Örümcek ağı	(3)	
45.	Yardım	(4)	
46.	Çalan	(4)	
47.	Esneyen	(2)	
48.	Fidan	(2)	
49.	Kanca	(2)	
50.	Yüklü	(2)	
51.	Lokomotif	(1)	
52.	Balina	(2)	
53.	Saldıran	(4)	
54.	Sevinç	(3)	
55.	Taklan	(2)	
56.	Kemirici	(2)	
57.	Sonbahar	(2)	
58.	Yelkenli	(4)	
59.	Petek	(2)	
60.	Zaman	(1)	
61.	Dengeleyen	(1)	
62.	İnşaat	(3)	
63.	Sıralayan	(1)	
64.	Engel	(2)	
65.	Stadyum	(1)	
66.	Nehir	(1)	

Sıra	Kelime	An.	Cvp
67.	Yaya	(2)	
68.	Kadeh	(4)	
69.	Ambulans	(2)	
70.	Nem	(4)	
71.	Yağlama	(1)	
72.	Değerlendirme	(3)	
73.	Dehşet	(1)	
74.	Küre	(1)	
75.	Profesör	(4)	
76.	Isı	(3)	
77.	Lehimleme	(4)	
78.	Memnuniyet	(3)	
79.	Mors	(3)	
80.	Çapara	(1)	
81.	Eşek arısı	(3)	
82.	İzleme	(2)	
83.	Güveç	(2)	
84.	İlah	(1)	
85.	Hayret	(3)	
86.	Eyer	(4)	
87.	Dere	(3)	
88.	Kemer	(3)	
89.	Kaptan	(1)	
90.	Kimyager	(4)	
91.	Hendek	(2)	
92.	Anfibiyen	(1)	
93.	Hukuk	(1)	
94.	Trabzan	(3)	
95.	Konut	(4)	
96.	İtimat	(3)	
97.	Saz	(2)	
98.	Vaha	(1)	
99.	Casusluk	(4)	
100.	Safkan	(3)	

TEST GÖZLEMLERİ:

Uygulayan Uzman

8.2. Ek 2: Kişisel Bilgi Formu

Bu kişisel bilgi formu, 3-6 Yaş Grubundaki Otizmlili Ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Sözcük Dağarcığı Düzeylerini İncelemek amacıyla yapılacaktır. Araştırmadan sağlıklı sonuç alınabilmesi için bu soruların tamamının çocuğun annesi ya da babası tarafından cevaplandırılması gerekmektedir. Sizden aldığımız samimi ve içten yanıtlar araştırmaya yön verecektir.

Çalışmamıza göstermiş olduğunuz ilgi ve yardımlarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Aşağıdaki sorulardan size uygun olanı işaretleyiniz.

Çağ Üniversitesi

Prof . Dr. Bekir Aydın Levent

Psikoloji Y.L.Öğr: Pınar Kaya

1. Yaşınız

2.Cinsiyet; Kadın ( ) Erkek ( )

3.Öğrenim durumu; İlkokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Hiç öğrenim görmemiş ( )

4.Anne :Çalışıyor ( ) Çalışmıyor ( ) Baba :Çalışıyor ( ) Çalışmıyor ( )

5.Anne –Baba Ayrı ( )

6.Anne –Baba Birlikte ( )

7.Kardeş Sayısı ( )

8.Ailede Kaçınıcı Çocuk ( )

9.Çocuğun Özel Gereksinim Durumu:

10.Kaynaştırma Eğitimi Almaya Ne Zaman Başladı :

Aldığı Eğitim Tam Zamanlı ( )

Yarı Zamanlı ( )

8.3. Ek-3: Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

T.C. Çağ Üniversitesi
Sosyal Bilimler Araştırmaları

Sizi Pınar Kaya tarafından yürütülen “3-6 yaş grubu otizmlili ve normal gelişim gösteren çocukların sözcük dağarcığı düzeylerinin incelenmesi ” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Araştırmanın temel amacı, “3-6 Yaş Grubu Otizmlili ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Sözcük Dağarcığı Düzeylerinin İncelenmesi” bağlamında; iletişim, dil, konuşma ve dil gelişimi kavramlarının tanımlanması, otizmlili ve normal gelişim gösteren çocukların dil gelişimlerinin temel özelliklerinin belirlenmesi ve araştırmanın örnekleminde yer alan katılımcılar doğrultusunda 3-6 yaş grubu otizmlili ve normal gelişim gösteren çocukların sözcük dağarcığı düzeylerinin farklı değişkenler bağlamında incelenmesi olarak belirlenmiştir. Araştırmada sizden tahminen 15 dakika zaman ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 70 kişi katılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz ve size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya (Pedagogpinarkaya@gmail.com) e-posta adresi ve (05061712175) numaralı telefonda ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın amacını, anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının :

Adı:.....

Soyadı:.....

İmzası:

İletişim Bilgileri: e-posta:

Telefon:

Veli veya Vasisinin

Adı:.....

Soyadı:.....

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: Pınar Kaya

İmzası:

Şahidin:

Adı:.....

Soyadı:.....

İmzası: